



Javna razvojna agencija Občine Ormož



Prleška razvojna agencija



PORA Gornja Radgona

OBMOČNI RAZVOJNI PROGRAM

PRLEKIJA

2014 - 2020

Gornja Radgona, Ljutomer, Ormož

Junij 2013

Naslov Območni razvojni program za Prlekija 2014 - 2020

Naročniki Občina Apače
Občina Gornja Radgona
Občina Križevci
Občina Ljutomer
Občina Ormož
Občina Radenci
Občina Razkrižje
Občina Središče ob Dravi
Občina Sveti Jurij ob Ščavnici
Občina Sveti Tomaž
Občina Veržej

Izvajalci JARA, Javna razvojna agencija občine Ormož
PORA, razvojna agencija Gornja Radgona
PRA, Prleška razvojna agencija

Kazalo vsebine ORP Prlekija

1. POVZETEK PROGRAMA	5
2. UVOD.....	7
3. URESNIČEVANJE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA ZA OBMOČJE PRLEKIJE V PROGRAMSKEM OBDOBJU 2007 - 2013	10
4. RAZVOJNO OBMOČJE PRLEKIJA	12
4.1 Splošen opis območja Prlekije	12
4.2 Analiza stanja po področjih	14
4.2.1 Gospodarstvo	14
4.2.1.1 Gospodarske družbe.....	14
4.2.1.1.1 Kazalniki gospodarjenja gospodarskih družb	14
4.2.1.1.2 Poslovni izidi gospodarskih družb.....	14
4.2.1.2 Samostojni podjetniki	16
4.2.1.3 Poslovni izidi gospodarstva Prlekije.....	16
4.2.1.4 Gospodarnost kot kazalnik gospodarstva Prlekije	17
4.2.1.5 Produktivnost kot kazalnik gospodarstva Prlekije	17
4.2.1.6 Dohodnina.....	17
4.2.1.7 Osebni dohodki	18
4.2.2. Socialno podjetništvo	18
4.2.2.1 Temelji socialnega podjetništva	18
4.2.2.2 Smeri in glavna področja razvoja socialnega podjetništva	18
4.2.2.3 Stanje na področju socialnega podjetništva v Sloveniji in v Prlekiji.....	19
SWOT analiza za področje gospodarstva.....	20
4.2.3 Turizem	23
4.2.4 Kmetijstvo in podeželje	29
4.2.4.1 Kmetijska pridelava po tipih kmetovanja.....	29
4.2.4.2 Kvaliteta in lastništvo kmetijskih zemljišč.....	30
4.2.4.3 Velikostna struktura kmetij	30
4.2.4.4 Raba kmetijskih zemljišč.....	30
4.2.4.5 Živinoreja.....	31
4.2.4.6 Vinogradništvo	31
4.2.4.7 Sadjarstvo	32
4.2.4.8 Kadrovske potencial v kmetijski pridelavi.....	32
4.2.4.9 Ekonomski potencial kmetijske pridelave	33
4.2.4.10 Kmetijska pridelava po namenu.....	34
4.2.4.11 Tehnična opremljenost kmetij	34
4.2.4.12 Dopolnilne dejavnosti.....	34
4.2.4.13 Razvoj podeželja in program LEADER	35
4.2.5 Človeški viri	38
4.2.5.1 Demografske značilnosti.....	38
4.2.5.2 Trg dela	39
4.2.5.3 Izobraževanje in izobrazbena struktura	41

4.2.5.4 Zdravstvo	43
4.2.5.5 Sociala	43
4.2.5.6 Dvig kakovosti življenja	44
4.2.5.7 Kultura	44
4.2.5.8 Šport	45
4.2.6 Okolje in infrastruktura	47
4.2.6.1 Vodooskrba	47
4.2.6.2 Odpadki	49
4.2.6.3 Odvajanje in čiščenje odpadnih voda	50
4.2.6.4 Trajnostna energija	51
4.2.6.5 Cestna infrastruktura	52
4.2.6.6 Telekomunikacijsko omrežje	52
4.2.7 Medregionalno sodelovanje	55
5. STRATEŠKE USMERITVE IN RAZVOJNE PRILOŽNOSTI OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PARTNERSTVA	59
5.1. Oblikovanje vizije razvoja območja Prlekije	62
5.2 Cilji Območnega razvojnega partnerstva Prlekije	63
5.3 Razvojna specializacija območja Prlekije	64
5.4 Določitev razvojnih prioritet, programov, investicijskih področij in ukrepov	64
1. prioriteta ORP Prlekija: DVIG KONKURENČNOSTI GOSPODARSTVA	65
2. prioriteta ORP Prlekija: TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA	66
3. prioriteta ORP Prlekija: RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV	69
4. prioriteta ORP Prlekija: OKOLJE IN INFRASTRUKTURA	74
5. prioriteta ORP Prlekija: TRAJNOSTNO KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA	80
5.5 Financiranje izdelave ORP	83
6. IZVAJANJE NAČELA PARTNERSTVA SODELUJOČIH INSTITUCIJ V POSTOPKU PRIPRAVE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA ZA OBMOČJE PRLEKIJE	83
7. UMEŠČANJE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA PRLEKIJA V REGIONALNA RAZVOJNA PROGRAMA ZA POMURJE IN PODRAVJE	84

1. POVZETEK PROGRAMA

Enajst občin iz treh upravnih enot, ki ležijo med Avstrijo in Hrvaško in med Muro in Dravo, tvori Območno razvojno partnerstvo Prlekija. Območni razvojni program za območje Prlekije 2014 – 2020 je razvojni dokument enajstih občin Prlekije, Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Jurij ob Ščavnici, Sveti Tomaž, Radenci, Razkrižje in Veržej, ki so pristopile k Območnemu razvojnemu partnerstvu Prlekije.

Območni razvojni program za območje Prlekije za obdobje 2014 – 2020 je že tretji razvojni dokument enajstih občin Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Jurij ob Ščavnici, Sveti Tomaž, Radenci, Razkrižje in Veržej, ki so pristopile k Območnemu razvojnemu partnerstvu Prlekije. Območnem razvojnemu programu Prlekija 2007 – 2013, kot prvemu, je sledila Lokalna razvojna strategija za namene uresničevanja ciljev programa LEADER. Oba razvojna programa sta bila namenjena istemu območju in istemu obdobju. V prihodnjem programskem obdobju ostaja območje Prlekije povezano na enak način, kot v prejšnjem, saj je tovrstno programsko povezovanje že prineslo rezultate.

Območni razvojni program je vsebinsko razdeljen na "strateški" in "izvedbeni del". Izvedbeni del pomeni logično nadaljevanje in nadgradnjo strateškega dela razvojnega programa z operacionalizacijo ciljev in prioritet. Oba dela sta razčlenjena na pet vsebinskih področij, skladnih s ključnimi strateškimi dokumenti Slovenije in Evropske Unije. Najširši programski okvir določa Strategija Evropske unije 2020 z usmeritvijo v tridimenzionalno,

- pametno
- vključujoče in
- trajnostno zasnovano gospodarstvo.

Na nacionalni ravni se umešča območni razvojni program v Strategijo razvoja Slovenije 2014 – 2020 in v dokument, ki to strategijo operacionalizira, v Program državnih prioritet in investicij (DRPi). Oba navedena nacionalna razvojna dokumenta nudita podlago za operacionalizacijo ukrepov, ki jih mora država Slovenija predvideti v Partnerski pogodbi, katera predstavlja izhodišče za slovenska pogajanja o ukrepih spodbud z Evropsko Unijo. V te ukrepe se umešča način izvajanja vseh operativnih programov, regionalni razvojni programi in med drugimi tudi pričujoči Območni razvojni program za območje Prlekije za obdobje 2014 – 2020. Program državnih razvojnih prioritet in investicij RS za obdobje 2014 – 2020 ponuja pet razvojnih prioritet in investicijskih področij, v katere se smiselno vključujejo vsebine ORP Prlekija:

- znanje,
- podjetnost,
- zeleno,
- vključujoča družba in
- učinkovit javni sektor in pravna država.

V okviru gornjih prioritet so identificirana tri ključna področja za gospodarski razvoj:

- raziskave in razvoj ter inovacije,
- mala in srednja podjetja,
- zaposlovanje in usposabljanje (mladi in starejši).

Za ta tri področja bo do leta 2020 v državi namenjenih 50 % razpoložljivih kohezijskih sredstev.

Ocenjujemo, da bo v programskem obdobju 2014 – 2020 Slovenija deležna okrog 3,3 milijarde kohezijskih oz. skupno 4 milijarde evrov vseh evropskih sredstev. Od tega želimo realizirati na območju 11 občin Prlekije okrog 3,5 %, kar znaša okrog 140 milijonov evrov do leta 2020. Popis vseh lokalnih potreb območja Prlekije v obdobju 2014 – 2020 izkazuje indikativno vrednost okrog 600 milijonov evrov, kar pomeni, da potrebe območja presegajo trenutno dane možnosti realizacije za več kot 3-kratno vrednost.

Slovenija se bo v izvajanje evropske kohezijske politike in v uresničevanje operativnih programov vključevala z dvema kohezijskima regijama, vzhodno in zahodno. Območni razvojni program Prlekija za obdobje 2013 – 2020 je sestavni del dveh regionalnih razvojnih programov, pomurskega in podravskega, vsi pa se umeščajo v razvojne dokumente vzhodne kohezijske regije.

Strateški del Območnega razvojnega programa zajema v prvem delu analizo stanja na območju enajstih občin, ki so pristopile k Območnemu razvojnemu partnerstvu za Prlekijo. Iz analize stanja izhaja vizija in strategija razvoja območja Prlekije. V drugem delu je Območni razvojni program razčlenjen na razvojne prioritete, programe in investicijska področja, v katera se umeščajo načrtovani indikativni izvedbeni projekti.

Sestavni del Območnega razvojnega programa za območje Prlekije je tudi Priloga k Območnemu razvojnemu programu za območje Prlekije, v kateri so zbrane strokovne podlage, iz katerih se je gradila vsebina Območnega razvojnega programa za območje Prlekije.

Z Območnim razvojnim programom Prlekija 2014 – 2020 želimo pospešiti razvoj območja z inovativnim pristopom k reševanju problemov, ki so značilni za podeželska območja. Za taka

območja so značilni slaba komunalna infrastruktura, pomanjkanje kadrov, znanja in omejena sposobnost črpanja kvalitetnih nepovratnih sredstev. Ključ za rešitev se kaže v povezovanju v učinkovitejše strukture in združevanju sredstev v strateško najpomembnejših ukrepih. Privabljanje mladih izobraženih ljudi in osvajanje novih znanj lokalnega prebivalstva bo pripomoglo premostiti trende depopulacije, ki so vse bolj značilni za slabo razvita podeželska območja. Bogata naravna in kulturna dediščina sta izhodišče za izrazitejši strateški premik v turistični profil Prlekije, kateri lahko omogoči največje multiplikativne učinke v gospodarstvu.

2. UVOD

Enajst občin iz treh upravnih enot združuje prizadevanja za uresničevanje pomembnejših razvojnih izzivov že tretje programske obdobje. V ta namen so občine ustanovile Območno razvojno partnerstvo, katerega podporne institucije so tri razvojne agencije, ki delujejo na tem območju. Območno razvojno partnerstvo utemeljuje programska izhodišča za povezovanje in skupno izvajanje večjih projektov v Območnem razvojnem programu. Pravne podlage za izdelavo Območnega razvojnega programa so "Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. list RS, št. 20/2011)", "Uredba o regionalnih razvojnih programih (Ur. list, št. 69/2012)" in Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo državnega proračuna (UI RS št.54/2010).

Območno razvojno partnerstvo Prlekije obsega enajst občin, Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož, Sveti Jurij ob Ščavnici, Središče ob Dravi, Radenci, Razkrižje, in Veržej. S Pogodbo o vzpostavitvi območnega razvojnega partnerstva za območje "Prlekije" št. 031-8/2006 4 17, z dne 09.02.2006 so prve izmed teh občin tudi uradno ustanovile Območno razvojno partnerstvo za območje Prlekije, kot obliko interesnega sodelovanja pri pripravi in izvajanju skupnih in povezanih projektov na območju vključenih občin.

Občine partnerice želijo s partnerstvom doseči naslednje cilje:

- ohraniti in nadalje razvijati Prlekijo kot enoten geografski in kulturni prostor,
- vzpostaviti primerno podporno okolje za hitrejše in usklajeno razreševanje razvojnih in drugih problemov, ki so skupni na območju Prlekije,
- v okviru javno-zasebnega partnerstva in interesnega partnerstva opredeliti razvojne prioritete območja, nosilce in način izvedbe skupnih projektov,
- izdelati Območni razvojni program za območje Prlekije,

- v okviru razvojnih regij Pomurje in Podravje doseči hitrejšo in enakovredno obravnavo pri opredeljevanju razvojnih prioritet in vključevanju predlogov projektov v oba regionalna razvojna programa in
- povečati pripravljenost lokalnih nosilcev na območju za skupno sodelovanje in organizacijsko povezovanje.

Občine podpisnice so se med drugim dogovorile, da z nadaljevanjem območnega partnerstva, ki je uspešno delovalo že v preteklem programskem obdobju, pristopijo k pripravi in izdelavi Območnega razvojnega programa za Prlekijo za obdobje 2014 – 2020 (Aneks št. 2 k Pogodbi o vzpostavitvi Območnega razvojnega partnerstva za območje Prlekije z dne 30.11.2012).

Občine so za uresničitev tega sklenile pogodbo s tremi razvojnimi agencijami, ki delujejo na območju partnerstva, ter z njimi sklenile Pogodbo o izdelavi in financiranju izdelave Območnega razvojnega programa za območje Prlekije za obdobje 2014 - 2020.

Cilj priprave Območnega razvojnega programa za območje Prlekije je uskladitev strateških in programskih prizadevanj med vsemi akterji razvoja na območju partnerstva, enakopravna vključitev v okvir obeh razvojnih regij ter okrepljena vloga območja znotraj le-teh, njihova uskladitev s prioritetami Strategije razvoja Slovenije in Državnega razvojnega programa ter posledično ohranjanje raznolikosti in specifičnosti občin na tem področju.

Splošni cilji priprave Območnega razvojnega programa za območje Prlekije so izboljšanje osnov za življenje in delo v Prlekiji, hitrejša dohitevanje razvitejših slovenskih in evropskih regij in ustvarjanje pogojev za trajnostni, sonaravni razvoj Prlekije kot zaokrožene interesne in kulturno zgodovinske celote. Specifični cilj priprave Območnega razvojnega programa je vzpostavljanje strategije, programov in struktur za uveljavljanje dogovorjenih razvojnih prioritet v okviru programskega obdobja 2014 - 2020.

Metodologija izdelave Območnega razvojnega programa izhaja iz enakih predpostavk, kakor priprava Območnega razvojnega programa v preteklem programskem obdobju. Območni razvojni program Prlekije pripravijo tri razvojne agencije, ki delujejo na obravnavanem območju in se povezujejo v programsko mrežo. Razvojne agencije so si naloge razdelile glede na teritorialno pokrivanje in glede na preferenčne vsebinske kompetence. V pripravo Območnega razvojnega programa so bili vključeni poleg kadrov treh razvojnih agencij tudi ugledni zunanji strokovnjaki, ustrezne strokovne inštitucije in strokovno osebje občin iz območja Prlekije. Slednji so pomagali pridobiti kakovostne podatke in informacije, potrebne za izdelavo kakovostnega in uporabnega razvojnega dokumenta. Del aktivnosti za izdelavo Območnega

razvojnega programa se je izvajal na terenu (intervjuji, sestanki, zbiranje podatkov), del v delavnicah (problemskih in strateških) in del kabineto (raziskave, koordinacija). Pomemben prispevek k oblikovanju Območnega razvojnega programa Prlekija je prispevala zainteresirana javnost in posamezniki, ki so se vključevali v programske delavnice.

Pri pripravi Območnega razvojnega programa so bila upoštevana naslednja načela:

- »partnerski odnos«, (med državo, regijami in območji, med lokalnimi skupnostmi, med poglavitnimi akterji razvojnih programov) tako, da je dokument presečna množica interesov vseh akterjev na območju in je hkrati usklajen s prioritetami nacionalne in evropske politike;
- »načelo preglednosti«, zagotavlja preglednost razmejitev v organizaciji izvajanja razvojnih programov, transparentnost partnerstev, finančnih virov in nefinančnih pomoči;
- »vidik dodatne pomoči«, zagotavlja usmerjevanje razpoložljivih lastnih sredstev v ključne razvojne projekte, ki jih je možno ustrezno podpreti z razvojnimi sredstvi države in EU;
- »načelo javnosti«, zagotavlja, da je kreiranje skupnega razvoja pregledno in transparentno vsem članom skupnosti;
- »načelo enakih možnosti«, omogoča vključevanje vseh skupin v pripravo in izvajanje razvojnih programov.

3. URESNIČEVANJE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA ZA OBMOČJE PRLEKIJE V PROGRAMSKEM OBDOBJU 2007 - 2013

Območni razvojni program Prlekije za obdobje 2007 – 2013 je bil sestavni del dveh regionalnih razvojnih programov, glede na to, da se del občin umešča v statistično regijo Pomurje, del občin pa se umešča v statistično regijo Podravje.

Ambiciozno zastavljen Območni razvojni program Prlekije v obdobju 2007 – 2013 je bil deloma uresničen. Številni načrtovani programi in projekti so bili izvedeni, marsikateri od njih se prenaša v naslednje programsko obdobje. V splošni oceni moramo ugotoviti, da Prlekiji v prejšnjem programskem obdobju ni uspelo narediti razvojnega preboja. Načrtovano zmanjševanje zaostanka za razvitejšimi deli Slovenije je prepočasno, da bi lahko ugotovili opaznejše premike v družbeno ekonomskem položaju območja. Na posameznih področjih pa je napredek opazen in pomemben za nadaljnji razvoj Prlekije.

V programskem obdobju 2007 – 2013 so pravne osebe s sedežem v eni od 11 občin Prlekije uresničevale številne projekte, za katere so uspele pridobiti nepovratna sredstva evropskega in državnega proračuna. Pomembnejši programi, na katerih so občine, razvojne agencije, zavodi, podjetja in nenazadnje tudi posamezniki uspeli s prijavi so

- Evropska kohezijska politika (Cilj 1):
 - o Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov, financiran s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj
 - o Operativni program razvoja človeških virov, financiran s sredstvi Evropskega socialnega sklada
 - o Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture, financiran s sredstvi Kohezijskega sklada in Evropskega sklada za regionalni razvoj
- Evropsko teritorialno sodelovanje se financira s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj (Cilj 3):
 - o Operativni program čezmejnega sodelovanja Slovenija – Avstrija
 - o Operativni programi čezmejnega sodelovanja Slovenija – Madžarska
 - o Operativni programi čezmejnega sodelovanja Slovenija - Hrvaška

Največji del razvojnih sredstev je pridobilo območje Prlekije iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Poleg tega je območje Prlekije uspešno izvajalo tudi projekte v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja in Evropskega socialnega sklada.

V manjši meri, kot je bilo načrtovani in pričakovano, so bile organizacije in posamezniki uspešni pri kandidiranju na razpise v okviru Zakona o Pomurju, ki je poleg občin statistične regije Pomurje zajel tudi občine iz Upravne enote Ormož, torej vseh 11 prleških občin. Tudi na področju koriščenja razvojnih sredstev v okviru transnacionalnih operativnih programov je bilo območje Prlekije zelo skromno.

V času izvajanja Območnega razvojnega programa 2007 – 2013 je Evropo pretresla svetovna finančna kriza, ki je povzročila velik finančni krč, ta pa se je pričel odražati v zastoju financiranja projektov. Projekti, podprti iz strani nacionalnih in evropskih programov so postali ogroženi in sredstva iz operativnih programov težje dostopna zaradi potreb po predfinanciranju in zaradi dolgih rokov za pridobitev povračil vloženih lastnih sredstev. Po uvedbi restriktivnih ukrepov bank z omejevanjem kreditiranja so številna sicer perspektivna podjetja propadla, dostopnost do kvalitetnih evropskih razvojnih sredstev pa se je zmanjšala oziroma omejila na tiste subjekte, ki so bili sposobni zagotavljati likvidnostna sredstva za premoščanje dolgih izplačilnih rokov evropskih sredstev.

Glede na področja vloženih sredstev v preteklem programskem obdobju je bil največji del sredstev v okviru gornjih programov namenjen izgradnji primarne infrastrukture. V prvem delu programskega obdobja je bila večina sredstev namenjena izgradnji lokalne prometne infrastrukture, zaradi česar je bila potrebna sprememba prioritet v okviru Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR »Razvoj regij«). V nadaljevanju izvajanja so dobile priložnost financiranja tudi druge vsebine, zlasti kmetijstvo (iz sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja), turizma in okoljske naložbe, v katerih so prevladovali kanalizacijski sistemi. Največji del naložb, financiranih s sredstvi nacionalnih in evropskih programov so realizirale občine, manj pa podjetja in fizične osebe. Razvojni zaostanek Prlekije s temi naložbami sicer ni bil zmanjšan, zagotovo pa so naložena sredstva prispevala k višji kvaliteti bivanja v Prlekiji. Ta ponuja možnost, da v prihodnjem programskem obdobju z vlaganji v sodobne tehnologije, v učinkovito prehransko in turistično gospodarstvo Prlekija zmanjša razvojni zaostanek in postane prepoznavno območje z visoko bivanjsko kvaliteto.

4. RAZVOJNO OBMOČJE PRLEKIJA

4.1 Splošen opis območja Prlekije

Prlekija je označba za vzhodni del Slovenskih goric in sveta Mura in Drave. Obsega Apaško in Mursko polje, vinorodne Ljutomersko – Ormoške in Radgonsko-Kapelske gorice, Ščavniško dolino, osrednje Slovenske gorice med Pesnico in Ščavnico, spodnjo Pesniško dolino, Ptujске gorice, Ptujsko-ormoško polje. Prlekija je kulturno, jezikovno in zgodovinsko, torej v duhovnem in v gospodarskem smislu, zaokroženo in homogeno območje, razdeljeno med dve statistični regiji: Pomurje in Podravje. Občine, ki so podprle pobudo za izdelavo Območnega razvojnega programa, tvorijo geografsko zaokroženo celoto, ki je interesno povezana, z identičnimi razvojnimi problemi, kakor tudi s skupnimi oziroma soodvisnimi razvojnimi cilji in usmeritvami. Občine Prlekije predstavljajo zaokroženo naravno in programsko razvojno območje.

Preglednica 1: Pregled občin na območju Prlekije

Občina	Površina (km ²)	Število prebivalcev
Apače	53,5	3.610
Gornja Radgona	74,6	8.576
Križevci	46,2	3.753
Ljutomer	107,2	11.662
Ormož	141,6	12.526
Radenci	34,1	5.252
Razkrižje	9,8	1.335
Središče ob Dravi	32,7	2.110
Sveti Jurij ob Ščavnici	51,3	2.890
Sveti Tomaž	38,1	2.112
Veržej	12,00	1.299
Skupaj	601,1	55.125

Vir: SURS 2013

Območje opredeljujeta dva tipa krajine:

- nižinski deli med Muro, Dravo in ob Ščavnici: Spodnje Dravsko polje, Mursko polje, Radensko polje in Apaško polje. Svet ob prleških rekah je zelo raznolik. Območje ob Muri je prepleteno z mrtvimi rokavi, polno mokrišč in biotsko izjemno bogato. Podobno velja za spodnji del Drave v bližini Središča ob Dravi. Naselja so se oblikovala po ravninskih potokih. Nekdanjo podobo so ohranila obrobna in odmaknjena naselja ob

južnem delu Slovenskih goric. Pogled z goric daje vtis močne gozdnatosti in krajinske pestrosti.

- Severovzhodni del Slovenskih goric označujejo predvsem vinogradi, ki so vplivali na naselitveni obrazec po razloženih slemenih. Domačije obkrožajo sadovnjaki, pod njimi so vinogradi in nato njive, na dnu pa travniki, ponekod še obdani z mejicami, v katerih prevladujejo jelše in vrbe. Strme osojne lege in temne doline zarašča gozd.

Območje Prlekije nima skupnega upravnega in političnega središča. Tri mesta Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož predstavljajo urbani del Prlekije, ostali del z izjemo Radencev je pretežno podeželskega značaja. Nobeno od treh upravnih središč nima statusa mestne občine. Večja gravitacijska središča ležijo izven območja Prlekije, kar zaznamuje negativne migracijske tokove in koncentracijo kapitala in delovne sile izven Prlekije. Za razvojne spremembe teh danosti bi bile potrebne radikalne odločitve na najvišji državni ravni, teh pa v prihodnjem programskem obdobju ni pričakovati. Mesta Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož opravljajo učinkovit servis prebivalcem Prlekije. Zaznavni trend koncentracije upravnih in odločevalskih funkcij javne uprave in večjih gospodarskih družb v mestnih občinah izven Prlekije slabi bivanjsko kvaliteto prebivalcev Prlekije.

4.2 Analiza stanja po področjih

4.2.1 Gospodarstvo

4.2.1.1 Gospodarske družbe

Število aktivnih gospodarskih družb (v nadaljevanju GD) na področju prleških občin se konstantno povečuje. Tako je v letu 2004 na tem območju poslovalo 485 GD, v letu 2011 pa 688 GD, ki so predstavljale 41,2 % vseh pomurskih družb (48 % v letu 2004), oziroma 9,9 % vseh podravske GD (12 % v letu 2004) ali 1,2 % slovenskih (1,2 % tudi v letu 2004).

4.2.1.1.1 Kazalniki gospodarjenja gospodarskih družb

Kljub temu pa število zaposlenih v GD Prlekije konstantno pada. Če so družbe zaposlovale v letu 2004 še 8.187 ljudi, pa se je število zaposlenih v Prlekiji v letu 2011 zmanjšalo na 7433. Padec zaposlenih je v tem obdobju v Prlekiji 9,1 % (v Pomurju 11,7 %, v Podravju za 5 % in v RS za 4 %). GD so v letu 2011 posedovale 0,9 % vseh sredstev glede na GD Slovenije (1,2 % v letu 2004) ter z 1 % kapitala (1,2 % v letu 2004) ustvarile 1 % vseh prihodkov (1 % tudi v letu 2004) in 1,9 % neto čistega izida (1 % v letu 2004). Dodana vrednost na zaposlenega se počasi dviguje in je v letu 2011 dosegla 29.030 €/zaposlenega, kar je predstavljalo 77,4 % povprečja slovenskih GD, kar je manj kot v letu 2004, ko je predstavljalo 79,57 % slovenskega povprečja. Pozitivni pa so trendi na področju izvozne usmerjenosti. Tako je bilo v GD Prlekije v letu 2011 ustvarjeno kar 37,8 % čistih prihodkov od prodaje na tujih trgih (v letu 2004 28,6 %). Napredek na tem področju je tudi v primerjavi s slovenskim povprečjem, ki je bilo v letu 2011 33,3 % in v letu 2004 28,3 %. Po ustvarjenem dobičku med dejavnostmi vodi predelovalna industrija, v kateri posebej izstopajo proizvodnja optičnih izdelkov, elektronike, strojne obdelave kovin, živilska industrija in proizvodnja embalaže. Popravila pa se tudi položaj kmetijstva.

4.2.1.1.2 Poslovni izidi gospodarskih družb

Največji čisti dobiček med prleškimi GD v letu 2011 je ustvarila Carrera Optyl d.o.o. Ormož s 4,58 mio € ali 28,6 % celotne Prlekije. Ta družba je v letu 2004 prigospodarila 5,49 mio € ali 29,7 % celotne Prlekije. Carrera Optyl d.o.o. Ormož je zaposlovala konec leta 2011 1.022 delavcev, kar je močno zmanjšanje glede na leto 2004, ko je še zaposlovala 1.490 delavcev (-31,4 %). Na drugem mestu lestvice 20 NAJ po dobičku v letu 2011 je Elrad International iz Gornje Radgone s 1,60 mio €, kar predstavlja 10 % Prlekije. Družba je v letu 2004 ustvarila

2,13 mio € dobička ali 11,5 % celotne Prlekije. Elrad je zaposloval v letu 2011 294 delavcev (v letu 2004 288). Na tretjem mestu po dobičku v letu 2011 je SEMS d.o.o. iz Ljutomera s 1,35 mio € ali 8,4 % Prlekije. To podjetje leta 2004 še ni obstajalo. SEMS je zaposloval v letu 2011 samo 18 delavcev, kar kaže na izredno visoko produktivnost podjetja. Na četrtem mestu po dobičku v letu 2011 so Radgonske gorice d.d., Gornja Radgona z 0,86 mio € dobička, kar predstavlja 5,4 % celotne Prlekije (0,6 mio ali 3,3 % v letu 2004). To podjetje je v letu 2011 zaposlovalo 116 delavcev, v letu 2004 pa 134 delavcev. Na petem mestu po dobičku v letu 2011 je Makoter d.o.o. Ljutomer s 0,72 mio € ali 4,5 % Prlekije. To podjetje je v letu 2004 ustvarilo 0,07 mio € ali 0,4 % dobička. Podjetje je v letu 2011 zaposlovalo 123 delavcev.

Prvih 5 družb na listi 20 NAJ je ustvarilo 57 % celotnega dobička obravnavanega področja (v letu 2004 je prvih 5 družb po dobičku ustvarilo 67,3 % celotnega dobička). Med občinami Prlekije je na seznamu 20 NAJ po dobičku v letu 2011 6 družb iz Ljutomera, ki so ustvarile 3,45 mio € dobička in zaposlovale 418 delavcev (v letu 2004 jih je bilo 5, ki so ustvarile 2,41 mio € dobička in zaposlovale 345 delavcev), 4 družbe prihajajo iz Gornje Radgone, ki so v letu 2011 ustvarile 3,59 mio € dobička in zaposlovale 595 delavcev (v letu 2004 so 4 podjetja ustvarila 4,57 mio € dobička in zaposlovale 1.063 delavcev). Iz občine Ormož so na seznamu 20 NAJ 3 podjetja, ki so v letu 2011 ustvarila 4,99 mio € dobička in zaposlovala 1.155 delavcev (v letu 2004 je imela občina Ormož na tem seznamu 5 podjetij, ki je ustvarilo 8,59 mio € dobička in zaposlovalo 1.653 delavcev). Zanimivo je dejstvo, da na lestvici 20 NAJ glede dobička imajo čedalje pomembnejšo vlogo mala in mikro podjetja, ki so v letu 2011 ustvarila 36,4 % dobička (v letu 2004 samo 9,8 %). Glede zaposlitev pa so majhna in mikro podjetja predstavljala v letu 2011 10,2 % (v letu 2004 pa 5,8 %). Zmanjševanje zaposlenosti je povezano v celoti z velikimi in srednjimi podjetji, ki so v razdobju 2004–2011 zmanjšala število delavcev s 3.662 na 2.156 ali za 41,1 %.

Največji čisti dobiček v letu 2011 je ustvarila občina Ormož, in sicer 5,99 mio € (10 mio v letu 2004). Od tega je bil delež Carrere Optyl d.o.o. v letu 2011 76,4 % (55 % v letu 2004). Druga občina po ustvarjenem dobičku je občina Gornja Radgona, ki je izkazala v letu 2011 4,4 mio € (9 mio € v letu 2004), pri tem pa je največ dobička v letu 2011 prispeval Elrad d.o.o. s 36,4 %. Tretja občina po čistem dobičku je Ljutomer, ki izkazuje 2,2 mio € dobička v letu 2011 (5,5 mio € v letu 2004), pri čemer je največ čistega dobička v letu 2011 pripeval SEMS d.o.o. s 61,4 %. Omenjene tri občine, ki so istočasno upravne enote, so prispevale v letu 2011 12,5 mio € čistega dobička, kar je predstavljalo 74 % celotnega dobička Prlekije (14,6 mio €, oziroma 88 % v letu 2004).

4.2.1.2 Samostojni podjetniki

V letu 2011 je v Prlekiji delovalo 1.571 samostojnih podjetnikov (1.288 v letu 2004), ki so skupno zaposlovali 1.518 ljudi (1.816 v letu 2004), kar je 16,4 % manj kot v letu 2004. Ti podjetniki so ustvarili 134,5 mio € prihodkov (110,5 mio € v letu 2004), od tega 7,1 mio € poslovnega izida (8,1 mio € v letu 2004). Seveda je primerjava med statističnima regijama Pomurje in Podravje neustrezna v absolutnih zneskih iz razloga, ker se regiji prekrivata. Največ samostojnih podjetnikov, to je 383 (347 v letu 2004) je v občini Ljutomer, omenjeni zaposlujejo 423 delavcev (526 v letu 2004). V občini Gornja Radgona deluje 296 samostojnih podjetnikov (v letu 2004 304) s 329 zaposlenimi (v letu 2004 s 486), v občini Ormož pa 285 (v letu 2004 287) in v občini Radenci 163 samostojnih podjetnikov (v letu 2004 133). Gledano po realiziranih prihodkih podjetnikov beležijo samostojni podjetniki stagnacijo (leta 2001/2009 je 99), indeks na leto 2004 pa je 121,7. Samostojni podjetniki Prlekije so v letu 2011 s 9 % sredstev (4,5 % v letu 2004) v skupnih sredstvih Pomurja ustvarili 14,1 % skupnih prihodkov (17,4 % v letu 2004), 7.1 mio € dobička (v letu 2004 7,9 mio €). Za razliko od leta 2004, ko je cela subregija Prlekija poslovala z neto izgubo, je Prlekija v letu 2011 ustvarila 15,9 mio € čistega dobička. Ti podatki za leto 2011 potrjujejo ugotovitev iz leta 2004, da so samostojni podjetniki konkurenčnejši in produktivnejši segment gospodarstva in da bo temu sektorju v prihodnje potrebno nuditi maksimalno podporo.

4.2.1.3 Poslovni izidi gospodarstva Prlekije

Če primerjamo gibanje relativnega deleža čistega dobička Prlekije s povprečjem države in Prekmurja, lahko ugotovimo, da je Prlekija nekoliko uspešnejša. Tako se je delež čistega dobička Prlekije glede na RS dvignil z 1,2 % v letu 2004 na 2,1 % v letu 2011. To pa ni toliko rezultat dobrega gospodarjenja Prlekije, kakor poslabšanja rezultatov gospodarjenja v RS kot celoti. V absolutnem znesku se je čisti dobiček Prlekije celo zmanjšal s 25 mio v letu 2004 na 15,8 mio € v letu 2011. V letu 2009 je Prlekija zabeležila celo 27.1 mio € izgube. Glavni razlog je povezan z občino Radenci, ki je preko Radenske d.d. plačala »krvni davek« tranzicije (tajkunskega lastninjenja). Z izjemo leta 2009 pa Prlekija dosega precej boljše rezultate na tem kazalniku gospodarjenja tudi glede na statistično regijo Pomurje. V vseh ostalih letih je skupni čisti dobiček Prlekije presegal skupni čisti dobiček Prekmurja. Glede skupnega čistega dobička je Prlekija uspešnejša tudi glede na Podravsko regijo, ki je beležila neto negativen rezultat (čisto izgubo) celo 2 leti (2009 in 2010).

4.2.1.4 Gospodarnost kot kazalnik gospodarstva Prlekije

Primerjava gospodarnosti poslovanja pokaže, da koeficient gospodarnosti poslovanja na obravnavanem območju, razen v letu 2009, presega 1 in da je višji, kot to velja za povprečje Pomurja in Podravja ter povprečja RS (izjema je leto 2009). Na žalost pa je vrednost tega količnika v letu 2011 (1,017) mnogo nižja, kot je bila v letu 2004 (1,062). Ta indikator ima tendenco padanja tako glede na leto 2004 kakor tudi na 2003. Gospodarnost poslovanja v letih 2009-2011 je izpod cene kapitala in dolgoročno ne more biti zadovoljiva.

4.2.1.5 Produktivnost kot kazalnik gospodarstva Prlekije

Produktivnost, izražena s prihodki na zaposlenega, se v Prlekiji konstantno dviguje. Kljub temu pa je rast počasnejša, kot to velja za povprečje Pomurja, Podravja in Prlekije. Po tem kazalniku gospodarjenja je Prlekija v absolutnem znesku celo najslabša (104.438 € v letu 2011). Dosega samo 60 % slovenskega povprečja, 80 % podravskega povprečja in 89 % pomurskega povprečja.

Produktivnost, izražena skozi dodano vrednost na zaposlenega, je znašala leta 2003 v Prlekiji 21.240 € (okrog 80 % državnega povprečja) in je bila višja kot v Pomurju in nižja kot v Podravju ter v državi, kjer je znašala 27.854 €. Dodana vrednost na zaposlenega Prlekije se je v razdobju 2009-2011 konstantno povečevala in je v letu 2011 dosegla 29.030 €, kar je predstavljalo 77,39 % povprečja Slovenije (relativni padec za 2,18 %). Dodana vrednost na zaposlenega Prlekije je v letu 2011 zaostala za povprečjem Podravja za 3,66 % in bila višja od povprečja Prekmurja za 8,42 %.

4.2.1.6 Dohodnina

Če primerjamo še enega izmed ključnih kazalnikov razvoja, bruto osnovo za dohodnino, ki kaže ekonomsko moč prebivalstva na nekem področju, vidimo, da je obravnavano območje v časovnem obdobju 2004-2011 počasi zmanjševalo zaostanek za povprečjem države in štajerske regije. Bruto osnova za dohodnino Prlekije se je tako povečala s 4.045 € na prebivalca v letu 2004 (73,2 % povprečja Slovenije) na 6.571 € na prebivalca v letu 2011 (79,3 % glede na državno povprečje). V tem istem obdobju je regija Podravje stagnirala na cca 87 % državnega povprečja. Zanimivo pa je, da je tudi Pomurska regija pri tem kazalniku zabeležila podoben razvoj kot Prlekija (74,4 % povprečja države v letu 2004 in 79,7 % povprečja države v letu 2011).

4.2.1.7 Osebni dohodki

Povprečni bruto osebni dohodek je v letu 2004 znašal 907 €, kar je predstavljalo 81,2 % glede na državno povprečje, 87,8 % glede na regijo Podravje in 98 % glede na regijo Pomurje. Povprečna rast bruto OD Prlekije je bila v razdobju 2004-2011 nekoliko hitrejša, kot to velja za povprečje Slovenije in Podravja in Prekmurja. Tako je znašal povprečni bruto OD Prlekije v letu 2011 1.286 € ali 85,3 % povprečja Slovenije in 93,1 % Podravja ter 98,2 % Pomurja. Kljub temu pa rast ni bila premočrna v vseh občinah. Tako sta občini Ljutomer in Ormož zabeležili nadpovprečno rast, nekatere občine pa so celo relativno nazadovale, in sicer občine Radenci, Razkrižje in Veržej.

4.2.2. Socialno podjetništvo

4.2.2.1 Temelji socialnega podjetništva

Zakon o socialnem podjetništvu (Zakon) je bil objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije, številka 20/2011, dne 18. marca 2011. Zakon nalaga Svetu za socialno podjetništvo, da pripravi Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2012–2015. Na tem področju na žalost zelo zamujamo, saj smo po 2 letih še vedno v fazi osnutka strategije. Strategija bi morala predstavljati izhodišča in podlage za pripravo Programa ukrepov za izvajanje Strategije razvoja socialnega podjetništva za posamezno koledarsko leto ali plansko obdobje. Na podlagi določb tretjega odstavka 29. člena Zakona pripravi program Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v sodelovanju z vsemi ministrstvi, pristojnimi za področje dejavnosti socialnega podjetništva. Svet poda k programu mnenje, sprejme pa ga Vlada Republike Slovenije.

4.2.2.2 Smeri in glavna področja razvoja socialnega podjetništva

Zakon v 5. členu opredeljuje področja razvoja socialnega podjetništva ter poleg navedbe področij dopušča možnost, da se s posebnimi zakoni lahko opredelijo tudi druga področja dejavnosti socialnega podjetništva. V letu 2012 je bila sprejeta Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva (Uradni list RS, št. 54/12). Poleg zakonske možnosti širitve področij s posebnimi zakoni je potrebno upoštevati tudi dogajanje na evropski ravni. Socialno podjetništvo v okviru politik notranjega trga in zaposlovanja Evropske unije hitro pridobiva na pomenu in se uveljavlja kot ena ključnih politik Akta za enotni trg¹.

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0206:SL:NOT>

V EU kontekstu na področju notranjega trga izstopa »Pobuda za razvoj socialnega podjetništva«² (Pobuda), ki jo je objavila Evropska komisija pol leta po sprejemu Zakona in jo lahko obravnavamo kot temelj sistematičnega razvoja področja na ravni EU.

Iz omenjene Pobude izhaja tudi nekaj zakonodajnih aktov. Akti so še v fazi obravnave, po sprejetju pa bodo neposredno uporabljivi v državah članicah, zato jih je ob morebitnem nadaljnjem opredeljevanju področij v slovenskem okolju smiselno ustrezno upoštevati. Posebej izpostavljamo uredbo za oblikovanje evropskega okvira, ki bo olajšala razvoj skladov za solidarnostne naložbe³.

Drugi del podpore razvoju socialnega podjetništva v EU je v politikah zaposlovanja, ki postajajo zaradi gospodarske krize vedno bolj pomembne. Komisija je aprila 2012 objavila t.i. Sveženj o zaposlovanju z naslovom »K okrevanju s številnimi delovnimi mesti«.

Sveženj devetih dokumentov povezuje odločna ugotovitve, da je potrebno ustvariti pogoje za odpiranje novih delovnih mest, predvsem v malih in srednje velikih podjetjih. Komisija je zato izpostavila tiste gospodarske panoge prihodnosti, kjer navkljub krizi nastajajo delovna mesta :

- delovna mesta, povezana z varovanjem okolja,
- delovna mesta v zdravstvu, negi in osebnih storitvah ter
- delovna mesta v informacijski in komunikacijski tehnologiji.

4.2.2.3 Stanje na področju socialnega podjetništva v Sloveniji in v Prlekiji

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v letu 2009 z javnim razpisom izbralo devet pilotnih projektov socialnega podjetništva, sofinanciranih iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Po dveh letih izvajanja projektov so se pokazali izzivi, ki terjajo nadgradnjo projektov:

- premajhna fleksibilnost klasičnih ukrepov aktivne politike zaposlovanja (npr. usposabljanje na delovnem mestu, ki je bilo podlaga za vključevanje ranljive ciljne skupine v usposabljanje, saj to zahteva 100 % angažiranost vključenih, kar pa pri določenih ciljnih skupinah ni moč pričakovati - npr. osebe z motnjami v duševnem zdravju ipd.),
- pomanjkanje finančnih spodbud za zagon socialnega podjetništva, kot obstajajo za klasična podjetja,
- pomanjkanje podjetniških znanj in znanj trženja, saj je večina izvajalcev projektov do sedaj delovalo na področju sociale in ne na področju ekonomije in trženja,

² Social Business Initiative, COM 2011/682/2

³ REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on European Social Entrepreneurship Funds (2011) 862 final

- razširjenost dela na črno v nekaterih dejavnostih, ki hkrati predstavljajo potencialne »tržne niše« za socialno podjetništvo, že pokriva povpraševanje (omenjene so predvsem gostinske storitve, npr. catering, socialne storitve, npr. nega na domu, komunalne storitve, npr. zbiranje in preprodaja odpadkov),
- nizka motivacija potencialnih udeležencev iz ranljivih skupin za vključevanje v aktivnosti projektov; premajhna tržna prepoznavnost družbeno in okoljsko odgovornih storitev in produktov, ki jih izvajajo socialna podjetja, kot prednost pred izdelki in storitvami profitno naravnanih proizvajalcev in izvajalcev; premajhna zainteresiranost lokalne skupnosti za sodelovanje in povezovanje s tovrstnimi projekti in iniciativami.
- Posledica navedenih problemov je dejstvo, da v Sloveniji lahko danes preštujemo socialna podjetja na prste ene roke. V Prlekiji je registrirano podjetje CPU d.o.o. so.p. s sedežem v Ormožu.

SWOT analiza za področje gospodarstva

Preglednica 2: SWOT analiza za področje gospodarstva (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Tradicija podjetništva, industrije in domače obrti, - rast števila obrtnikov in podjetnikov, - diverzificirano gospodarstvo, - projektne izkušnje iz programov EU, - ugodna geografska lega, - razpoložljiva kvalificirana delovna sila, - izvozna orientiranost gospodarstva.	- Nizka gospodarnost, - nizka dodana vrednost, - hitrejša rast brezposelnosti, - zadolženost podjetij, - slaba opremljenost poslovnih in industrijskih con, - draga infrastruktura v poslovnih conah, - nevračanje izobraženega kadra na območje, - visok delež delovno intenzivne industrije, - premalo tehničnih in naravoslovnih kadrov, - premajhna inovativnost, pomanjkanje tržne usmerjenosti, - izobraževalni programi ne sledijo potrebam gospodarstva in podjetništva, - omejena dostopnost do ugodnih finančnih virov, - administrativne in birokratske ovire ter dolgoročni postopki pri pridobivanju raznih soglasij za potrebe podjetnikov, - slaba organiziranost in povezanost podjetnikov na območju Prlekije, - nespodbuden odnos javnosti do razvoja podjetništva, - slaba kapitalska opremljenost dela, - veliko število slamnatih podjetij.

Preglednica 3: SWOT analiza za področje gospodarstva (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Izboljšane prometne povezave območja z drugim okoljem, - mreženje, grozdenje in internacionalizacija MSP, - učinkovitejše podporno okolje za spodbujanje podjetništva, - spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture od osnovne šole naprej, - zaposlovanje lokalnega kadra, - uveljavljanje in trženje lastnih blagovnih znamk, - boljša dostopnost do finančnih sredstev (ugodna posojila, tvegani kapital, nepovratna sredstva, subvencije ...), - spodbujanje funkcionalnega izobraževanja znotraj podjetij in sprememba odnosa do vlaganja v izobraževanje v smislu najbolj rentabilne investicije, - bližina obstoječih in novih trgov, - socialno podjetništvo, - gradbeništvo, ki mora opraviti proces prestrukturiranja, - razširitev EU.	- Nadaljnja migracija izobraženih kadrov, - odhajanje multinacionalnih družb iz Prlekije, - prepočasen razvoj poslovno industrijskih con, - prepočasno prestrukturiranje gospodarstva, - nadaljnja birokratizacija postopkov in predpisov s področja gospodarstva, - zbirokratizirani razpisi za podporo novim investicijam, - prepočasen razvoj podporne infrastrukture, - funkcionalna nepismenost, - prevelika odvisnost območja od ukrepov ekonomske politike države, - politična nestabilnost in poglabljanje krize v državi, - nezadostna absorpcijska sposobnost za črpanje evropskih in državnih razvojnih sredstev (projekti, kadri, lastna udeležba).

Ključni problemi in usmeritve gospodarstva

SWOT analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje gospodarstva, ki se sintetično kažejo v poslabšanju gospodarske dejavnosti po letu 2008 (nižjem dobičku in zmanjševanju števila zaposlenih). To je posledica tako zunanjih dejavnikov (gospodarske krize), kakor tudi subjektivnih dejavnikov, ki so posledica tajkunizacije in dejavnikov, ki jih podajamo v nadaljevanju:

- premajhno povezovanje in sodelovanje med podjetji ter posledično slaba informiranost in slab pretok informacij (predvsem problem pri malem gospodarstvu),
- premajhno sodelovanje podjetij z okoljem in obratno oziroma pomanjkanje medsebojne komunikacije,
- pomanjkanje podjetniške miselnosti in inovativnosti,
- nizka dodana vrednost gospodarstva, ki onemogoča hitrejši razvoj,
- pomanjkanje ustrezno urejenih zemljišč za razvoj predvsem obrtnih dejavnosti,
- težak dostop do finančnih sredstev za vlaganje v razvoj,
- zbirokratizirani razpisi za podporo novim investicijam,
- nepovezanost podpornih institucij,

- politična kriza odganja potencialne tuje investitorje.

Problemi na področju gospodarstva v Prlekiji se splošno ne razlikujejo od stanja, ki je značilno za celotno državo. Privatizacija in gospodarska kriza sta pustili posledice zlasti na velikih podjetjih. Analiza 20 najuspešnejših podjetij po dobičku je pokazala, da so velika in srednja podjetja v razdobju 2004-2011 hitro zmanjševala število zaposlenih in da imajo majhna in mikro podjetja čedalje pomembnejšo vlogo, in to kljub dejstvu, da je poslovno okolje za majhne podjetnike zelo težko, zato bi morala biti naloga države in lokalnih skupnosti, da v večji meri podprejo majhne, inovativne in prilagodljive podjetnike.

V tej smeri so naravnana tudi razvojne prioritete Slovenije v razdobju 2014-2020, ki se bodo osredotočile na tri tematske sklope:

- povečanje konkurenčnosti malih in srednjih podjetij,
- krepitev raziskav, tehnološkega razvoja in inovacij,
- zaposlovanje mladih.

Ocenjujemo, da je nabor ukrepov za izvajanje razvojnih prioritet dober, problem pa je v dejstvu, da državni programski dokumenti zamujajo. Glede na stanje državnih financ obstaja tudi bojazen, da bo veliko sicer dobro zapisanih ukrepov ostalo le na papirju, ali pa da bodo sredstva za realizacijo posamičnih ukrepov pičila. Lokalne skupnosti bodo morale prevzeti na tem področju večjo iniciativo in usmeriti večji delež proračunskih sredstev za realizacijo teh razvojnih prioritet. Še zlasti bi se morale angažirati pri:

- podpora start up podjetjem (seed kapital, garancijske sheme, krediti, subvencija obrestne mere, start up mentorstvo ...),
- podpora razvoju: podpora registraciji patentov, blagovnih znamk, zaposlovanje inovativnih kadrov, ki sodelujejo v razvoju novih izdelkov in storitev,
- podpora socialnemu podjetništvu,
- podpora pilotnim projektom (zelene tehnologije, od zibke do zibke ...),
- zagotovitvi ustrezne prometne, komunalne infrastrukture ter ustrezni opremljenosti zemljišč za hitrejši razvoj domačega gospodarstva in podjetništva ter pospeševanja tujih vlaganj.

Prav tako pa se bo moralo tesneje povezati in okrepiti podporno okolje za pomoč podjetnikom pri pridobivanju finančnih sredstev, pri premagovanju birokratskih ovir ter pri promoviranju dobrih gospodarskih praks horizontalnega in vertikalnega povezovanja podjetij in gospodarskih panog. Te naloge lahko uresničimo samo z aktivnejšo komunikacijo in s sodelovanjem med okoljem in gospodarstvom oziroma med lokalno skupnostjo in podjetji.

4.2.3 Turizem

Analiza stanja

Turizem je v svetu ena izmed najperspektivnejših gospodarskih panog, ki ima velik razvojni potencial tudi na območju Prlekije. Bogata naravna in kulturna dediščina, bližina že uveljavljenih turističnih destinacij, tradicija vinogradništva in sadjarstva, gostoljubnost ljudi in ustrezna namestitvena infrastruktura so priložnosti, ki jih je potrebno povezati v kakovostne integralne turistične produkte ter jih tržiti kot skupne produkte celotnega območja.

Na obravnavanem območju se trenutno nahaja 51 turističnih nastanitvenih objektov, od tega 6 hotelov in bungalovov, 9 gostišč, 14 turističnih kmetij, 7 sobodajalcev, 11 apartmajev, 2 počitniški hiši ter 2 kampa, ki skupaj premorejo 858 sob in 1.581 ležišč. Največ ležišč je v občini Radenci (704), sledijo pa občine Ljutomer (324), Veržej (222) in Ormož (162). Zanimivo je tudi to, da ima občina Ljutomer največ različnih vrst turističnih nastanitvenih objektov (6), od tega se največ ležišč nahaja v hotelih in bungalovih ter na turističnih kmetijah.

Območje Prlekije je v letu 2011 obiskalo 113.086 turistov, od tega 73,6 % domačih in 26,4 % tujih, kar znaša 2,7 % vseh turistov v Sloveniji in je enako v primerjavi z letom 2007, tak delež obiskovalcev pa beležimo tudi zadnja tri leta. Območje beleži 293.025 nočitev, od tega 70,3 % domačih in 29,7 % tujih turistov. V zadnjih letih se število nočitev tujih gostov zmanjšuje. Največ nočitev beležijo v občini Radenci, in sicer 125.455, sledita pa občina Veržej s 114.549 nočitvami in občina Ljutomer z 39.900, kar skupaj predstavlja 95,5 % vseh nočitev na območju Prlekije. Navedeno je v skladu s pričakovanji, saj se v teh občinah nahajajo že uveljavljene turistične destinacije z razvitim zdraviliškim turizmom – Terme Radenci, Terme Banovci in Bioterme Mala Nedelja.

Za primerjavo lahko povemo, da je Slovenija v letu 2011 beležila 9.388 095 nočitev, pri čemer znaša delež nočitev na območju Prlekije (290.659) 3,1 % in je v primerjavi z letom 2007, ko je bil 3,7 %, malce upadel, se pa po podatkih statističnega urada vsa leta giblje okoli 3 %. Prleški zdraviliški občini (Radenci, Veržej) sta beležili 9,07 % vseh nočitev vseh zdraviliških občin v Sloveniji (op. a. Ljutomer po statističnem uradu ne spada med zdraviliške občine).

Kot podpora turizmu služi vodniška služba z 88 turističnimi vodniki, od tega je večina vodnikov (80) z licenco za lokalno vodenje bodisi po občinah ali upravnih enotah, 14 vodnikov pa ima državno licenco. Na območju imamo še 7 turistično informativnih centrov, ki se nahajajo v krajih Gornja Radgona, Radenci, Ljutomer, Apače, Jeruzalem, Ormož in v Sveti Jurij ob

Ščavnici. V Ljutomeru deluje še Lokalna turistična organizacija, v Veržehu pa Rokodelski center DUO. Po območju deluje 41 turističnih društev, 3 planinska društva, 2 ribiški družini, lovska in športna društva, ki skrbijo za dodatno podporo turizmu na lokalni ravni.

Primerjava enogastronske ponudbe na območju Prlekije, ki jo delimo na tri kategorije ponudnikov:

- gostilne, restavracije, slaščičarne,
- turistične kmetije, vinotoči in izletniške kmetije,
- vinske kleti,

kaže, da predstavlja največji delež kategorija gostiln, restavracij in slaščičarn.

V primerjavi z letom 2007 beležimo najvišji porast leta 2011 v kategoriji turističnih oziroma izletniških kmetij, vinotek in vinotočev, in sicer z 29 na 37. Največje število turističnih kmetij, vinotočev in izletniških kmetij (9) beležijo na območju občine Gornja Radgona. Na območju Prlekije delujejo tudi 4 večje vinske kleti z dolgoletno tradicijo in priznano kakovostjo vin, pri čemer največje število turistov beležijo Radgonske gorice d.d. iz Gornje Radgone. Območje pa se ne ponaša samo z uspešnimi vinogradniki oziroma kakovostnimi vini, ampak tudi z značilno domačo kulinariko, ki se nekoliko razlikuje tudi po posameznih občinah. Na območju se nahajajo tudi mlini, oljarne ter vinogradništva in sadjarstva, ki pa jih ne prištevamo med zgoraj naštetе kategorije, so pa vsekakor dodana vrednost pri ponudbi območja. Povečala se je tudi dopolnilna dejavnost na kmetiji in število Eko kmetij, te pa omogočajo obiskovalcem nakup avtohtonih izdelkov, v povezavi z gostinski lokali pa možnost pristnih kulinaričnih užitkov.

To območje je zaradi raznolikosti reliefa ter ohranjene naravne dediščine izredno zanimivo tudi za razvoj zelenega – naravnega turizma in aktivnega preživljanja prostega časa. V ta namen je speljana pestra paleta tematskih poti, kot so vinske ceste, planinske poti, pešpoti, učne poti in kolesarske poti. Pogrešamo pa tematske poti, ki bi povezovale oziroma vključevale kulturne spomenike ali rokodelsko dejavnost. Tematskih poti je veliko, vendar je potrebno vse primerno označiti, posodobiti in poenotiti označevanje. Po tem koraku jih lahko začnemo tržiti kot skupno turistično ponudbo. Povezovanje regije se trenutno izvaja v projektu Hiking in Biking (pohodništvo in kolesarjenje), v katerem so dobro zastavljene poti ob Dravi ter Muri. Izdelane so tudi povezovalne in stranske poti med tema dvema rečnima kolesarskima potema. Ker je ta projekt zastavljen čezmejno in sovпада z vizijo slovenskega turizma, ki spodbuja zelen in aktivni turizem, je to projekt, ki nam lahko služi kot vzorec za nadaljnje projekte. Območje Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž je vključeno v Regionalno destinacijsko organizacijo za Spodnje Podravje (Ptuj, Jeruzalem Ormož, Slovenske gorice, Haloze). Veliko možnosti za aktivno ter hkrati atraktivno preživljanje prostega časa pa se ponuja tudi v ribolovu, jahanju, spustih po reki Muri, paintballu, jadraniu na vodi, poletih z motornimi zmaji in baloni, nordijski

hoji, na voljo pa so tudi zdravilišča in kopališča, ki nudijo še določene wellness programe in tako izpopolnjujejo ponudbo za aktivnega gosta.

Bogata kulturna dediščina je še ena izmed priložnosti za razvoj turizma na območju Prlekije. Na območju se nahaja veliko kulturnih spomenikov (muzeji, gradovi, cerkve, kapelice, kužna znamenja itd.) in tri zgodovinsko pomembna mestna jedra. Glede na dokaj enotno zgodovino območja bi povezovanje bilo nujen ukrep. Kulturne prireditve in festivali izvedeni v teh objektih omogočajo učinkovitejšo in prepoznavnejšo turistično ponudbo. Hkrati to povezovanje sovpada s trajnostno naravnano zvrstjo turizma, saj tukaj ne govorimo o masovnem turizmu, ki bi objekte uničevalo, pa tudi ciljne skupine so v tem primeru izobraženi, ki imajo odnos do okolja in kulturne dediščine. Ustrezna obnova kulturnih spomenikov ter obuditev kulturnega izročila in nujno povezovanje sta pomembna elementa za razvoj samostojnih turističnih produktov ter za popestritev že uveljavljene turistične ponudbe.

Del atraktivne turistične ponudbe pa predstavljajo tudi večje prireditve, ki jih organizirajo občine skozi celo leto, ki imajo tako športni, kulturni kot tudi zabavni značaj. Po razpoložljivih podatkih se letno na območju Prlekije zvrsti približno 100 velikih prireditev, ki so večinoma tradicionalne in se navezujejo na etnološko dediščino območja. Na prireditvah se vedno najde prostor za predstavitev lokalnih vin in kulinarike ter za zabavo. Prireditve se vrstijo skozi vse leto in so tako zelo primerne za izvensezonsko turistično ponudbo. Izdelava celoletnega ali mogoče 3-mesečnega koledarja prireditev, ki bi bil dostopen v celotni regiji, bi bila ena izmed prioritet.

V turizmu še vedno ni dovolj izkoriščeno območje Nature 2000v smislu povečane dodane vrednosti območja. Natura 2000 je lahko pomembna razvojna priložnost. Znani so številni primeri iz tujine, kjer je Natura 2000 tržna in turistična znamka, ki združuje lokalne pridelovalce ekološke hrane, na način, da se ohranjajo cilji Nature 2000. Hkrati Natura 2000 v teh veliko uspešnih primerih združuje ponudnike gostinskih in turističnih storitev. Z Naturo 2000 lahko ustvarjamo in ohranjamo delovna mesta, izboljšujemo odnos do naravne dediščine in ohranjamo »živo podeželje«. Razvoj naravovarstvenih vsebin turistične ponudbe na zaščitene območjih z zanimivimi učnimi potmi, izobraževalnimi in animacijskimi vsebinami je nujno razvijati za spodbujanje ohranjanja biodiverzitete ob hkratnem povečevanju dodane vrednosti na podeželju. Vodniki po zavarovanih območjih s pomočjo v prlekiji že prisotnih podpornih institucij lahko pomembno vplivajo na ozaveščenost turistov in tudi lokalnih prebivalcev o pomenu in vlogi ohranjanja naravnih virov.

SWOT analiza za področje turizma

Preglednica 4: SWOT analiza za področje turizma (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Ugodna obmejna lega (Avstrija, Hrvaška, Madžarska), tranzitna lega na pomembnem evropskem koridorju (evropsko stičišče SZ in JV Evrope), - možnost dostopa brez vinjete, - ugodna klima, - avtocestna povezanost s sosednjimi evropskimi prestolnicami, - velik delež območij ohranjenosti in zaščite naravnega okolja (Natura 2000, zavarovana območja, ekološko pomembna območja), - veliko število tematskih poti (kolesarske, učne in pohodne), - enotne kolesarske poti Drava – Mura in enotne pohodne poti Hiking & biking, - razvijanje zelenega (eko) turizma, - veliko možnosti za aktivno preživljanje prostega časa, - Rokodelski center DUO v Veržeu, - povečanje števila kmetij z dopolnilno dejavnostjo, - odpiranje mladinskih hotelov in začetki mladinskega turizma (festivali, aktivnosti za mlade), - vinske ceste in vinske kleti, - prepoznavnost znamk: Radenci, Jeruzalem, Gornja Radgona, - številni etnološki in kulturni dogodki.	- Nepovezanost in preslabo povezovanje turističnih ponudnikov, ni skupnih promocijskih aktivnosti, - administrativne ovire pri razvoju podjetništva na področju turizma, - ni paketov z dodanimi vrednostmi in ni paketov, namenjenih različnim ciljnim skupinam, - ni obveščevalnih tabel za regijo na avtocesti, - turistično obvestilna signalizacija ni večinoma usklajena s Pravilnikom o prometni signalizaciji in prometni opremi na javnih cestah, - naravno bogastvo ni ovrednoteno kot turistični produkt, - pomanjkljivo vključevanje in trženje naravne in kulturne dediščine pri oblikovanju integralnih turističnih produktov destinacije, - nezadostno število kakovostnih turističnih kmetij, - nezadostno razvita ponudba izven turističnih centrov (ponudba podeželja), - regijska nepovezanost tematskih poti (kolesarskih, pohodniških, vinskih cest ...), - slaba izkoriščenost potenciala rek Drave in Mure v smislu turizma, - zamiranje mestnih jeder, - pomanjkanje camping prostorov in premalo postajališč za avtodome, - izkoriščenost prenočitvenih kapacitet je zelo nizka, - pomanjkanje zavedanja lokalnih oblasti o pomenu turizma, - pomanjkljiva politika krajinske arhitekture, - neizpolnjevanje skupnih razvojnih dokumentov, - ni skupne blagovne znamke, - neosveščenost lokalnega prebivalstva, - zaprta hotela v Ormožu in Ljutomeru, - neenotnost označevanja turističnih znamenitosti, - neprepoznavnost Prlekije .

Preglednica 5: SWOT analiza za področje turizma (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Bližina in izkoriščenje glavnih mest sosednjih držav (Zagreb, Budimpešta, Dunaj) - avtocestna povezava, - meddržavno povezovanje, - izkoristek vodnega potenciala rek Mura in Drava, gramoznic in zajezitev (ribiški turizem, aktivni turizem ...), - razvoj produktov za mlade in povezovanje že obstoječih produktov, - skupen nastop na trgu, - spodbujanje hotelov in restavracij k pripravi lokalne kulinarike v povezavi z vinom, gostiln Slovenije, - nadgradnja spletnega komuniciranja - vključitev ponudbe v socialna omrežja, - rokodelske delavnice, - sezonalizacija v povezavi z zdraviliškim in s kulturnim ter z rokodelskim turizmom - razvoj integralnih produktov za družine in starejše, - vključevanje vseh potencialnih turističnih znamenitosti v integralne turistične proizvode, prilagojene ciljnim skupinam, - izobraževanje turističnega kadra – vlaganje v znanje je dolgoročna naložba, - ovrednotenje naravnega bogastva kot turističnega produkta in povezovanje tega v turistično ponudbo, - izkoriščanje možnosti promocije na mednarodnih sejnih v Gornji Radgoni, - ekološko usmerjena ponudba podeželskega turizma, - revitalizacija propadajočih dvorcev in dodajanje vsebine že obstoječim kulturnim zgradbam, - dvig prepoznavnosti regije kot dežele vina in odlične kulinarike, - številne kolesarske poti in njihove mednarodne navezave (obrečne in treking kolesarske poti, kolesarske poti za sprostitev, poti za cestno kolesarjenje), - veliko število tematskih poti: pohodniške poti, učne poti, romarske poti, konjeniške poti ... - poslovno – kongresni turizem, - možnost razvijanja EKO destinacije, - povezovanje turističnih ponudnikov z ribolovnimi družinami - ribolovni turizem, - karavaning turizem, - odpiranje mladinskih hotelov in začetki mladinskega turizma (festivali, aktivnosti za mlade),	- Neusklajeni režim v krajinskem parku in Natura 2000 (možna omejitev za razvoj turizma in gospodarstva), - nizka absorpcijska sposobnost za črpanje EU sredstev, - pomanjkanje lastnih sredstev, - kolizija interesov v okolju, - onesnaženost okolja, - masovni turizem ob neustrezni infrastrukturi, - nezainteresiranost lokalnega prebivalstva, - nelojalna konkurenca med turističnimi organizacijami, - nepripravljenost partnerjev in turističnih ponudnikov za sodelovanje, - Schengenska meja.

- občine območja so že povezane in se še povezujejo preko projekta LAS ter drugih projektov, - dobro razvit wellness turizem, - sejemski prostor s prepoznavnimi mednarodnimi sejmi in vrsta tradicionalnih sejmov, - neizkoriščenost tradicionalnih obrti, - del občin je pridružen v RDO Spodnjega Podravja, - povezovanje vinskih cest v regiji in izven nje, - padec meje SLO- HR, - nadaljevanje projekta City cooperation, - skupni koledar prireditev.	
---	--

Ključni problemi in usmeritve turizma

SWOT analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje turizma:

- nepovezana in neprepoznavna turistična ponudba ter razpršen in neusklajen razvoj te,
- pomanjkanje skupne promocije in blagovnih znamk,
- pomanjkljiva turistična infrastruktura ter premalo namestitvenih kapacitet,
- slabo razvite dopolnilne dejavnosti na kmetijah in premajhen interes za podjetništvo,
- pomanjkanje strokovno usposobljenega kadra,
- pomanjkanje finančnih sredstev za usklajen razvoj in popestritev turizma na območju Prlekije,
- nezadostno vključevanje naravne in kulturne dediščine v turistično ponudbo.

Območje Prlekije ima predvsem zaradi svojih naravnih in kulturnih danosti velike priložnosti za razvoj kakovostne turistične ponudbe, ki lahko služi kot atraktivna dopolnilna turistična ponudba hotelskim gostom, ki pridejo v severovzhodni konec Slovenije oziroma v sosednjo Avstrijo. Območje se razprostira med zelo obiskanimi in že uveljavljenimi turističnimi kraji in območji, kot so Moravske Toplice, Bad Radkersburg, Pohorje. Tako so hotelski gostje zaradi nočitvene dobe zelo pomembni. Po drugi strani pa trend razvoja turizma kaže, da si vedno več ljudi želi preživeti počitnice aktivno in atraktivno. Zato je tovrstna ciljna skupina še posebej zanimiva, saj jim v Prlekiji lahko postrežemo z obojim, aktivnostjo in atraktivnostjo, ki se lahko dopolni s kulinaricnimi užitki. Vendar pa je pomembno, da vse te "zahteve" združimo in povežemo v kakovostno turistično ponudbo, ki bo deležna enotnega trženja in promocije. Zato so razvoj blagovnih znamk, povezovanje najrazličnejših ponudnikov ter naravnih in kulturnih

danosti, ustrezna infrastruktura ter enotni marketing ključni za razvoj atraktivnega turističnega območja. Pomembno je, da stremimo k sonaravnemu, trajnostnemu in skrbno načrtovanemu razvoju turizma, za kar pa ne potrebujemo velikih posegov v okolje, ampak smiselno izrabo vseh virov, ki jih za to potrebujemo in jih imamo razpolago.

4.2.4 Kmetijstvo in podeželje

Analiza stanja

Leta 2010 je bilo na območju Prlekije 4.350 družinskih kmetij, kar pomeni v Slovenskem merilu 5,8 %. Zaskrbljuje dejstvo, da se je v desetletnem obdobju zmanjšalo število družinskih kmetij v Sloveniji za 13,7 % in v Prlekiji kar za 18,9 %. Hitrejši upad kmetij v Prlekiji gre v glavnem pripisati dvema vzporednima procesoma, koncentraciji kmetijskih zemljišč in povečevanju tržno usmerjenih kmetij in procesu opuščanja kmetovanja lastnikov manjših kmetij, zlasti na območjih z omejenimi dejavniki kmetovanja.

4.2.4.1 Kmetijska pridelava po tipih kmetovanja

Podobno, kot v letu 2000 se je tudi 10 let pozneje največ kmetij ukvarjalo z mešano živinorejo (1.112 ali 25,6 %). V zadnjih 10 letih so se deleži ostalih tipov kmetovanja v Sloveniji in še bolj v Prlekiji pomembno spremenili. Na drugem mestu po obsegu pridelave v Prlekiji je specializirana pridelava poljščin s 750 kmetijami (17,2 %), sledita dve izenačeni skupini, gojitelji trajnih nasadov s 687 kmetijami (15,8 %) in rejci pašne živine s 685 kmetijami (15,7 %) tem sledi mešana rastlinska pridelava s 494 kmetijami (11,4 %), mešana živinoreja s 382 kmetijami (8,8%) in prašičereja ter perutninarstvo s 172 kmetijami (4 %). Slednja skupina je pred 10 leti obsegala še skoraj 8 % delež, kar pomeni upad tovrstnih kmetij za polovico. Podobno kot pred 10 leti je tudi v letu 2010 najmanjši delež obsegala vrtnarska proizvodnja s 27 kmetijami (0,6 %). Spremembe kaže pripisati ukrepom kmetijske politike, ki so pomembneje podprli poljedelstvo in v manjši meri specializirano kmetovanje ter slabše tržno ekonomske razmere v vinogradništvu in sadjarstvu.

V primerjavi s strukturo kmetijstva v Sloveniji, se območje Prlekije razlikuje predvsem v odstotku kmetij, ki se ukvarjajo s pašno živino, ki je v Sloveniji z deležem 40 % na prvem mestu. Še pred 10 leti je obsegal delež teh kmetij v Sloveniji samo 25,7 %. V Prlekiji predstavlja ta skupina kmetij komaj 15,7 %, vendar je v porastu. V razlikah izstopata tudi prašičereja in perutninarstvo, s katerima se v Prlekiji ukvarja 4 % kmetij, v Sloveniji pa le 1,2

%. V Prlekiji se v primerjavi z državo relativno več kmetij ukvarja z mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo, manj pa z vrtnarstvom.

4.2.4.2 Kvaliteta in lastništvo kmetijskih zemljišč

Glede na naravne danosti in primernost za proizvodnjo hrane so zemljišča na ravninskem delu Prlekije uvrščena v 1 kategorijo in so na prvem območju kmetijskih zemljišč. Na tem območju so zasebna zemljišča in zemljišča, ki so v lasti Republike Slovenije, s katerimi upravlja ter razpolaga Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. V glavnem so le-ta združena v večje njivske komplekse in so dana v zakup družbam P&F, Radgonske gorice d.d. in Kmetijstvo Črnci d.d. Vinogradov na ravninskem delu Prlekije praktično ni.

Od skupnih površin v hribovitem predelu Prlekije prevladujejo vinogradi, sledijo sadovnjaki, ostalih površin je nekoliko manj. Tudi te površine se uvrščajo v prvo kategorijo (vinogradniške in sadjarske lege). Na tem območju so zasebna zemljišča in zemljišča, ki so v lasti Republike Slovenije, s katerimi upravlja in z njimi razpolaga Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. Več kot 90 % zemlje je v privatni lasti.

4.2.4.3 Velikostna struktura kmetij

Največ kmetij v Prlekiji je v razredu velikosti pod 2 hektarja (1.463). Še pred 10 leti je prevladovalo število kmetij v velikostnem razredu med 2 in 5 hektarjev, vendar se je prav ta skupina od vseh najbolj zmanjšala, kar za 30 % in šteje sedaj 1.304 kmetije. Kmetij v razredu velikosti med 5 in 10 hektarjev je 779, večjih od 10 hektarjev pa je enako število kmetij, 779. Območje Prlekije se razlikuje od povprečja v Sloveniji v tem, da je v Sloveniji v povprečju največ kmetij v velikostnem razredu od 2 do 5 hektarjev, v Prlekiji pa pod 2 hektarja. V letu 2000 je bila situacija obrnjena. To kaže na trende, ki za samooskrbo sposobnost Prlekije niso najugodnejši, saj upada potencial malih kmetij, število večjih, tržno usmerjenih kmetij pa raste prepočasi.

4.2.4.4 Raba kmetijskih zemljišč

Obseg površin njiv in trajnih nasadov se je v Prlekiji med letoma 2000 in 2010 sicer povečal za 18%, vendar se je kar za 10 % zmanjšala površina trajnih travnikov in pašnikov. Za 11,6 % se je zmanjšal tudi obseg gozdnih površin. Zmanjševanje obsega rabe kmetijskih zemljišč je v Prlekiji še posebej zaskrbljujoče, saj je negativni trend veliko izrazitejši, kot v slovenskem

povprečju. Skupni obseg rabe kmetijskih površin v Sloveniji se je med letoma 2000 in 2010 zmanjšal za 2,36 %, v Prlekiji pa kar za 2,94 %.

4.2.4.5 Živinoreja

Negativni trendi v kmetijstvu se odražajo tudi v upadu obsega reje živine. V slovenskem merilu je med leti 2000 in 2010 upadel obseg reje velikih glav živine iz 470.498 GVŽ na 421.553 GVŽ, kar pomeni 10,4 % zmanjšanje obsega. V Prlekiji je trend zmanjševanja obsega reje živine znova izrazitejši od slovenskega. Iz 32.845 GVŽ se je število GVŽ v Prlekiji zmanjšalo na 28.297, kar pomeni 13,9 % zmanjšanje. Večji del tega trenda gre pripisati upadu obsega prašičereje, ki je bila še pred 10 leti vodilna panoga, danes pa je njen obstoj ogrožen.

4.2.4.6 Vinogradništvo

Na območju Prlekije je skupaj 2.381 pridelovalcev, ki se ukvarjajo z vinogradništvom. To je 18,1 % manj, kot pred 10 leti. Obseg površin vinogradov se je povečal na 2.397 hektarjev, kar predstavlja v slovenskem merilu 9,3 % vinogradniških površin. Na območju Prlekije raste skupaj 8.549.700 sadik vinske trte, kar predstavlja 14,5 % vse posajene trte v Sloveniji. Največ vinske trte je posajene v občini Ormož, kjer je od vseh obravnavanih občin skupno posajene kar 41,3 % vinske trte v Prlekiji. Na celotnem območju Prlekije se nahaja 3.699 vinogradov, kar znaša v slovenskem merilu 8,5 %. Povprečna velikost vinograda je 0,65 hektarja, kar priča o izjemno razdrobljeni lastniški strukturi in temu primerni nekonkurenčnosti te kmetijske panoge. V večini gojijo vinogradniki v Prlekiji bele sorte vinske trte.

Analiza finančnega poslovanja vinske branže Prlekije kaže na izredno zaostrene razmere na trgu vina, ki so v glavnem povezane z:

- padcem registrirane prodaje vina,
- delovanjem sive ekonomije in s
- premajhnim deležem izvoza v strukturi celotne prodaje.

Na območju Prlekije delujejo tri večje družbe, specializirane za vinogradništvo in kletarstvo. Največja med njimi je P&F Jeruzalem, ki je pred kratkim združila Ljutomersko in Ormoško vinsko klet v največje tovrstno specializirano podjetje v državi. Glede na izdatna investicijska vlaganja v posodobitev kletarske opreme je realno pričakovati, da bo ta družba ob ustreznem marketingu in prodaji lahko konkurirala vse ostrejšim tržnim razmeram in se uspešno spopadala s svetovno krizo v vinogradništvu. Tej je zaenkrat kos tudi družba Radgonske gorice, ki je na trg prodrla s kvalitetnimi peninami. Vinogradniško gospodarstvo Kapela je

najmanjše od treh velikih vinogradniških podjetij in se sooča z resnimi eksistenčnimi problemi. Ta podjetja so širšega družbenega pomena, saj imajo vpliv na urejenost okolja in na turizem. Ekonomski kolaps vinske branže je zato za območje Prlekije zelo nevaren.

Zaostrovanje razmer na vinskem trgu utegne sicer ogroziti tudi ostale, zlasti manjše vinogradnike, ki prodajajo grozdje. Manjši vinogradniki, specializirani za prodajo stekleničenih vin, so manj ranljivi in predvsem veliko bolj prilagodljivi na tržna nihanja.

Neuspeh velikih vinogradniških podjetij bi pomembno in zelo negativno vplival na socialno ekonomski položaj številnih manjših vinogradnikov, ki oddajajo velikim družbam pridelek in bi tudi radikalno spremenil podobo Prlekije, znane in priznane vinogradniške pokrajine.

4.2.4.7 Sadjarstvo

Na območju Prlekije ima 3.160 kmetijskih gospodarstev registrirano pridelavo sadja, kar predstavlja v slovenskem merilu 5,6 % kmetijskih gospodarstev. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se je število sadnih dreves v letih med 2000 in 2010 zmanjšalo iz 80.910 na 71.272, kar pomeni 11,9 % zmanjšanje. S sadjarstvom se v največji meri ukvarjajo v občini Ormož. Največji nosilec sadjarske dejavnosti v Prlekiji je podjetje Eurosad d.o.o. iz Krškega, ki po prevzemu sadjarstva od P&F Jeruzalem v Ivanjkevcih zagotavlja enoten nastop na slovenskem in na tujih trgih.

Od rodnih dreves prevladujejo jabolane, zasajenih je 27.645 dreves, kar predstavlja 4,1 % vseh slovenskih jablan. Tem sledijo po številu sadnih dreves slive in češplje (9.847 dreves), kar predstavlja 3,4 % vseh sliv in češpelj v Sloveniji. Sledijo hruške (8.039 dreves), češnje in višnje (7.906 dreves), breskve in nektarine (5.644 dreves) in marelice (1.355 dreves). V skupnem seštevku raste v Prlekiji 71.272 sadnih dreves, kar predstavlja 4,4 % sadnih dreves v državi. Glede na delež kmetijskih gospodarstev in kmetijskih površin je ta delež znatno premajhen. Najbolj zaskrbljujoče je zmanjšanje števila jablan, ki se je med leti 2000 in 2010 v Sloveniji zmanjšalo za 16 %, v Prlekiji pa kar za 25,8 %.

4.2.4.8 Kadrovski potencial v kmetijski pridelavi

Podatki o izobrazbeni strukturi gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih tudi v tem obdobju, podobno kot v prejšnjem, niso spodbudni. Relativni kazalci kažejo na boljše stanje kot je slovensko povprečje, če pa upoštevamo, da je to območje izrazito kmetijsko, postane to

razmerje nekoliko slabše. Iz podatkov je razvidno, da je izobraženih kmetov premalo, predvsem pa preveč tistih, ki imajo samo praktične izkušnje s kmetovanjem.

Slabo stanje kažejo tudi podatki o številu družinskih članov na kmetijah. Med leti 2000 in 2010 se je zmanjšalo število družinskih članov na kmetija v Sloveniji iz 322.981 na 259.075, kar pomeni 19,8 % zmanjšanje. V Prlekiji se je v istem obdobju zmanjšalo število družinskih članov na kmetijah iz 20.020 na 14.966, kar pomeni 25,2 % zmanjšanje. Še bolj zaskrbljujoče je opazovanje trendov zmanjševanja družinskih članov na kmetijah po starostni strukturi.

Največ družinskih članov na kmetijah v Prlekiji je starejših od 64 let (21,1 %), temu sledi starostni razred mladih do 25 let (20,2 %). Sama struktura družinskih članov po starostnih razredih ni bistveno slabša od slovenskega povprečja po starostnih razredih. Izrazito negativno pa izstopa podatek, da se je število družinskih članov na kmetijah, ki so mlajših od 25 let v Sloveniji v obdobju med leti 2000 in 2010 zmanjšalo za 40,6 %, v Prlekiji pa celo za 45,3 %. Dejstvo je, da mladi zapuščajo kmetije in se selijo v urbana področja, kjer imajo več možnosti za zaposlitev in boljši zaslužek, na kmetijah pa ostajajo njihovi starši, ki ne zmorejo več dela, zato narašča opuščanje kmetovanja. Zelo redko se mlajši odločajo za vrnitev na domačijo, kar vodi k depopulaciji podeželja in s tem tudi zaraščanje kmetijskih površin.

Negativni trendi v posamičnih kmetijskih panogah se zrcalijo v podatkih o polnovredni delovni moči na kmetijah. V primerjavi polnovrednih delovnih moči med leti 2000 in 2010 je v slovenskem merilu prišlo do 28,7 % zmanjšanja, v Prlekiji pa do 29,3 % zmanjšanja polnovrednih delovnih moči. Najbolj izrazit je trend zmanjšanja v občini Veržej (49,4 %).

4.2.4.9 Ekonomski potencial kmetijske pridelave

Za popolnejšo analizo je potrebno gornjim podatkom prirediti še podatke o deležih ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev. Po številu kmetijskih gospodarstev predstavljajo kmetijska gospodarstva na območju Prlekije 5,8 %, po ekonomski velikosti pa 7,7 %. Ta podatek kaže na to, da so v povprečju prleška kmetijska gospodarstva ekonomsko močnejša od povprečnih slovenskih kmetijskih gospodarstev. To velja za večino prleških občin (Apače, Gornjo Radgono, Križevce, Ljutomer, Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej). V dveh občinah sta deleža števila kmetijskih gospodarstev in delež ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev v slovenskih deležih enaka (Radenci in Sveti Tomaž), v občini Razkrižje pa je delež ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev manjši od deleža števila kmetijskih gospodarstev. Izstopata dve ekstremni situaciji obeh najmanjših občin. Kmetijska

gospodarstva v občini Veržej so po tem kazalniku ekonomsko najmočnejša in kmetijska gospodarstva v Razkrižju izrazito šibka.

4.2.4.10 Kmetijska pridelava po namenu

Deloma pojasnjujejo gornja razmerja tudi podatki o namenu kmetijske pridelave. V letu 2010 je največ kmetijskih gospodarstev v Prlekiji prodajalo pridelke preko posrednikov (37,9 %). V slovenskem merilu znaša ta delež 30,3 %. Neposredno je prodajalo pridelke potrošnikom 11 % kmetijskih gospodarstev v Prlekiji in 10,2 % kmetijskih gospodarstev v Sloveniji. Pretežno za lastno uporabo so pridelovali v Prlekiji na 14,9 % kmetijskih gospodarstev, v Sloveniji pa na 13,1 % kmetijskih gospodarstev. Najbolj se razlikujejo deleži pridelave izključno za lastno porabo. V Prlekiji prideluje izključno za lastno porabo 36 % kmetijskih gospodarstev, v Sloveniji pa kar 46 %. Iz tega lahko razberemo večjo tržno naravnost prleških kmetij od slovenskega povprečja, kar je glede na naravne danosti tudi pričakovano.

4.2.4.11 Tehnična opremljenost kmetij

Tehnična opremljenost kmetijskih gospodarstev odraža gornja razmerja. V Prlekiji ima 17 % kmetijskih gospodarstev 3 in več traktorjev v lasti, v slovenskem povprečju je ta delež znatno manjši (11,7 %). Dva traktorja v lasti ima v Prlekiji 28,3 % kmetijskih gospodarstev, v Sloveniji pa zelo podobno (28,5 %). Bolj se razlikujejo deleži kmetijskih gospodarstev, ki imajo v lasti samo en traktor. V Prlekiji je takih kmetijskih gospodarstev 54,7 %, v Sloveniji pa 60 %. V vseh primerih gre za dvoosne traktorje. V primerjavi z drugimi evropskimi državami velja Slovenija za državo z dobro strojno opremljenostjo, Prlekija pa to nadpovprečnost še zvišuje. Iz vidika standarda delovne sile na kmetijskih gospodarstvih je ta kazalnik ugoden, iz vidika učinkovitosti strojne opreme in ekonomičnosti kmetijske pridelave pa kazalnik strojne opremljenosti ni najbolj ugoden.

4.2.4.12 Dopolnilne dejavnosti

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah predstavljajo priložnost za ohranitev, razvoj in povečanje konkurenčnosti podeželja. Po eni strani so tesno povezane s trženjem turistične ponudbe, po drugi strani pa prispevajo k sožitju med naravo in človekom, kar predstavlja višjo kakovost bivanja. Ta zaradi preobremenjenosti aktivnega prebivalstva dobiva vse večji pomen. Zato je potrebno v razvoju podeželja skladno povezovati naravno in kulturno dediščino ter uravnoteženo in premišljeno razvijati kmetijstvo. Na tak način bomo ohranjali obstoječa delovna mesta, razvijali nova, hkrati pa prebivalstvu omogočili višjo kvaliteto bivanja. Za

dosego teh ciljev bo potreben bistveno večji napor v smeri prestrukturiranja kmetijske pridelave. Ključno vlogo pri tem bo imela kmetijska politika, saj je reševanje kmetijske problematike njuno, vendar za lokalne skupnosti in kmetijska območja prezahtevno, tako s finančnega kot iz systemskega vidika. V luči prehoda v novo proračunsko obdobje se obeta Prlekiji na kmetijskem področju spodbudna kmetijska politika in spodbuden program razvoja podeželja, ki je naravnan bolj kot prejšnji v trajnostno rabo kmetijskih zemljišč, v ekološko kmetovanje in skrbno ravnanje z naravnimi viri.

4.2.4.13 Razvoj podeželja in program LEADER

Na področju razvoja podeželja je proračunsko obdobje 2007 – 2013 najbolj zaznamoval pričetek izvajanja programa LEADER. V obdobju pred tem smo v Sloveniji sicer izvajali podobne ukrepe imenovane celostni razvoj podeželja (CRPOV), nekateri so te ukrepe poimenovali kar z terminom obnova vasi. LEADER je evropski program, za katerega je značilno oblikovanje lokalnih partnerstev med javnim, zasebnim in ekonomskim sektorjem. Lokalno partnerstvo oblikuje in potrdi Lokalno razvojno strategijo in s pomočjo upravljavca oblikuje Lokalno akcijsko skupino. Na območju 11 občin Prlekije je v letu 2008 pričela delovati Lokalna akcijska skupina Prlekija. V času od pričetka delovanja do leta 2013 je Lokalna akcijska skupina Prlekija uspela pridobiti 1.375.833,18 EUR evropskih nepovratnih sredstev. K temu kvalitetnemu viru za razvoj podeželja so prispevale svoj delež tudi občine ustanoviteljice LAS Prlekija, ki so zagotovile ustrezni delež sredstev za delovanje lokalne akcijske skupine. K izvajanju lokalne razvojne strategije so prispevali tudi nosilci posameznih izvedbenih projektov, ki so pravilom bili udeleženi v projektih s 15 % deležem. V času med leti 2009 in 2014 bo izvedenih preko 40 projektov za uresničevanje Lokalne razvojne strategije v skupni vrednosti preko 2 milijona EUR. Posebna kvaliteta teh po večini malih projektov je v dveh razsežnostih. Gre za edina sredstva Evropske Unije, o katerih odloča lokalna raven na osnovi partnersko dogovorjenih prioritet, zapisanih v lokalni razvojni strategiji. Poleg tega so nosilci izvedbenih projektov v veliki večini pravne osebe, ki v svojih okoljih z majhnimi denarnimi vložki dosegajo velike učinke za lokalno skupnost. Tako imenovani semenski kapital programa LEADER ima velik multiplikacijski učinek v ekonomskem in socialnem pogledu. Lokalna akcijska skupina Prlekija, ki deluje v obliki konzorcija kot javno – zasebno partnerstvo je že v prvem obdobju svojega delovanja veliko prispevala h kohezivnosti Prlekije, katere slabost je siceršnja upravna in ekonomska razdrobljenost.

SWOT analiza za področje kmetijstvo in podeželje

Preglednica 6: SWOT analiza za področje kmetijstva in podeželja (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- sorazmerna ohranjenost naravnega okolja - obstoj ekološko in krajinsko vrednih območij, - relativno ugodni naravni pogoji za kmetijsko proizvodnjo, - prisotnost naravi prijaznejše kmetijske proizvodnje, - možnosti za dodelavo in predelavo kmetijskih proizvodov, - skupni interes za hitrejši razvoj, - ugodne naravne razmere za razvoj ekološkega kmetijstva, - pomembni naravni viri – kmetijska zemlja, - klimatsko ugodni pogoji za vinogradništvo, v ravninskem delu tudi za pridelavo poljščin in vrtnin, - razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah - termalna voda, - oživljanje starih obrti in tradicionalne kmečke kulinarike, - vedno več kmetov se odloča za integrirano ali ekološko pridelavo, - teritorialna povezava treh VTC, - izmenjava pozitivnih izkušenj med ponudniki.	- nizko kvalificirani kmetje, - kmetije v osnovi ne razpolagajo z dovolj velikim obsegom obdelovalne zemlje, saj je precej ljudi zaposlenih in imajo doma manjše kmetije z obdelovalno zemljo, - upad povpraševanja po proizvodih s strani regionalne prehrabene industrije, - pridelki niso usmerjeni k povpraševanju na tržišču, - odsotnost izrazito regionalnih izdelkov, - nezadostna vodooskrba, - staranje prebivalstva, - razdrobljenost kmetij, - kmetijska pridelava ni tržno usmerjena, - premalo razvite dopolnilnih dejavnosti, - premalo podjetnosti kmetijskega prebivalstva, - povečevanje ekološko sporne proizvodnje (prašičereja), - negativni učinek kapitalskega interesa: ekološki problemi, zelena energija v kmetijstvu (bioplinarne) - nepovezanost različnih kmetijskih sektorjev in subjektov, - nerazvita skupna prodajna podpora za pridelke in izdelke s kmetij, - premalo grozdnih povezav med kmeti, turističnimi delavci in predelovalno industrijo, - pomanjkanje finančnih virov in stalnih virov financiranja ter preostri pogoji za pridobitev nacionalnih in evropskih sredstev za razvoj kmetij.

Preglednica 7: SWOT analiza za področje kmetijstva in podeželja (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- razvoj skupnih blagovnih znamk Prlekije (vino, sadje, zelenjava, prleška tunka, izdelki domače obrti), - razvoj dopolnilnih dejavnosti in drugih storitvenih dejavnosti na kmetijah, - večja povezanost kmetijstva in turizma ter razvoj turizma na kmetijah, - ekološko kmetovanje in specializirana kmetijska gospodarstva, - kmečke tržnice in lokalna oskrba (ob	- slabšanje ekonomskega položaja kmetij in opuščanje kmetovanja, - nepripravljenost za pridobivanje znanj in povezovanje, - premalo ugodnih finančnih sredstev za naložbe, - intenzivno pridelave bo omejevala naravne načine kmetovanja, - konkurenca EU trga, - neugodna lastniška struktura predelovalne

termalnih kopališčih, na prireditvah, sejnih, dobave domačim turističnim ponudnikom, javnih zavodov), - reja konj in razvoj konjeništv, - panožno povezovanje kmetij, - povezovanje in razvoj infrastrukture za pridelavo in predelavo kmetijskih proizvodov, - podporna organizacija za razvoj trženjskih in predelovalnih struktur ter dvig podjetniške iniciative na kmetijskih gospodarstvih, - organizirana pridelava zelenjave in sadja (večja vključenost manjših kmetij), - večje spodbude mladim kmetom, - sofinanciranje ohranjanja poseljenosti podeželja in kmetijstva, - izobraževanje, osveščanje, - direktna prodaja na kmetiji.	industrije, - pretirana birokracija, - možnost sovražnih prevzemov, - premalo finančnih sredstev za investicije v dopolnilne dejavnosti, - nezaupljivost do sprememb, - opuščanje kmetijstva, - neorganiziranost, - zmanjšanje kmetijske zemlje zaradi izgradnje infrastrukture, - problem podrejanja konjunktturnim gibanjem v evropskih deželah, - negativen demografski trend.
--	--

Ključni problemi in usmeritve

SWOT analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje kmetijstva in podeželja:

- velika razdrobljenost in relativno majhno število tržno usmerjenih kmetij, ki bi bile evropsko primerljive,
- prenizka motiviranost nosilcev kmetijskih dejavnosti za predelavo in finalizacijo živil v okviru kmetij ali združenih predelovalnih obratov,
- negativni demografski trendi na podeželju,
- nestimulativno zniževanje cen kmetijskih pridelkov in živil,
- slaba povezanost podeželja z urbaniimi središči,
- oddaljenost večjih trgov za direktno prodajo živil,
- nizek delež ekoloških kmetij, katerih porast beležijo v razvitem svetu,
- premalo finančnih sredstev za celoten kompleks dejavnosti na podeželju (kmetijstvo, dopolnilne dejavnosti, svetovalna služba, infrastruktura, izobraževanje),
- nizka izobrazbena raven nosilcev kmetijskih dejavnosti,
- premajhna podjetnost prebivalcev podeželja,
- premajhna povezanost kmetijstva s turizmom in predelovalno industrijo, ter premajhna oskrba javnega sektorja z lokalno hrano,
- preslabo promovirane ali neprepoznave in neuveljavljene blagovne znamke (vina iz prleških goric, tunka, ajdov krapec, prleška gibanica)

- slab prenos novih tehnologij in znanj v prakso.

Kmetijstvo odločilno prispeva k vzdrževanju raznolikega in privlačnega bivalnega okolja. Kmetijska gospodarstva izvajajo naloge skrbnika kulturne krajine in ohranjajo kakovostni življenjski prostor. Razvoj podeželja je postal v novjšem času splet kmetijske, prehranske in okoljske politike. Vse so naravnane v smeri zagotavljanja kvalitetne, zdrave hrane in ohranjanja vitalnega življenjskega okolja s posebnim poudarkom na zaščiti naravnih virov.

Lokalno okolje ima zelo omejen vpliv na oblikovanje kmetijske politike, vendar je pomembno, da pri načrtovanju razvojnih projektov upošteva trajnostni socialno ekonomski razvoj, ki upošteva celostni razvoj podeželja v harmoniji med človekom in njegovim naravnim okoljem. Zagotavljanje pogojev za dolgoročno blaginjo prebivalstva mora upoštevati potrebo po skrbnem ravnanju z naravnimi viri in kulturno dediščino Prlekije.

S spodbujanjem izobraževanja prebivalcev podeželja in s hitrejšim uvajanjem predelave v kmetijska gospodarstva ter večjimi ekonomskimi vlaganji v perspektivne storitvene in kmetijske dopolnilne dejavnosti bomo dosegli ugodne demografske trende, kateri so neogiben pogoj za ohranjanje privlačne kulturne krajine in pestrega življenjskega utripa na podeželju.

4.2.5 Človeški viri

Analiza stanja

Razvoj človeških virov izboljšuje kvaliteto življenja. Nanaša se na uvajanje ustreznih izobraževalnih programov, na razvoj možnosti za zaposlovanje ter samozaposlovanja, na izboljšanje zdravstvenega in socialnega stanja prebivalstva ter na razvoj kulture in športa.

4.2.5.1 Demografske značilnosti

Na obravnavanem območju trenutno živi 55.440 ljudi, kar je za slabih 10 % manj kot leta 2008, povprečna gostota poseljenosti je 92,2 prebivalca na km². Največjo poseljenost beležijo občine Razkrižje (138,4), Gornja Radgona (115,7), Ljutomer (109,8) in Veržej (107,6), najmanjšo zasledimo v občinah Sveti Tomaž in Sveti Jurij ob Ščavnici. Sicer pa je povprečna gostota poseljenosti v Pomurju 89,1, v Podravju 148,8 in na državni ravni 101,2 prebivalca na km².

Skupni naravni prirast na obravnavanem območju znaša -1,5 na 1000 prebivalcev in je v vseh občinah z izjemo Apač (3 na 1000 prebivalcev) in Svetega Jurija ob Ščavnici (1 na 1000

prebivalcev) negativen. Negativni naravni prirast je zaslediti tudi v Pomurju (-3,1) in Podravju (-0,8). Kljub navedenemu pa je ta na ravni države pozitiven in znaša 1,6 na 1000 prebivalcev.

Za obravnavano območje je spodbuden podatek o selitveni prirasti s tujino, ki je v večini občin pozitiven, izjemi sta občini Ormož in Sveti Jurij ob Ščavnici. Pozitiven trend je zaslediti tudi na državni ravni, kar kaže na to, da se v našo državo na letni ravni priseli več ljudi, kot se jih iz nje izseli.

Se pa ljudje preseljujejo tudi med občinami. V letu 2011 je bilo opaziti, da se je v povprečju največ ljudi izselilo iz občin Radenci (-18,5 na 1000 prebivalcev), Razkrižje (-8,1), Apače (-6,4) in Veržej (-4,6), priselilo pa v občini Sveti Tomaž (15,1 na 1000 prebivalcev) in Križevci (11,6 na 1000 prebivalcev). Če pogledamo skupni selitveni prirast, lahko vidimo, da je ta v šestih občinah od enajstih obravnavanih negativen, pri čemer najbolj izstopa občina Radenci, med občinami s pozitivnim prirastom pa občina Sveti Tomaž.

Po spolu je prebivalstvo občin sorazmerno enako razdeljeno, 51 % je žensk in 49 % moških, le v občini Križevci je razmerje med spoloma ravno obratno in predstavlja moška populacija večji delež z 51 %. Glede na starostno sestavo prebivalstva na obravnavanem območju pa lahko vidimo, da predstavljajo mladi ljudje, stari do 14 let, 13,6 % prebivalstva (7525 oseb), starejši od 64 let 17,7 % (9812 oseb) ter populacija, stara od 15 do 64 let, 68,7 % (38.103 oseb). Navedeno je popolnoma v skladu s povprečjem v Pomurju, Podravju in tudi na ravni države, kjer je procentualna porazdelitev med izbranimi starostnimi skupinami enaka.

Povprečna starost prebivalstva na obravnavanem območju je leta 2011 znašala 42,5 leta in se je v primerjavi z letom 2008 (41,5) dvignila za leto dni. Sicer je povprečna starost leta 2011 v Sloveniji bila 41,8 leta, v Podravju 42,6 in v Pomurju 43. Prav tako se je od leta 2008 do 2011 v vseh občinah z izjemo občine Sveti Jurij ob Ščavnici dvignil tudi indeks staranja, ki je najvišji v občini Središče ob Dravi (156,8) in najnižji v občini Sveti Jurij ob Ščavnici (111,6). Povprečni indeks staranja na ravni države je 116,8, v Pomurju 134,4 in v Podravju 133,7.

4.2.5.2 Trg dela

Na območju Prlekije delujeta v sklopu Zavoda RS za zaposlovanje dve Območni službi (OS), OS Murska Sobota in OS Ptuj. V okvir OS Murska Sobota sodita tudi Urad za delo Gornja Radgona, ki pokriva občine Apače, Gornja Radgona, Radenci in Sveti Jurij ob Ščavnici, ter Urad za delo Ljutomer, kamor sodijo občine Križevci, Ljutomer, Razkrižje in Veržej. V okviru OS Ptuj pa deluje Urad za delo Ormož, ki pokriva občine Ormož, Središče ob Dravi in Sveti

Tomaž. Območni službi s svojimi uradi za delo v sklopu Zavoda RS za zaposlovanje delujeta kot podporni instituciji na trgu dela za območje Prlekije. Na svojem območju strokovno in organizacijsko izvajata temeljne funkcije Zavoda, kot so zaposlovanje, poklicna orientacija, izvajanje pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti in drugo.

Leta 2012 je bilo na obravnavanem območju 20.203 delovno aktivnih prebivalcev, kar je 2,5 % celotnega delovno aktivnega prebivalstva v državi. V primerjavi z letom 2009 se je njihovo število zmanjšalo za 916, kar je najverjetneje posledica upokojitve starejših oseb.

Če pa delovno aktivno prebivalstvo za leto 2012 pogledamo podrobneje, vidimo, da je daleč največ delovno aktivnih (80,9 %) zaposlenih pri drugih delodajalcih, medtem ko je samozaposlenih le 19,1 %, od tega predstavljajo samozaposleni kmetje 61,1 % ter 38,9 % samozaposleni v ostalih panogah. Takšna slika se kaže konstantno že od leta 2009 naprej.

Za bolj realno sliko trga dela je vsekakor zelo pomemben podatek o stopnji brezposelnosti, ki je leta 2012 na območju Prlekije znašala 13,27 % in v primerjavi z letom 2009 padla za 1,9 %. Od leta 2009 do 2012 je nekoliko padla tudi povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v Pomurju, in sicer z 20,4 % na 16,5 %, a je še zmeraj nad slovenskim povprečjem, ki znaša 12,1 % ter tudi nad povprečjem podravske regije, ki je trenutno 13,7 %, a rahlo raste.

Iz podatkov Zavoda RS za zaposlovanje za leto 2012 je razvidno, da je med brezposelnimi osebami na obravnavanem območju nekoliko večji delež moških, in sicer 51,2 %. Enako velja tudi za povprečje v Pomurju (51,7 % moških) in Podravju (51,4 % moških). Med enajstimi obravnavanimi občinami je v le treh občinah nekoliko večji delež brezposelnih žensk kot moških, in sicer v občinah Gornja Radgona, Križevci in Veržej. Nekoliko večji delež brezposelnih moških kot žensk lahko opazimo tudi v povprečju let 2011 in 2010.

Sicer pa predstavljajo največji delež brezposelnih, glede na stopnjo izobrazbe, v letu 2012, brezposelni s I. stopnjo izobrazbe (32,3 %), sledijo brezposelni s IV. stopnjo izobrazbe (26,6 %) in V. stopnjo izobrazbe (23,2 %), najnižja sta deleža brezposelnih s III. stopnjo izobrazbe (0,4 %) in brezposelnih z dokončanim študijem po bolonjskem sistemu (0,9 %). Povedano drugače, od 3573 brezposelnih jih ima 1155 I. stopnjo izobrazbe in le 14 III. stopnjo izobrazbe. Podobna situacija se kaže tudi, če pogledamo povprečje v Pomurju, kjer je prav tako največ brezposelnih s I. stopnjo izobrazbe (36,9 %) in najmanj z dokončanim študijem po bolonjskem sistemu (0,6 %) ter III. stopnjo izobrazbe (0,7 %). V Podravju je slika nekoliko drugačna, tu je največ brezposelnih s V. stopnjo izobrazbe (28,7 %), sledijo brezposelni s I. stopnjo izobrazbe

(26,5 %) in IV. stopnjo izobrazbe (26,3 %), najmanj pa je brezposelnih z dokončanim študijem po bolonjskem sistemu (0,6 %) in III. stopnjo izobrazbe (0,8 %).

Glede na starost najdemo največ brezposelnih v starostni skupini od 50 do 59 let (33,7 %), sledijo brezposelni v starosti od 40 do 49 let (20,7 %) in od 30 do 39 let (18,2 %), najmanj brezposelnih je v starosti do 17 let (0,06 %) ter starejših od 60 let (2,9 %). Po trajanju brezposelnosti je na obravnavanem območju največ tistih, katerih brezposelnost traja do 2 meseca (27,5 %), sledijo tisti, ki so brezposelni od 12 do 23 mesecev (15,1 %), kar veliko je tudi brezposelnih, ki čakajo na zaposlitev 3 do 4 leta (11,4 %).

Razveseljiv pa je podatek, da se je število prostih delovnih mest na območju OS Murska Sobota leta 2011 (9133) nekoliko povečalo v primerjavi z letoma 2009 (8303) in 2010 (8197). Od 9133 prijavljenih delovnih mest v letu 2011 jih je bilo 86,3 % oziroma 7880 za določen čas in le 13,7 % oziroma 1253 za nedoločen čas. V povprečju je bilo mesečno prijavljenih 761 prostih delovnih mest. Od skupaj 9133 prijavljenih delovnih mest je bilo v Uradu za delo Gornja Radgona razpisanih 1488 delovnih mest in izvedenih 882 zaposlitev, v Uradu za delo Ljutomer pa razpisanih 1522 delovnih mest in 709 zaposlitev. Daleč največ prostih delovnih mest je bilo na voljo na področju predelovalne dejavnosti (29 %) in gradbeništva (23 %).

Po podatki Območne službe Ptuj pa se je število prostih delovnih mest, prijavljenih v Uradu za delo Ormož, leta 2011 v primerjavi z letom 2010 nekoliko zmanjšalo, in sicer z 956 na 810, posledica česar je tudi 255 manj izvedenih zaposlitev. Sicer pa je bilo tudi tukaj daleč največ prostih delovnih mest na področju predelovalne dejavnosti (32,7 %) in gradbeništva (28,3 %).

4.2.5.3 Izobraževanje in izobrazbena struktura

Izobrazbena struktura prebivalcev, starih 15 let ali več, po podatkih iz popisa leta 2002 in preračuna za občine, veljavne dne 1. 1. 2007, nam kaže, da je bilo na obravnavanem območju 6,1 % prebivalstva brez izobrazbe ali z nepopolno osnovnošolsko izobrazbo, z osnovnošolsko izobrazbo jih je bilo 35,1 %, s srednješolsko izobrazbo, kamor sodijo nižja in srednja poklicna ter strokovna in splošna, 51,4 %, z višješolsko izobrazbo 3,7 %, z visokošolsko dodiplomsko 3 izobrazbo,4 % in s podiplomsko 0,3 %. V primerjavi s slovenskim povprečjem je delež prebivalstva brez izobrazbe, z nepopolno osnovnošolsko, dokončano osnovnošolsko ter nižjo in srednjo poklicno izobrazbo nad slovenskim povprečjem, v deležu ostalih stopenj izobrazbe pa je pod slovenskim povprečjem, kar kaže na nizko izobrazbeno strukturo prebivalstva na obravnavanem območju.

Na obravnavanem območju je leta 2011 delovalo 26 vrtcev s 125 oddelki, ki jih je skupno obiskovalo 1948 predšolskih otrok, kar je 2,4 % vseh vključenih otrok v vrtec na ravni države. V primerjavi z letom 2004 je opaziti porast vpisa v vrtec na obravnavanem območju za kar 33 %. Največ vrtcev deluje na območju občin Ljutomer (6 vrtcev), Ormož (6) in Gornja Radgona (4). V Prlekiji deluje tudi 26 osnovnih šol, od tega 23 z rednim in 3 s prilagojenim programom. Skupaj je osnovne šole leta 2011 obiskovalo 4297 otrok, kar predstavlja 2,7 % vseh osnovnošolskih otrok v državi. Sicer pa se je število otrok v osnovnih šolah v Prlekiji v primerjavi z letom 2004 zmanjšalo za 18 %.

Na obravnavanem območju delujejo tri srednje šole, in sicer Gimnazija Ormož, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer in Srednja šola za gostinstvo in turizem Radenci. Zraven navedenih bi potrebovali še druge srednješolske in visokošolske programe, ki bi bili prilagojeni potrebam okolja in bi pozitivno vplivali na neskladja na trgu delovne sile ter posledično na izboljšanje zaposlitvenih možnosti mladih, hkrati pa mladim omogočili, da se izobražujejo v domačem okolju. Zaradi pomanjkanja ustreznih izobraževalnih programov na srednje- in visokošolskem nivoju se večina dijakov in študentov vozi v kraj izobraževanja oziroma tam stanuje, kar močno vpliva tudi na finančno stanje družin. Tega stroška si marsikatera družina počasi ne bo mogla več privoščiti.

Formalno izobraževanje odraslih omogočajo predvsem ljudske univerze v občinah Ormož, Ljutomer in Gornja Radgona, vendar pa veliko njihovih izobraževalnih programov glede na analize stanja na trgu dela ni najbolj usklajenih z dejanskimi potrebami v okolju. Smiselno bi bilo, da bi se izobraževalni programi razvijali skladno z razvojnimi prioritetami in potrebami, zaznanimi na trgu delovne sile. Problem predstavljajo tudi starejši in nižje izobraženi, ki po večini niso zainteresirani za dodatna izobraževanja ali prekvalifikacije. Leta 2010 je bilo na obravnavanem območju v izobraževanje vključenih 195 odraslih oseb, v Pomurju 337 in v Podravju 1818. Glede na spol je v izobraževanje vključenih nekoliko več žensk kot moških.

Po podatkih iz popisa 2002, preračunano na občine, veljavne dne 1. 1. 2007, pa je razvidno, da je bilo navedenega leta na obravnavanem območju 32,3 % prebivalstva oziroma 17.952 ljudi vključenih v vsaj eno obliko izobraževanja, kar je nekoliko pod državnim povprečjem, ki je znašalo 37,3 %.

Na območju Prlekije delujejo tudi tri javne glasbene šole in ena zasebna, ki imajo sedeže v treh upravnih enotah, in sicer v UE Gornja Radgona delujeta ena javna in ena zasebna glasbena šola, v UE Ljutomer in UE Ormož pa po ena javna glasbena šola.

4.2.5.4 Zdravstvo

Za prebivalstvo na obravnavanem območju sta značilna nadpovprečna stopnja umrljivosti in slabo splošno zdravstveno stanje prebivalstva. Prezgodnja umrljivost, torej delež umrlih pred dopolnjenim 65. letom starosti, znaša 22 %, kar je za 1 % več, kot je povprečje v Sloveniji. Po podatkih iz leta 2011 je bil na obravnavanem območju zabeležen najvišji delež prezgodnje umrljivosti v občinah Apače, kjer je znašal kar 31 %, in Radenci z 29,5 %. Razlike so opazne tudi med spoloma. Prezgodnja umrljivost je večja pri moških kot pri ženskah. Sicer pa najdemo med najpogostejšimi vzroki smrti leta 2011 bolezni obtočil, neoplazme, bolezni prebavil in dihal ter poškodbe, zastrupitve in nekatere druge posledice zunanjih vzrokov.

Za zdravstvene storitve na območju skrbijo trije javni zdravstveni domovi (Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož), pod okriljem katerih deluje deset zdravstvenih postaj splošne prakse. Za zobozdravstvene storitve skrbi 20 zobozdravnikov. Na tem območju je tudi kar nekaj koncesionarjev, in sicer na področju splošne prakse jih deluje enajst, na področju zobozdravstva pa osem. Za lekarniško dejavnost skrbi devet lekarn, štiri javne in pet s koncesijo.

V občini Ormož deluje tudi javna bolnišnica, ki je specializirana za zdravljenje duševno motenih oseb, starejših od 18 let.

Prebivalcem so dostopne tudi zdraviliške storitve v termah v Radencih in Banovcih.

Kljub relativno dobri mreži zdravstvenih storitev pa je za obravnavano območje značilno slabše zdravstveno stanje prebivalstva. Ključni razlogi za to so najverjetneje v slabšem socialnem stanju prebivalstva, večji brezposelnosti in nižji izobrazbeni strukturi, zato je pomembno, da se prebivalstvo še dodatno ozavešča o pomenu skrbi za lastno zdravje.

4.2.5.5 Sociala

Na obravnavanem območju delujejo trije Centri za socialno delo (CSD), in sicer CSD Gornja Radgona, CSD Ljutomer in CSD Ormož, ki zagotavljajo strokovno pomoč in nujne materialne vire posameznikom in družinam, ko osnovne socialne varnosti ne morejo udejanjiti sami.

Ljudem s posebnimi potrebami so namenjeni varstveno-delovni centri (VDC) Ljutomer, Gornja Radgona in Ormož. V Lukavcih deluje socialnovarstveni zavod, ki ponuja storitve ljudem s posebnimi potrebami in starejšim osebam.

Institucionalnemu varstvu starejših so namenjeni štirje socialnovarstveni zavodi v Gornji Radgoni, Ljutomeru, Radencih in Ormožu. V Ljutomeru deluje še varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja.

Na območju Prlekije je dobro razvita tudi mreža humanitarnih društev, ki pomagajo ljudem v stiski, je pa zaznati pomanjkanje pri ponudbi programov osebnostnega razvoja in pomoči mladim družinam.

4.2.5.6 Dvig kakovosti življenja

Na kakovost življenja imata poleg kulture v ožjem pomenu in športa velik, pravzaprav še večji vpliv kvaliteta okolja, posebej ekosistemske storitve, ki jih narava nudi človeški družbi. Te so preskrba (surovine, les, pitna voda), regulacija (varnost pred poplavami, regulacija bolezni), »kultura« (preživljanje prostega časa v naravi, narava kot prostor oddiha človeka). Brez teh storitev pravzaprav ni uspešnega preživetja človeške družbe, zato je varstvo narave utemeljeno tudi v tem. Zraven že navedenega pa imata na kakovost življenja ljudi velik vpliv tudi kultura in šport, saj prispevata k boljšemu duševnemu in fizičnemu stanju ljudi ter vplivata na kreativno in aktivno preživljanje prostega časa.

4.2.5.7 Kultura

Prlekija je prava zakladnica avtentične in pristne kulturne dediščine, vendar se tukajšnje prebivalstvo tega kulturnega potenciala ne zaveda dovolj in ga ne zaznava kot pomemben družbeni in duhovni kapital. Cerkve, kapelice, kužna znamenja, gradovi, poslikave, običaji, zgodbe in drugo je vsakdan njihovega življenja in nekaj samoumevnega. Zato je pomembno, da se z ustrezno strokovno promocijo kulturne dediščine med lokalnim prebivalstvom in obiskovalci ustvarijo pogoji za učinkovito spremembo odnosa družbe do teh dragocenosti in se tako vpliva na ohranitev in prenos teh vrednot na poznejše generacije.

Pestro kulturno dogajanje na obravnavanem območju omogočajo številne kulturne institucije. 17 kulturnih domov, šest splošnih knjižnic, štirje muzeji, dve kinodvorani ter šest večnamenskih dvoran predstavlja velik nabor kulturnih stičišč, kjer se množično izvajajo najrazličnejše kulturne prireditve.

V Prlekiji deluje več kot 80 kulturnih društev, ki se v večini ukvarjajo z ljubiteljsko kulturo in so vključena v Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

Kultura izboljšuje duhovno počutje ljudi ter pozitivno vpliva na njihovo kreativnost in ustvarjalnost. Vsekakor ne vpliva na vse ljudi enako, eni jo sprejemajo bolj, drugih manj, dejstvo pa je, da je kultura izraz človekovega duhovnega obstoja in vpliva na oblikovanje neke skupnosti ter njene identitete in s tem pomembno prispeva k razvoju le-te.

4.2.5.8 Šport

Kakovost življenja prebivalcev je močno povezana tudi s športom, nanjo vplivajo tako športni programi kot ustrezna športna infrastruktura, ki jo lahko uporabljajo v svojem prostem času ali profesionalno. Ponudba športnih površin na obravnavanem območju je relativno velika in zajema šest športnih dvoran, 21 šolskih telovadnic, devet športnih strelišč in 81 nepokritih igrišč, ki so namenjena različnim športom. V Gornji Radgoni najdemo še poligon za skejtanje, v Križevcih in Ljutomeru pa hipodrom. V občinah Ormož, Ljutomer in Veržej so na voljo zunanji bazeni, notranje bazene najdemo v občinah Ormož, Radenci in Veržej. Igrišče za minigolf in golf je na voljo v občini Veržej.

Vsekakor je za razvoj športa zelo pomembno tudi aktivno društveno športno delovanje, ki je na obravnavanem območju zelo močno, saj skrbi za popularizacijo in razvoj športnih panog v lokalnem okolju blizu 150 športnih društev.

Gibanje in fizična aktivnost spadata med osnovne človekove potrebe, zato je pomembno, da se zagotovijo pogoji za športno udejstvovanje vsem prebivalcem v vseh vremenskih razmerah in v vseh letnih časih. Spodbujati je treba razvoj različnih športnih panog predvsem na rekreativnem nivoju, kar pomembno vpliva na splošno zdravstveno stanje prebivalstva.

SWOT analiza za področje človeški viri

Preglednica 8: SWOT analiza za področje človeški viri (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- dobra pokritost z osnovnimi šolami in vrtci, - možnost funkcionalnega izobraževanja, - obstoj mreže zdravstvenih ustanov, - bogata in ohranjena nepremična kulturna dediščina, - pestrost bivalnega okolja in prostora, - aktivno delovanje različnih društev in skupin na vseh področjih, - dobra pokritost s športno in kulturno	- šibka osveščenost ljudi in slabo splošno socialno stanje prebivalstva, - slaba izobrazbena struktura prebivalstva, - majhne zaposlitvene možnosti na področju Prlekije in problem brezposelnosti, - pomanjkanje ustrezno usposobljenega kadra, - neprilagojeni izobraževalni programi specifičnim potrebam območja Prlekije,

infrastrukturo	- šibka povezanost med posameznimi področji (gospodarstvo, turizem, šport, izobraževanje, kultura ...), - pomanjkanje sredstev za vzdrževanje obstoječih javnih objektov in površin, - pomanjkanje finančnih virov za razvoj dejavnosti, ki dvigajo kakovost življenja, - pomanjkanje interesa za ohranjanje kulturnega izročila in dediščine, - pomanjkanje prostorov za kulturno ustvarjanje mladih, - negativni demografski trendi, - nezaupanje do sprememb, - pomanjkanje socialnega čuta do sočloveka
----------------	--

Preglednica 9: SWOT analiza za področje človeški viri (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI/TVEGANJA
- občinsko, regijsko in preko-mejno (mednarodno) povezovanje različnih institucij na raznih področjih človekovega udejstvovanja, - razvoj novih oblik izobraževanja in spodbujanje vseživljenjskega učenja, - možnosti zaposlovanja v novih in hitro rastočih panogah, - črpanje sredstev iz EU in drugih finančnih virov, - izboljšanje organizacije dela na posameznih področjih - razvoj mreže prostovoljstva, - krepitev in razvoj novih storitev na področju zdravja in sociale, - zadostno število nezazidanih površin za različne namene	- »beg možganov«, - nefleksibilnost izobraževalnega sistema, - visoki stroški izobraževanja, - neskladnost pri financiranju določenih programov, - povečanje malodušja in apatičnosti, - zmanjšanje natalitete in staranje prebivalstva, - nepovezanost gospodarstva z izobraževanjem, - izumiranje starih običajev, - povečanje socialne neenakosti

Ključni problemi in usmeritve

SWOT-analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje človeških virov:

- brezposelnost in slaba izobrazbena struktura prebivalstva,
- depopulacija območja,
- pomanjkanje izobraževalnih programov na srednješolskem in visokošolskem nivoju, ki bi bili prilagojeni potrebam okolja,
- slaba skrb prebivalstva za lastno zdravje,
- pomanjkanje ponudbe programov osebnostnega razvoja in pomoči mladim družinam,

- premajhno število športnih programov za otroke in pomanjkanje ustrezne infrastrukture za izvajanje raznovrstnih športnih programov,
- nepovezanost gospodarstva, turizma, športa in izobraževanja.

Neizkorišчени domači potencial in beg možganov, neprilagojeni izobraževalni programi in nepovezanost gospodarstva z izobraževalnimi ustanovami, možnosti zaposlovanja v domačih podjetjih in pomanjkanje ustrezno usposobljenega kadra so teme, ki bi jih morala reševati politika ob močnem sodelovanju gospodarstva in izobraževalne sfere. Nadalje obstaja velik razkorak med pomanjkanjem socialnih stanovanj na eni strani, po drugi strani pa ostaja neizkoriščen ostali stanovanjski fond. Vsa ta dejstva so veliki zaviralci razvoja socialne družbe, ki vplivajo na mnoge družbene dejavnosti. Ob pravih in ustreznih rešitvah lahko pričakujemo zmanjšanje socialnih razlik in splošni dvig kakovosti življenja. Dejstvo je, da so ljudje ključni poganjalci razvoja, zato morajo sami poskrbeti, da se v okolju, kjer delajo in živijo, dobro počutijo. Politika se bo morala zavedati, da so vlaganja v človeške vire dolgoročna naložba, ki je sicer težko merljiva, a se vedno obrestuje.

4.2.6 Okolje in infrastruktura

Analiza stanja

Kakovost življenja prebivalcev se v veliki meri opira na lokalne vire in dobrine, ki omogočajo uvajanje gospodarskih dejavnosti in so v soglasju z normativi varovanja okolja. Cilj je trajnostno ravnanje z okoljem ob ustrezni izgradnji infrastrukture za izboljšanje življenjskega standarda prebivalcev.

Analiza stanja okolja in infrastrukture se nanaša predvsem na oskrbo s pitno vodo, na odvajanje in čiščenje odpadnih voda ter ravnanje z odpadki, na trajnostno energijo ter cestno infrastrukturo in v zadnjem času vse bolj pomembno telekomunikacijsko omrežje.

4.2.6.1 Vodooskrba

Večina vodovodnih sistemov v Prlekiji se oskrbuje iz manjših vodnih virov in individualnih zajetij. V nekaterih vodnih zajetjih je kakovost pitne vode občasno slaba, saj so mejne vrednosti v več kazalcih onesnaženosti presežene. Vzrok za to je tudi v neizgrajenih kanalizacijskih omrežjih in nedefiniranih vodovarstvenih območjih.

Črpališča vode za potrebe prebivalstva na obravnavanem območju so v Lukavcih, Moti (obe napajata občine Ljutomer, Križevci, Veržej, Razkrižje in delno Sveti Jurij ob Ščavnici), Podgradu, Segovcih (obe za občini Gornja Radgona in Apače) in Mihovcih (za občine Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž in delno občino Ljutomer, voda se črpa iz Drave in podtalnice s sistemom umetnega bogatenja podtalnice), vendar pa obstoječe kapacitete vodohranov zaradi značilne konfiguracije oskrbovanega območja niso zadostne za optimalno delovanje črpališč in enakomerno oskrbo vseh potrošnikov. Zaradi dotrajanosti primarnih vodov so tudi velike vodne izgube. V splošnem je vodooskrba na območju Prlekije precej slaba. Po razpoložljivih podatkih je na obravnavanem območju približno 1300 km zgrajenega vodovoda, kar je za dobrih 200 km več kot leta 2006. Največji javni vodovodni sistem v Prlekiji ima občina Ljutomer, poleg te so nanj priključene tudi občine Križevci, Razkrižje, Veržej in delno Sveti Jurij ob Ščavnici.

Oskrba desnega brega reke Mure se trenutno izvaja preko dveh večjih vodovodnih sistemov (Ljutomer in Gornja Radgona), množice manjših lokalnih vodovodnih sistemov in individualnih zajetij. Za večino teh sistemov je značilno občasno pomanjkanje vode v sušnih mesecih, ob tem pa so vodni viri tudi neustrezno zavarovani in oporečni. Da bi uredili vodooskrbo, se je pristopilo k celovitemu reševanju vodooskrbe na desnem bregu reke Mure – Pomurski vodovod – sistem C. Predmet investicije je reševanje vodooskrbe na območju porečja Ščavnice in notranje Mure in zajema območje osmih občin: Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Radenci, Razkrižje, Sveti Jurij ob Ščavnici in Veržej. Z izgradnjo povezovalnih transportnih cevovodov se bodo povezali obstoječi javni vodovodni sistemi. Oskrba s pitno vodo se bo tako naslonila na manjše število ključnih zajetij. Pomembni vodni viri za medsebojno povezavo obstoječih vodovodnih sistemov so Podgrad, Segovci, Lukavci in Mota. Pokritost obstoječega vodooskrbnega sistema na območju občin Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž je zadostna. Težavo predstavljajo zastareli sistemi in nezadostne hidravlične potrebe. Distribucija zadostne količine zdrave pitne na območju občin Ormož, Sv. Tomaž in Središče ob Dravi se bo zagotovila s posodobitvijo (rekonstrukcijo) obstoječih cevovodov in objektov. S posodobitvami se bodo zmanjšale tudi vodne izgube. Predvideva se izgradnja približno 50 km vodovodnih cevovodov in objektov za vodooskrbo.

Na tem mestu pa moramo tudi povedati, da je Vlada RS na podlagi prvega in tretjega odstavka 74. člena Zakona o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 110/02 - ZGO-1, 2/04 - ZZdl-A in 41/04 - ZVO-1), leta 2007 izdala Uredbo o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnika Apaškega polja ter leta 2011 Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnika Apaškega polja. Navedena uredba določa vodovarstveno območje za vodno telo vodonosnika Apaškega polja, ki se uporablja za oskrbo prebivalstva s

pitno vodo in se nahaja na območju občin Gornja Radgona in Apače, ter vodovarstveni režim in roke, v katerih morajo lastniki ali drugi posestniki nepremičnin na tem območju svoje delovanje prilagoditi določbam te uredbe.

4.2.6.2 Odpadki

Odpadki predstavljajo resen problem današnje družbe, še posebno, kadar se odvažajo na neustrezno urejena odlagališča ali celo divja odlagališča, ki povzročajo dodatno onesnaženost okolja. V izogib navedenemu imajo vse obravnavane občine urejeno zbiranje odpadkov, ki se praviloma ločujejo že pri povzročitelju odpadkov. Organizirano je tudi zbiranje nevarnih in kosovnih odpadkov.

Spodbuden je podatek, da se na območju Prlekije količina odpadkov na letni ravni zmanjšuje. Iz podatkov Statističnega urada RS za leto 2011 je razvidno, da je bilo v vseh obravnavanih občinah z izjemo občine Razkrižje komunalnih odpadkov, zbranih z javnim odvozom, manj kot leta 2009, in sicer skupno za kar 2.749 ton. Trend padanja količine odpadkov med letoma 2009 in 2011 je zaslediti tudi v Pomurju in Podravju.

Sicer pa deluje na območju Prlekije odlagališče nenevarnih odpadkov Dobrava Ormož, kamor odvažajo tudi odpadke iz občin UE Ormož, medtem ko ostale občine odvažajo odpadke na odlagališče Puconci (CEROP). Na območju glinokopa »Hardeška šuma« se predvideva izgradnja regijske deponije komunalnih odpadkov z regijskim centrom za ravnanje z odpadki v Ormožu (CEROP).

Občine z več kot 3000 prebivalci so dolžne imeti v skladu z Odredbo o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki (Ur. l. RS št. 21/2001) zbirni center. V Prlekiji so to občine Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož in Radenci.

Kljub dobro organizirani javni službi ravnanja z odpadki še zmeraj ostaja nerešen problem divjih odlagališč. Slednje bi zahtevalo celovit, sistematičen pristop na celotnem območju Prlekije.

4.2.6.3 Odvajanje in čiščenje odpadnih voda

Na območju Prlekije je na javno kanalizacijsko omrežje kljub izgradnji kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav priključenih le 36,16 % prebivalcev, kar je pod državnim povprečjem in najverjetneje posledica nizke gostote poselitve, razpršenosti naselij ter visokih finančnih izdatkov za izgradnjo kanalizacijskega omrežja, ki bremenijo občinske proračune. Po podatkih, pridobljenih pri obravnavanih občinah, je na območju Prlekije zgrajenih približno 243 km kanalizacijskega omrežja, kar je v primerjavi z letom 2006, ko je bilo na tem območju zgrajenih le 70 km kanalizacijskega omrežja, občutno več. Na obravnavanem območju deluje tudi več čistilnih naprav:

- Občina Ormož: ČN Ormož – biološka, ČN Kog – biološka, ČN VN – rastlinska,
- Občina Razkrižje: biološka čistilna naprava Razkrižje v Gibini,
- Občina Križevci: je solastnica centralne ČN v Ljutomeru (kamor odvaja tudi svoje odpadne vode),
- Občina Sveti Tomaž: rastlinska čistilna naprava v Svetem Tomažu,
- Občina Ljutomer: skupna čistilna naprava v Ljutomeru,
- Občina Veržej: dve biološki čistilni napravi (Veržej, Banovci),
- Občina Radenci: centralna čistilna naprava,
- Občina Gornja Radgona: biološka čistilna naprava v Negovi, kontejnerska biološka ČN na Tratah
- Občina Apače: čistilna naprava v Segovcih, ki pa ne deluje,
- Občina Središče ob Dravi: ni čistilne naprave,
- Občina Sveti Jurij ob Ščavnici: ni čistilne naprave.

Odvajanje in čiščenje odpadnih voda je tako v Prlekiji urejeno le delno. Obstoječi kanalizacijski sistemi so urejeni pretežno v centrih večjih naselij in so z izjemo nekaterih nepovezani v celoto. Obrobna naselja so prav tako brez povezav. Zaradi navedenega prebivalstvo na območjih nezgrajenega kanalizacijskega omrežja rešuje problem odvajanja odpadnih voda individualno in največkrat nestrokovno in neustrezno, kar vodi do dodatnega onesnaževanja okolja.

Na območju aglomeracij in strnjenih območij poselitve na območju občine Ormož se predvideva izgradnja kanalizacijskih sistemov s čistilnimi napravami (Miklavž, Ivanjkovci, Loperšice, Pavlovci, Pušenci, Frankovci, Kog, Lačaves, Jastrebc, ...) in dograditev sistemov na območju Osluševcev, Podgorcev, Sodincev, Senešcev in Trgovišča. Na območju občine

Središče ob Dravi se predvideva opremljenost s kanalizacijskim omrežjem in ČN za naselja Obrež, Grabe in Središče ob Dravi.

Občine Prlekije urejajo odvajanje in čiščenje odpadnih voda s sredstvi ESRR, sredstvi EKSRP in Kohezijskega sklada ter iz pobrane občinske takse.

4.2.6.4 Trajnostna energija

Obnovljivi viri energije (OVE), med katere sodijo biomasa (les, trave, energetske rastline, rastlinska olja, bioplin itd.), sončna, vetrna, vodna in geotermalna energija ter toplotne črpalke (zrak/zrak, zrak/voda, voda/voda in zemlja/voda), so pomemben vir primarne energije v Sloveniji in svetu, povečanje njihovega deleža pa je ena od prioritet energetske in okoljske politike.

Delež obnovljivih virov energije v skupni bruto porabi energije v državi je v letu 2008 znašal 15,1 %, medtem ko je v letu 2006 ta delež v državi znašal že 15,5 %. Cilj Slovenije je do leta 2020 doseči 25% delež obnovljivih virov energije v skupni bruto porabi energije. Delež obnovljivih virov energije v EU-27 je leta 2008 znašal 10,3 % s ciljem 20 % do leta 2020. Iz navedenega je razvidno, da predstavljajo obnovljivi viri energije v naši državi pomemben vir primarne energije.

Na obravnavanem območju je na razpolago več različnih virov trajnostne energije, med drugim biomasa (71 % stanovanj v občini Sveti Tomaž se ogreva na les, v občini Sveti Jurij ob Ščavnici, ki mu sledi, znaša ta delež 61 %), geotermalna energija (Terme Banovci in Radenci), vodna energija (potencial v reki Muri) in sončna energija (na območju Pomurja je približno 290 sončnih elektrarn s skupno močjo 18.000 kW, na območju Podravja je približno 650 sončnih elektrarn s skupno močjo cca. 53.000 kW).

Na območju Prlekije delujejo tudi tri bioplinske elektrarne:

- Bioplinska elektrarna Organica Jurša 1 – Središče ob Dravi
Nazivna moč: 1 MW, leto izgradnje: 2011
- Bioplinska elektrarna Organica Šijanec 1 – Ormož
Nazivna moč: 1,2 MW, leto izgradnje: 2011
- Bioplinska elektrarna Organica Nova – Bučečovci pri Vučji vasi
Nazivna moč: 4,8 MW, leto izgradnje: 2011

Ključni problem nizke rabe obnovljivih virov energije v preteklosti je bil predvsem v slabi promociji in posledično slabi ozaveščenosti ljudi in lokalnih skupnosti. Danes se je stanje na tem področju bistveno izboljšalo, vendar še zmeraj ostaja problem pomanjkanja ustreznih lastnih finančnih sredstev za izvedbo projektov na tem področju.

Zraven obnovljivih virov energije (OVE) pa je zelo pomembna tudi učinkovita raba energije (URE). Pri tem povečanje učinkovite rabe energije ne pomeni, da morajo ljudje opustiti določene dejavnosti, da bi prihranili energijo, navedeno jim mnogokrat omogočajo že boljše tehnologije in energetske varčnejše naprave, ki uporabnikom tudi izboljšujejo življenjske pogoje.

4.2.6.5 Cestna infrastruktura

Dober pokazatelj razvitosti določenega območja je tudi cestna infrastruktura, od katere je v veliki meri odvisna kvaliteta življenja lokalnega prebivalstva.

Cestne povezave na obravnavanem območju sestavljajo državne in lokalne ceste ter javne poti. Prvih je na območju Prlekije skupaj 196 kilometrov in so v celoti asfaltirane. Največ jih poteka skozi občino Ormož (39 km), sledijo občine Ljutomer (32 km), Sveti Jurij ob Ščavnici (29 km) in Gornja Radgona (25 km), najmanj pa jih je v občini Veržej (4 km). Drugih je 454 kilometrov, od tega največ v občini Ljutomer (108 km) in najmanj v občini Razkrižje (1 km). V povprečju jih je 92 % asfaltiranih. Kar 1003 km pa predstavljajo javne poti, v povprečju jih je 57 % asfaltiranih. Največ jih je v občini Ormož (292 km), najmanj v občini Veržej (10 km).

Obremenjenost državnih cest na območju Prlekije je bila v preteklosti izredno velika, predvsem na območju občin Gornja Radgona in Radenci, vendar pa se je to z izgradnjo pomurske avtoceste v veliki meri izboljšalo. V letu 2011 je bilo zaznati nekoliko gostejši promet le na relacijah Ljutomer–Veržej, Gornja Radgona–Radenci in Ormož–Ptuj, kjer je bil povprečni letni dnevni promet med 5000 in 10.000 vozili.

Območje Prlekije ima tudi 71,81 kilometra državne meje.

4.2.6.6 Telekomunikacijsko omrežje

S telekomunikacijo označujemo vse izmenjave določenih informacij in podatkov na razdalji z uporabo sodobne tehnologije.

Z razvojem sodobne družbe se neverjetno hitro razvija in širi tudi ponudba telekomunikacijskih storitev.

Na obravnavanem območju je že leta omogočen telefonski priključek, pri katerem se naglo povečuje število digitalnih priključkov. Večja naselja z okolico imajo omogočen dostop do širokopasovnega interneta preko ADSL-priključkov, optičnih kablov ali kabelskih sistemov. Za prebivalce, oddaljene od centrov naselij, občine s pomočjo sredstev EU izgrajujejo širokopasovna omrežja in s tem omogočajo enake možnosti razvoja in delovanja na podeželju.

Kabelska televizija lokalno pokriva občinska središča, pospešeno pa se širi tudi v ostala bližnja naselja.

Pokritost z mobilno telefonijo je že domala popolna tako za GSM- kot za UMTS-tehnologijo.

Že desetletja je območje skoraj v celoti pokrito s poštnimi storitvami.

SWOT analiza za področje okolje in infrastruktura

Preglednica 10: SWOT analiza za področje okolja in infrastrukture (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- ločeno zbiranje odpadkov, - velike rezerve območja v energetskih virih in resursih (lesna biomasa, rastlinje, geotermalna energija), - vodni viri, - nadpovprečno število sončnih dni, - razvejanost prometne infrastrukture, - skoraj popolna pokritost z mobilno telefonijo, - strnjena poselitev v ravninskih delih Prlekije, - avtocesta prečka Prlekijo, - urejena vodooskrba (v primeru izgradnje Sistema C)	- divja odlagališča, - velika ranljivost vodnih virov in onesnaženost voda, - neosveščenost prebivalstva, - razpršena poselitev za gradnjo infrastrukture, - preobremenitve okolja na nekaterih območjih intenzivnega kmetijstva, - nizek odstotek kanalizacije in čistilnih naprav ter dotrajanost vodovodnega omrežja in s tem povezane velike vodne izgube, - energetska odvisnost od uvoza energije, - slabo črpanje EU sredstev za področje varovanja okolja, - dotrajanost infrastrukture, - neusklajenost kategorizacije zemljišč z dejanskim stanjem v naravi in neurejena lastništva, - neustrezno prostorsko planiranje, - nestabilna in neusklajena zakonodaja, - dolgotrajnost postopkov pridobivanja upravnih dovoljenj in soglasij, - relativno oddaljen dostop do avtoceste,

	- neustrezen nadzor nad izvajanjem dejanj v okolju
--	--

Preglednica 11: SWOT analiza za področje okolja in infrastrukture (priložnosti in slabosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI/TVEGANJA
- potenciali rek Mure in Drave za bogatenje podtalnice, - ekološko kmetovanje, - posodobitev vodnega sistema in zmanjšanje vodnih izgub, - osveščanje ljudi s področja varovanja okolja, - izraba sončne energije, - večja raba obnovljivih virov energije, - energetska izraba odpadkov, - možnost črpanja EU sredstev za okoljske projekte, - čezmejne povezave, - oživiljanje starih mestnih in vaških jeder, - usklajeno prostorsko planiranje, - obmejna lega in ustrezno gosta mreža mejnih prehodov, - velike možnosti za razvoj kolesarskih in drugih poti, - izkoriščanje meteornih voda	- onesnaževanje vodnih virov, podtalnice, vodotokov, - veliko število divjih odlagališč, - pomanjkanje lastnih finančnih sredstev za izvajanje okoljskih projektov, - slaba zainteresiranost ljudi, - ne celovit pristop k izgradnji infrastrukture, - povečanje negativnih vplivov na okolje zaradi neupoštevanja dobrih praks, - pritisk urbanizacije na podeželski prostor, - širitev degradiranih območij/lokacij/zemljišč zaradi ekonomske krize

Ključni problemi in usmeritve

SWOT-analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje okolja in infrastrukture:

- zaradi človekovega delovanja na vseh področjih so ogroženi vodni viri in onesnažena podtalnica,
- zaradi razpršene poselitve je gradnja infrastrukture otežena,
- dotrajanost vodovodnega omrežja,
- premajhen delež območja je pokrit s kanalizacijskimi sistemi in čistilnimi napravami,
- prenizka raba obnovljivih virov energije,
- problem učinkovite rabe energije,
- slaba ozaveščenost ljudi za varovanje okolja,
- neurejeno lastništvo,
- širitev degradiranih območij/lokacij/zemljišč,
- nekontrolirana in nestrokovna urbanizacija podeželja.

Področje okolja in infrastrukture je zelo občutljivo, saj ga oblikujejo naravni viri na eni strani, na drugi strani pa odpadki, kanalizacijska omrežja, cestna in ostala infrastruktura ter ekonomska situacija. Glede na preteklo finančno obdobje in projekte, ki so bili izvedeni, je stanje sicer malo boljše, vendar še zmeraj ni zadovoljivo. Pitna voda je onesnažena, podtalnica prav tako. Posegi v okolje so še zmeraj nepremišljeni in nestrokovni. V tej finančni perspektivi bi bilo smiselno dati prednost naslednjim ključnim usmeritvam: 1) posegi v okolje naj se izvajajo samo pod strogim strokovnim vodstvom na naravi prijazen način, 2) s sonaravnimi postopki obnoviti degradirana območja ter uvesti strožji nadzor nad divjimi odlagališči, 3) intenzivnejše uvajanje URE in OVE, pri čemer je treba stremeti k čim večji stopnji samooskrbe, 4) strogo upoštevanje omejitev delovanja na vodovarstvenih območjih ter območjih z visoko podtalnico, 5) intenzivno ozaveščanje prebivalstva o pomembnosti ohranjanja naravnega okolja.

Dejstvo je, da s poseganjem v okolje spremenimo naravni red, kar lahko povzroča močno degradacijo okolja, nesoglasja in nasprotovanja med ohranitvijo okolja ter izgraditvijo infrastrukture. Zato je potrebno posebno pozorno in previdno načrtovati nove projekte, ki bodo sledili smernicam sonaravnega in uravnovečnega poseganja v okolje.

4.2.7 Medregionalno sodelovanje

Analiza stanja

Obravnavano območje obsega 71,81 km državne meje, s katero meji v občinah Apače in Gornja Radgona na Republiko Avstrijo in v občinah Ormož in Razkrižje na Republiko Hrvaško. Območje sicer nima neposredne meje z Madžarsko, zagotovo pa na območje vpliva bližina te meje. Državna meja predstavlja eno izmed priložnosti povezovanja. Pomembnejšo priložnost predstavlja povezovanje s sosednjima regijama, Podravje in Pomurje, s katerima Prlekija ves čas išče ustrezne sinergije. Geografski položaj Prlekije je velika prednost, ki jo območje mora znati izkoristiti.

Na območju Prlekije so bili v preteklem obdobju izvedeni številni projekti čezmejnega povezovanja na vseh področjih, od gospodarstva, turizma, razvoja podeželja, kulture in športa.

Številne izkušnje iz projektov mednarodnega sodelovanja so dobra osnova za uspešno izvajanje projektov v okviru programov EU, s katerimi je možno črpati sredstva iz evropskih strukturnih skladov in iz evropskega kohezijskega sklada. Te priložnosti je potrebno še intenzivneje izkoristiti.

Najaktivnejše mednarodno in medregionalno sodelovanje je vzpostavljeno na področju gospodarstva, kjer gre predvsem za sodelovanje na kapitalski osnovi.

Na območju je prisotno tudi kulturno povezovanje in sodelovanje, povezovanje oziroma partnerstvo med posameznimi mesti ter povezovanje med izobraževalnimi institucijami.

Mednarodno in medregionalno sodelovanje je pomembno, saj nova finančna perspektiva, še izraziteje kot prejšnje, ne nudi podpore razvoju posameznih lokalnih sredin, ampak spodbuja razvoj partnerstev na vseh ravneh.

Bližina državne meje ni zmeraj prednost. Primer državne meje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško, ki je bila doslej hkrati zunanja meja Evropske unije, na kateri je vzpostavljen režim Schengen, je eden izmed dejavnikov, ki negativno vplivajo na razvojne možnosti območja.

Položaj naselij (večina jih leži v občini Razkrižje), ki ležijo tik ob državni meji z Republiko Hrvaško, občutijo negativne vplive na več področjih, med katerimi izstopata dve, kmetijstvo in urbanizem. Na področju kmetijstva je prisotnih veliko število dvolastniških kmetij, katerih lastniki niso upravičeni do subvencij za svoje skupne površine. Drugo problemsko področje je infrastruktura, saj se večina občinskih cest predvsem v občini Razkrižje navezuje na državno mejo, ta pa je na določenih mestih nedefinirana. To zmanjšuje kakovost bivanja prebivalstva. Tako ima geografska lega na primeru občine Razkrižje tudi negativen vpliv na razvoj območja, saj le-ta zahteva tudi meddržavno investicijsko in razvojno sodelovanje, ki je izredno zahtevno in na občinskem nivoju skorajda neizvedljivo. Tovrstna problematika zahteva celovito rešitev, ki jo bo morala najti država.

SWOT analiza za področje medregionalno sodelovanje

Preglednica 12: SWOT analiza za področje medregionalnega sodelovanja (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- vzpostavljeno območno razvojno partnerstvo, - umeščenost Prlekije v dve statistični regiji, - neposredna bližina Avstrije, Hrvaške in Madžarske, - vzpostavljena partnerstva z mesti iz drugih držav (Nemčija, Jugoslavija, Češka, Avstrija, Madžarska, Hrvaška, Francija), - konkretne pobude za sodelovanje iz tujine (skupnost mest), - že obstoječi mednarodni projekti, - programi povezovanja medregijskega značaja, - dobro razvit zdraviliški in vinski turizem, - naravna in kulturna dediščina, - obstoječe prleške blagovne znamke (Jeruzalem, Ljutomerski kasač), - uveljavljena mednarodna sejemska dejavnost, - prijazen karakter prebivalcev Prlekije, - velika imena Prlekije.	- razčlenjenost in nepovezanost Prlekije, - parcialno reševanje problemov znotraj občinskih meja, - maloštevilni skupni projekti, - Prlekija nima nobene obstoječe območne institucije, - šibka samopodoba območja (identiteta), - slabo razvita regijska infrastruktura, - maloobmejne migracije, - ni koordinatorja izvedbenih medobčinskih projektov, - gospodarska nerazvitost sosednjih regij (Madžarska), - podrejena vloga znotraj Pomurske statistične regije.

Preglednica 13: SWOT analiza za področje medregionalnega sodelovanja (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- skupno trženje naravne in kulturne dediščine, - mreženje navznoter in navzven, - vzpostavljena stalna organizacijska struktura znotraj območja, - skupna identiteta – pripadnost Prlekiji je razvojna priložnost, - visoko razvita sosednja regija (graški industrijski bazen), - vključevanje v razvojne programe večjih regij, - Natura 2000 sega čez meje, - blagovne znamke Prlekije, - zdraviliški turizem v navezavi na podeželsko zaledje, - Območni razvojni program pomaga pri vključevanju projektov v programe vzhodne Slovenije, - specifičnost Prlekije, - strukturni skladi EU,	- beg kadrov čez mejo, - zaprta južna meja (Schengen), - nepripravljenost nekaterih občin na sodelovanje, - neenotnost zaradi parcialnih interesov, - nesorazmerno visoka vlaganja v infrastrukturo, na račun prenizkih vlaganj v človeške potencialne, - izvajanje območnega razvojnega programa bo ogroženo v primeru, če zanj ne bo skrbela povezovalna inštitucija.

- že vzpostavljene tematske poti znotraj Prlekije, - mladi človeški potencial Prlekije.	
---	--

Ključni problemi in usmeritve

SWOT analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje medregionalno sodelovanje:

- pomanjkanje velikih projektov s sodelovanjem vseh prleških občin,
- odsotnost območnih podpornih institucij za podporo mednarodnemu in medregionalnemu sodelovanju,
- ni ustrezne vizije in koordinacije na področju medregionalnega in mednarodnega sodelovanja.

Glede na to, da območje Prlekije sega v dve sosednji statistični regiji, bo Območno razvojno partnerstvo krepilo medregionalno sodelovanje na treh ravneh: znotraj območnega partnerstva med obema statističnima regijama, na zunanjih mejah Prlekije z Avstrijo in Hrvaško in s čezmejnimi sodelovanjem v okviru vseh razpoložljivih evropskih programov.

Vsakršno sodelovanje, ki preseže lokalne meje, je nova razvojna priložnost za območje in za prebivalce območja. Sodelovanje in povezovanje na področju kulture, gospodarstva, zdravstva, izobraževanja, turizma, okolja, so možnosti, ki jih moramo kot področje izkoristiti predvsem za to, da pridobimo nova znanja in izkušnje, da pridobimo dodatna in izdatnejša finančna sredstva in da se uspešno pozicioniramo tako na nacionalnem kot mednarodnem nivoju.

5. STRATEŠKE USMERITVE IN RAZVOJNE PRILOŽNOSTI OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PARTNERSTVA

V prvem delu območnega razvojnega programa smo obravnavali ključna področja človekovega delovanja. Vsako področje predstavlja razvojno entiteto, ki izkazuje določene prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. Iz teh je v naslednjem poglavju izvedena strategija z operacionalizacijo prioritet in ciljev.

Naslednje poglavje obravnava celotno področje Območnega razvojnega partnerstva kot novo priložnost za razvoj enajstih občin, ki so pristopile v partnerstvo. Vendar samo priložnost ni dovolj za razvoj določenega območja, pomembno je, da znamo priložnosti hitro prepoznati in jih skozi kakovostne projekte tudi izkoristiti. Da pa bomo tovrstno priložnost pravočasno prepoznali, si moramo kot partnerstvo, ki dobiva drugačne dimenzije ter postaja nova razvojna entiteta, zastaviti jasne razvojne cilje ter strategijo uresničevanja le-teh. Pomembno je, da znamo iz neobvladljive količine želja in potreb izluščiti razvojne prioritete, s katerimi bomo dolgoročno vplivali na konkurenčnost obravnavanega območja na vseh področjih. Konkurenčnost predstavljajo ljudje, ki bodo zadovoljni z okoljem, v katerem bivajo ter s svojim življenjem, s katerim prispevajo k dobrobiti skupnosti.

SWOT analiza za področje Območnega razvojnega partnerstva

Preglednica 14: SWOT analiza območnega razvojnega partnerstva (prednosti in slabosti)

PREDNOSTI	SLABOSTI
- ugodna geografska lega, - bogata naravna in kulturna dediščina, - tradicija podjetništva, industrije in domače obrti, - geografsko in kulturno zaokroženo območje, - bogati vodni viri in zadostna količina pitne vode, - geotermalno območje in obnovljivi viri energije, - uveljavljene blagovne znamke: vino, ljutomerski kasač, Jeruzalem, mineralna voda, - obstoječe tematske poti Prlekije, - tradicionalne prireditve (sejmi), - bližina razvitih turističnih centrov, - privlačna kulturna krajina, - kakovostno obstoječe srednje šolstvo, - ugodni pogoji za kmetijske dejavnosti.	- neprepoznavnost Prlekije, - nizka izobrazbena struktura, - strukturna brezposelnost, - prevladuje gospodarstvo z nizko dodano vrednostjo, - degradirana območja, - nepovezanost institucij, - nepovezanost občin Prlekije, - slaba infrastruktura (prometna, komunalna, informacijska, športna, energetska, turistična), - negativni učinki intenzivnega kmetijstva, - slabo zdravstveno stanje prebivalstva, - pomanjkanje kakovostnih delovnih mest, - pomanjkanje izvajanja in spremljanja razvoja človeških virov v podjetjih in ustanovah, - drobljenje občin, - staranje prebivalstva, - pomanjkanje programov za izboljšanje socialnega standarda prebivalstva, - slabo razvite dopolnilne dejavnosti na kmetijah, - nestimulativna zakonodaja, - pomanjkanje podjetnosti.

Preglednica 15: SWOT analiza območnega razvojnega partnerstva (priložnosti in nevarnosti)

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- razvoj blagovnih znamk Prlekije, - vzpostavitev učinkovite mreže podpornih institucij, - skupen nastop za pridobitev sredstev EU, - enogastronomska ponudba, - zavarovana območja (Natura, KP Jeruzalem, KP Radgonsko-kapelske gorice), - e-izobraževanje in e-uprava, - ekološko kmetovanje, - izgradnja čistilnih naprav, - razvoj turistične destinacije Prlekija, - razvoj integralnih turističnih produktov (povezovanje naravne in kulturne dediščine s podjetniškim interesom), - uvajanje novih izobraževalnih programov po meri gospodarstva in funkcionalno izobraževanje, - podeželsko podjetništvo, - sodelovanje obmejnih regij, - trajnostno upravljanje z odpadki, - revitalizacija degradiranih območij, - konjereja (avtohtona pasma: ljutomerski kasač), - oblikovanje skupne štipendijske sheme - mobilnost kadrov, - specializacija malih kmetij, - javno zasebna partnerstva.	- slabšanje ekonomskega položaja kmetij in opuščanje kmetovanja, - parcialni interesi občin, - ogroženi vodni viri, - slaba absorpcijska sposobnost (finančna in administrativna), - beg možganov, - prestrogi naravovarstveni režimi utegnejo ogroziti razvoj, - vsesplošna centralizacija, - negativni odnos javnosti do podjetništva, - nefleksibilnost izobraževalnega sistema, - izgubljanje tradicionalne kulturne dediščine, - prepočasno kreiranje novih delovnih mest, - apatičnost ranljivih družbenih skupin, - poglobljanje razcepljenosti Prlekije med Pomurjem in Podravjem, - nestimulativna prostorska zakonodaja.

Definiranje ključnih problemov

SWOT analiza kaže na naslednje ključne probleme za področje partnerstva:

- Prlekija je neprepoznavna in slabo povezana skupina občin,
- prevladuje nestimulativno okolje za razvoj podjetništva in osebni razvoj,
- prevladuje gospodarstvo z nizko dodano vrednostjo,
- velika stopnja brezposelnosti zaradi nesorazmerja na trgu dela,
- slaba infrastruktura (prometna, komunalna, informacijsko - komunikacijska, športna, energetska, turistična, stanovanjska) in slaba dostopnost do javnih dobrin in storitev,
- pomanjkanje kakovostnih delovnih mest,
- slabo zdravstveno stanje prebivalstva,

- neizkoriščenost vodnih virov in drugih obnovljivih virov energije.

Definiranje ključnih priložnosti

SWOT analiza kaže na naslednje ključne priložnosti za področje partnerstva:

- razvoj integralnih turističnih produktov, ki bodo promovirali območje partnerstva kot atraktivno turistično destinacijo,
- razvoj podjetništva na podeželju in razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, kot dodatne turistične ponudbe,
- razvoj kakovostnega in povezanega podpornega okolja za hitrejši razvoj podjetništva,
- vključevanje podjetniške miselnosti v izobraževalne programe,
- razvoj novih izobraževalnih programov in funkcionalnega izobraževanja, ki so prilagojeni potrebam okolja,
- trajnostno upravljanje z okoljem,
- izgradnja mreže za pomoč družinam in posameznikom,
- razvoj podpornega okolja za dvig samopodobe prebivalstva ter za dvig kakovosti življenja.

Pri razmišljanju o razvojnih prioritetah ter določanju le-teh, velikokrat trčimo ob dvom, ali reševati ključne probleme določenega vsebinskega področja ali geografskega območja, ki so izraz notranjega stanja, ali se osredotočiti na ključne priložnosti, ki jih z ustreznimi ukrepi lahko izkoristimo. Pravila ni, so samo usmeritve, ki jih ponuja država s svojim krovnim razvojnim programom ter regije s svojimi Regionalnimi razvojnimi programi.

Vsak pristop je mogoč. Toda najbolje je, da zastavimo uresničljivo razvojno vizijo ter jasne razvojne cilje, s katerimi bomo izkoristili ključne priložnosti, ki jih prepoznamo ter posledično zmanjšali ključne probleme.

5.1. Oblikovanje vizije razvoja območja Prlekije

Prlekija bo prepoznavna, gospodarsko uspešna, socialno pravična in okolju prijazna pokrajina, privlačna zaradi kakovosti življenja.

5.2 Cilji Območnega razvojnega partnerstva Prlekije

Horizontatlni cilji Območnega razvojnega programa Prlekija 2014 - 2020

Naslednji horizontalni cilji so vključeni v vsebinske prioritete Območnega razvojnega programa Prlekija 2014 – 2020:

- podjetnost in inovativnost,
- socialna vključenost,
- trajnostni razvoj
- mladi
- čezmejno in mednarodno sodelovanje.

Horizontalni cilje bomo uresničevali z območnim razvojnim programom skladno s horizontalnimi cilji nacionalnih strateških dokumentov.

Razvojni cilji za Območno razvojno partnerstvo

Ključni razvojni cilji v naslednjem programskem obdobju so:

- dvigniti ekonomsko moč območja preko učinkovite podpore razvoju podjetništva, turizma in dopolnilnih dejavnosti;
- povečanje deleža samooskrbe v pridelavi hrane na naravi in človeku prijazen način, povečanje dodane vrednosti v kmetijstvu;
- zagotoviti večje število tržno usmerjenih malih kmetij, vzpostavitev organizirane predelave ter trženja živil in izdelkov;
- zagotoviti dovolj ustrezno izobraženega kadra na vseh področjih delovanja ter zagotoviti možnosti za vračanje mladih izobraženih ljudi nazaj na območje partnerstva;
- dvigniti splošno zdravstveno in socialno stanje prebivalstva;
- dvigniti zavest prebivalstva in lokalnih skupnosti o pomenu trajnostnega ravnanja z okoljem, trajnostni rabi naravnih virov ter obnovljivih virov energije in varčevanju z energijo;
- ohraniti dostopnost do javnih storitev na ravni upravnih enot in narediti podeželje privlačno za delo in bivanje
- spodbujati in nuditi pomoč prebivalstvu pri iskanju tržnih vsebin v povezavi z uresničevanjem ciljev Nature 2000.

Splošni razvojni cilji nakazujejo na razvojne prioritete, iz katerih so izpeljani ustrezni programi in ukrepi, s katerimi bomo cilje lahko uresničili.

5.3 Razvojna specializacija območja Prlekije

Strategija določa načine uresničevanja zastavljenih razvojnih ciljev in ima štiri korake na območju Območnega razvojnega partnerstva:

- uskladitev razvojnih ciljev ter prioritet partnerstva z razvojno - investicijskimi prioritetami Državnega razvojnega programa za obdobje 2007-2013 ter umestitev razvojnih ciljev in prioritet v Regionalne razvojne programe regij Pomurje in Podravje za obdobje 2007-2013,
- skupno načrtovanje razvoja na ključnih področjih,
- ustanovitev skupne koordinacije, ki bo zagotavljala kakovostno in skladno izvajanje konkretnih projektov,
- stalna koordinacija občin tako pri načrtovanju, pripravi in financiranju projektov.

Razvojna specializacija Prlekije izhaja iz razvojnih potencialov, zaznanih v analizi stanja. Ključni razvojni potencial območja Prlekije so ljudje, zato strategije razvoja Prlekije ne postavljamo v odvisnost od zunanjih kapitalskih vlaganj. Razvojna specializacija Prlekije izhaja iz endogenih razvojnih potencialov, ki gradi na lokalnih potencialih in prenosu znanj. Ključno področje specializacije je trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in usmerjanje skupnih prizadevanj v prepoznavno turistično destinacijo. Jedro te specializacije je pridelava zdrave hrane za višjo kvaliteto bivanja in trajnostni, sonaravni turizem.

5.4 Določitev razvojnih prioritet, programov, investicijskih področij in ukrepov

Na osnovi analize ključnih področij in na osnovi analize stanja območja partnerstva ter v skladu z razvojno - investicijskimi prioritetami programskih dokumentov na evropskih in nacionalni ravni, smo definirali pet razvojnih prioritet območnega razvojnega partnerstva, ki smo jih smiselno dopolnili s programi in ukrepi ter z indikativnim seznamom projektov, s katerimi želimo uresničiti zastavljene cilje.

1. prioriteta ORP Prlekija: DVIG KONKURENČNOSTI GOSPODARSTVA

Prva razvojna prioriteta bo prispevala k večji konkurenčnosti celotnega območja ter dvigu njegove ekonomske moči preko ustrezne podpore ključnemu nosilcu razvoja, gospodarstvu.

1. INVESTICIJSKO PODROČJE – Razvoj podjetništva

Cilji:

- Povečanje konkurenčnosti gospodarstva,
- Povečanje dodane vrednosti gospodarstva,
- Izgraditi učinkovito in povezano podporno okolje za razvoj podjetništva,
- Promovirati podjetništvo skozi vse procese izobraževanja,
- Spodbujati podjetnike k povezovanju in sodelovanju,
- Povečati število novih delovnih mest ter ohranitev že obstoječih.

UKREPI:

- Razvoj poslovne infrastrukture
- Podpora zagonu novih podjetij

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Izgradnja mrežnega podjetniškega inkubatorja Prlekije:
 - o Inkubator Ormož
 - o Inkubator Gornja Radgona
 - o Inkubator Ljutomer
- Nakup zemljišč in komunalna ureditev poslovnih con (Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž, Gornja Radgona, Ljutomer, Razkrižje)
- Komunalna ureditev obrtno-podjetniške cone Bučečovci
- Podpora delovanju Mrežnega podjetniškega inkubatorja Prlekije
- Podpora podjetništvu (Uspešno po poti podjetništva)

2. INVESTICIJSKO PODROČJE – Socialno podjetništvo

Cilji:

- Povečati vključenost vseh ciljnih skupin prebivalstva v družbo
- Spodbujanje družbeno odgovornega gospodarstva,
- Povečanje dodane vrednosti gospodarstva,
- Zmanjšati socialno izključenost.

UKREPI:

- Ustanavljanje in krepitev socialnih podjetij

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Center ponovne uporabe v Prlekiji
 - o CPU Ormož
 - o CPU Gornja Radgona
 - o CPU Ljutomer
- Socialna podjetja v Prlekiji (Domačija...)

Preglednica 16: Indikativni seznam projektov za prioriteto dvig konkurenčnosti gospodarstva

Investicijsko področje	Ukrep	Projekti	Nosilec	Lokacija projekta	Čas izvedbe	Vrednost projekta (MIO €)	Viri (indikativno)
Razvoj podjetništva	Razvoj poslovne infrastrukture	Odkupa zemljišč in komunalna ureditev	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	5,0	Občine Prlekije, ESRR, gospodarstvo
		Industrijskih con					
		Izgradnja Mrežnega podjetniškega inkubatorja Prlekije	Občine: Prlekije, PORA, JARA, PRA, OOOZ, podjetja	Industrijske cone Ormož, Gornja Radgona, Ljutomer	2014-2020	4,5	Občine Prlekije, ESRR, gospodarstvo
	Podpora zagonu novih podjetij	Podpora delovanju Mrežnega podjetniškega inkubatorja Prlekije	Občine: Prlekije	Industrijske cone Ormož, Gornja Radgona, Ljutomer	2014-2020	1,4	Občine Prlekije, ESRR, gospodarstvo
Podpora socialnemu podjetništvu	Ustanavljanje in krepitev socialnih podjetij	Center ponovne uporabe	Občine: Ormož, Sred. ob Dravi, Gornja Radgona, Ljutomer, PORA, JARA, PRA	Ormož, Gornja Radgona, Središče ob Dravi, Ljutomer	2014 - 2020	1,2	Občine Prlekije, ESRR, ESS, ZRPPR, gospodarstvo
		Socialna podjetja za samooskrbo Prlekije (Domačija...)	Gospodarstvo Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	1,2	Občine Prlekije, ESRR, ESS, ZRPPR, gospodarstvo

2. prioriteta ORP Prlekija: TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA

INVESTICIJSKO PODROČJE – Trajnostni razvoj turizma

Cilji:

- Povečati število obiskov turistov
- Povečati število novih delovnih mest v turizmu in ohranitev obstoječih

UKREPI:

- Skupna promocija in trženje Prlekije
- Razvoj turističnih produktov
- Razvoj turistične infrastrukture

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Povezovanje blagovnih znamk območja in razvoj turističnih produktov
 - o Gornja Radgona, mesto sejmov in penine (razvoj blagovne znamke, celostne podobe in enoten promocijski nastop, razvoj in trženje turističnih programov...)
 - o Jeruzalem – Ormož, pravljica sonca in vina
- Skupna promocija Prlekije
- Trženje turistične destinacije
- Turistični produkti Prlekije
 - o Nadgradnja turističnih con Razkrižje – Štrigova in Prlekija – Medžimurje
- Kolesarske in turistične poti LAS Prlekija
 - o Projekt povezave mest Ormoža in Ljutomera po vinski cesti preko Jeruzalema z izgradnjo ustrezne infrastrukture
 - o Murska kolesarska pot – 2. faza
 - o Ureditev kolesarske poti ob R2-438
 - o Izgradnja kolesarskih poti v občini Sveti Jurij ob Ščavnici
 - o Izgradnja kolesarske – pešpoti na relaciji Osluševci – Ormož – Središče ob Dravi, Ormož – Sveti Tomaž
 - o Kolesarske poti Povezovanje mest in krajev (Ljutomer, Ormož, Križevci)
 - o Kolesarske in pešpoti (Veržej – Križevci, Veržej – Dokležovje, Veržej – Krapje)
 - o Kolesarske in pešpoti »Križ« (Veržej – Križevci – Gajševci, Lokavci – Berkovci, Bučočovci – Zasadi z razglednim stolpom)
 - o Vzpostavitev kolesarske poti Razkrižje – Ljutomer
 - o Rent a car kolesarnice Veržej, Ormož
 - o Izgradnja kolesarnice s servisom, izposajo koles, posredovanje informacij, Veržej
 - o Povezovalna steza Bioterme Mala Nedelja – Jeruzalem – Ljutomer
 - o Povezovalna steza Ljutomer – Cven – Mota
 - o Kolesarska pot Mura – Drava bike
 - o Mednarodna Jakobova pot v Sloveniji, ogrska veja
- Razvoj geotermalne energije za potrebe turizma
- Turistična obvestilna signalizacija
 - o Označevanje pohodniških poti
 - o Postavitev turistično obvestilne prometne signalizacije
- Ureditev turističnih objektov in dodatnih nočitvenih kapacitet
 - o Ureditev kampov ob Prleških jezerih
 - o Trajnostni razvoj Krajinskega parka Jeruzalem, ureditev hiše vizionarja in vinogradniškega strokovnjaka Antona Puklavca
 - o Ureditev turističnih objektov s prenočišči v občinah Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi
 - o Ureditev Splavnice ob potoku Trnava (Središče ob Dravi)
 - o Izgradnja mlina in novega ribiškega doma z restavracijo v Lisjakovi strugi
 - o Vzpostavitev ekološkega turističnega centra Gajševsko jezero

- Ureditev ribnika Obrež za turistične in rekreacijske namene
- Obnova in razširitev Zidanice Malek
- Posodobitev letnega kopališča Ormož
- Obnova in dograditev kulturne in naravne dediščine Razkriškega kota
- Postopni odkup zemljišč za turistično naselje v Veščici
- Ureditev Slomškovega mlina
- Ureditev vinske kleti in večnamenskega platoja v Šprincu
- Izgradnja dveh kolesarsko pohodniških mostov čez reko Muro
- Izgradnja dveh mostov čez reko Ščavnico
- Ureditev mladinskih prenočišč in »hostlov«

Preglednica 17: Indikativni seznam projektov za prioriteto trajnostni razvoj turizma

Investicijsko področje	Ukrep	Projekti	Nosilec	Lokacija projekta	Čas izvedbe	Vrednost projekta (MIO €)	Viri (indikativno)
Trajnostni razvoj turizma	Razvoj turističnih produktov	Povezovanje blagovnih znamk območja in razvoj turističnih produktov	Občine Prlekije, TIC, LTO, razvojne agencije, gospodarstvo	Prlekija	2014 - 2020	0,1	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
	Skupna promocija in trženje Prlekije	Skupna promocija Prlekije	Občine Prlekije, TIC, LTO, razvojne agencije, gospodarstvo	Prlekija	2014 - 2020	0,5	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
		Trženje turistične destinacije	Občine Prlekije, TIC, LTO, razvojne agencije, gospodarstvo	Prlekija	2014 - 2020	0,5	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
	Turistična infrastruktura	Kolesarske in turistične poti LAS Prlekija	Občine Prlekije, TIC, LTO, razvojne agencije, gospodarstvo	Prlekija	2014 - 2020	3,5	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
		Razvoj geotermalne energije za potrebe turizma	Občine Prlekije in gospodarstvo	Prlekija	2014 - 2020	1,0	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
		Turistična obvestilna signalizacija	Občine Prlekije in razvojne agencije	Prlekija	2014 - 2020	1,0	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo
		Ureditev turističnih objektov in dodatnih nočitvenih kapacitet	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	7,0	Občine Prlekije, ESRR, EKSRP, gospodarstvo

3. prioriteta ORP Prlekija: RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV

Tretja razvojna prioriteta bo prispevala k dvigu kakovosti življenja prebivalcev obravnavanega območja. Nanaša se na uvajanje ustreznih izobraževalnih programov, s katerimi bomo povečali zaposlitvene možnosti ter zmanjšali neskladje na trgu dela, na zdravstveno in socialno stanje prebivalstva, ki ju je z ustreznimi ukrepi potrebno izboljšati, na kulturo in kulturno dediščino, ki ju je kot vrednoto in odraz človekovega bivanja potrebno povezati in spodbujati ter na spodbujanje športa za vse generacije.

1. INVESTICIJSKO PODROČJE - Izobraževanje in usposabljanje

Cilji:

- uvajanje novih in potrebam prilagojenih izobraževalnih programov ter funkcionalnega izobraževanja,
- zmanjšanje neskladja na trgu dela,
- povečati zaposlitvene možnosti v domačem okolju.

UKREPI:

Uvedba izobraževalnih programov in programov usposabljanja

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Usposabljanje in izobraževanje odraslih
 - o Razvoj programov, usposabljanje in izobraževanje za potrebe trga dela (LU Ormož)
 - o Zvišanje računalniške pismenosti odraslih (LU Ormož)
 - o Univerza za 3. življenjsko obdobje (LU Ormož)
 - o Splošno neformalno izobraževanje odraslih, razvoj in izvajanje novo razvitih programov (LU Ormož)
 - o Svetovalno središče v sodelovanju z LU Ptuj (LU Ormož)
 - o Vzpostavitev rednih programov PUM-a (Projektno učenje za mlajše odrasle)
- Uvajanje deficitarnih in perspektivnih izobraževalnih programov
 - o Izobraževalni center za domače in umetne obrti-DUO
 - o Ustanovitev rokodelske poklicne šole (priprava kadra in oprema delavnic)
 - o Gimnazija Ormož, nov program - osebni asistent
- Knjižnice v Prlekiji
 - o Bibliobus za območje Prlekije,
 - o Knjižnica med vami,
 - o Tudi knjiga je dobra družba,
 - o Noč nam daje pravo moč,
 - o Besede so cvetoče rožice,
 - o Literarne hiše so tudi naše hiše
- Neformalna izobraževanja
 - o Razvoj programov za povečanje ustvarjalnosti mladih

- Izobraževanja po vrtcih, osnovnih in srednjih šolah o pomenu pridelave zdrave ekološke hrane

2. INVESTICIJSKO PODROČJE - Razvoj in krepitev aktivnih politik dela

Cilji:

- zmanjševanje socialne ogroženosti prebivalstva,
- povečati število novih delovnih mest ter ohranitev že obstoječih.

UKREPI:

Spodbujanje samozaposlovanja in zaposlovanja

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Izdelava štipendijske sheme v povezavi s katalogom zaposljivosti na območju Prlekije in ustanovitev štipendijskega sklada
- Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja

3. INVESTICIJSKO PODROČJE - Izboljšanje zdravstvenega stanja in socialnega standarda prebivalstva

Cilji:

- spodbujanje skrbi za lastno zdravje,
- promoviranje zdravega načina življenja,
- razvoj mreže za podporo zdravstvenim in socialnim storitvam,
- krepitev mreže prostovoljstva,
- razvoj programov za pomoč otrokom, družinam in socialno ogroženi populaciji.

UKREPI:

Razvoj programov za krepitev in varovanje zdravja ter socialne preventive
Razvoj nosilcev za podporo zdravju, psihosocialnemu stanju in prostovoljstvo
Izgradnja manjkajoče socialne in zdravstvene infrastrukture

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Razvoj programov za krepitev in varovanje zdravja
 - Živimo zdravo
 - Okrepitev in širitev programov preventive, obveščanje prebivalcev o zdravem načinu življenja, krepitev in varovanju zdravja
 - Širitev mreže javno dostopnih AED in izobraževanje ter usposabljanje za porabo
 - Umestitev in izvajanje fizioterapevtske dejavnosti na lokaciji termalnega kopališča Mala Nedelja (ZD Ljutomer)
- Razvoj programov za krepitev socialne preventive
 - Razvoj gerontološkega centra v DSO Gornja Radgona

- Pridobitev koncesije za opravljanje fizioterapevtskih storitev v DSO Gornja Radgona
 - Informacijska točka za starejše v UE Gornja Radgona
 - Izvajanje pomoči na domu v DSO Gornja Radgona
 - Usposabljanje svojcev starostnikov (DOSOR)
 - Priprava na starost
- Programi za krepitev prostovoljstva v Prlekiji
 - Projekt »Prostovoljstvo je kul« (OŠ Ormož)
- Razvoj učinkovite mreže podpornih institucij in skupin za samopomoč za različne ciljne skupine ljudi
- Investicije v zdravstvu
 - Vlaganja v Zdravstveni dom Ljutomer in nabava sodobne opreme
 - Nabava avtobusa za odvzem krvi na terenu
 - Novogradnja prizidka in ureditev mansarde ter pritličja ZD Ormož
- Investicije v podporo socialnim programom
 - Materinski dom (Prlekija)
 - Hiša generacij
 - Ureditev manjkajoče infrastrukture v DSO Gornja Radgona
 - Ureditev parka in okolice CSO Ormož – Zelena oaza
 - Medgeneracijski in gerontološki center ter sobivanje z dementnimi – Vila vseh generacij (CSO Ormož)
 - Dnevni center za otroke in mladostnike (Mladinski center Ormož, Gornja Radgona, Ljutomer)
 - Dnevno varstveni center za starejše Sveti Tomaž (Občina Sveti Tomaž)
 - Odkup zemljišč in širitev socialno varstvenega programa Domačija v Šprincu
 - Medgeneracijski centri (kulturni, svetovalni)
 - Medgeneracijski center prostovoljstva (Ljutomer, Križevci, Razkrižje, Veržej)
 - Obnova objekta Sršenovo (v medgeneracijski kulturni center)

4. INVESTICIJSKO PODROČJE - Razvoj kulture in kulturne dediščine

Cilji:

- spodbujanje ustvarjalnosti in kreativnosti,
- povečati ugled kulture in odnosa do nje,
- povezati kulturno dediščino s turistično ponudbo,
- ustrezno revitalizirati kulturno dediščino ter jo obujati in ohranjati kot identiteto območja.

UKREPI:

- Ohranjanje in revitalizacija kulturne dediščine
- Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Obnova objektov kulturne dediščine na območju Prlekije

- Celovita obnova kulturnega spomenika graščine Rottenturm
 - Obnova kulturne dediščine – grad Ormož
 - Notranja ureditev novega dela župnijske cerkve Sv. Jurij ob Ščavnici
 - Obnova Cajnkarjeve domačije v Savcih
 - Prenova dvorane Orlana
- Postavitev muzejskih zbirk in razstavne infrastrukture
 - Ureditev muzejske infrastrukture in muzejske zbirke na Stari Gori
 - Interaktivni muzej vinarstva
 - Ureditev razstavnih zbirk Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož v grajskem kompleksu v Omožu
- Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti
 - Negovanje tradicije, običajev, jezika, vrednost, oblačil, prireditev v vaških središčih, kulturni turizem
 - Izvedba projekta mladinskih kooperativ Pomurja (združevanje mladih in mladinskih organizacij iz regije, z namenom obravnav družbenih, kulturnih, političnih vsebin)
 - Kulturni center Križevci

5. INVESTICIJSKO PODROČJE - Športna infrastruktura

Cilji:

- promocija športa, kot oblike zdravega načina življenja,
- omogočiti športno udejstvovanje vsem skupinam ljudi,
- izraba naravnih virov za alternativne športne panoge,
- boljše izkoriščanje športne infrastrukture ter enakomerna pokritost območja z njo,
- razvoj oziroma uvajanje novih športnih programov za ženske, predšolske otroke in starejše.

UKREPI:

- Izgradnja manjkajoče ustrezne športne infrastrukture
- Razvoj športnih programov

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Izgradnja manjkajoče športne infrastrukture
 - Izgradnja slačilnic na TŠC Trate
 - Izgradnja večnamenske športne dvorane ob OŠ Gornja Radgona
 - ŠRC Boreci (ureditev trim steze, tekaške steze, ribnika ter prostora za športne aktivnosti)
 - Športna infrastruktura OŠ Križevci
 - Ureditev zunanjih površin za ŠIC Ljutomer
 - Izgradnja tribun na nogometnih igriščih v ŠIC Ljutomer
 - Športno rekreacijska steza Ljutomer-Cezanjevci
 - Izgradnja nogometnega igrišča, tribun in ureditev parkirišč v Mestni grabi v Ormožu
 - Izgradnja manjkajoče potrebne športne infrastrukture ter obnova obstoječe (Središče ob Dravi, Sveti Tomaž)

- ŠRC Čistina Veržej (ureditev pomožnega igrišča ter ureditev in razširitev slačilnic)
- Športna infrastruktura OŠ Veržej - izgradnja tekaške steze, izgradnja košarkaškega in nogometnega igrišča ter ureditev večnamenske športne dvorane pri OŠ
- Razvoj športnih programov
 - Razvoj športnih programov izvajalec LPŠ (Ljutomer)
 - Sofinanciranje športnih prireditev (Ljutomer)
 - Razvoj športnih programov (Gornja Radgona, Ormož, Sveti Tomaž, Središče ob Dravi)

Preglednica 18: Indikativni seznam projektov za prioriteto razvoj človeških virov

Investicijsko področje	Ukrep	Projekti	Nosilec	Lokacija projekta	Čas izvedbe	Vrednost projekta (MIO €)	Viri (indikativno)
Izobraževanje in usposabljanje	Uvedba izobraževalnih programov in programov usposabljanja	Usposabljanje in izobraževanje odraslih	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014-2020	1,4	ESS Občinski proračuni, Zasebni viri
		Uvajanje deficitarnih in perspektivnih izobraževalnih programov	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014-2020	2,5	ESS Občinski proračuni, Zasebni viri
		Knjižnice v Prlekiji	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014 - 2020	0,5	ESS, Občinski proračuni
		Neformalna izobraževanja	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014-2020	0,4	ESS Občinski proračuni, Zasebni viri
Razvoj in krepitev aktivnih politik dela	Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	Izdelava štipendijske sheme v povezavi s katalogom zaposljivosti na območju Prlekije in ustanovitev štipendijskega sklada	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,5	ESS, ESRR Občinski proračuni
		Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,3	ESS, ESRR Občinski proračuni
Izboljšanje zdravstvenega stanja in socialnega standarda prebivalstva	Razvoj programov za krepitev in varovanje zdravja ter socialne preventive	Razvoj programov za krepitev in varovanje zdravja	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,5	ESS, ESRR Občinski proračuni
		Razvoj programov za krepitev socialne preventive	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,25	ESS, ESRR Občinski proračuni
	Razvoj nosilcev za podporo zdravju, psihosocialnemu stanju in prostovoljstvo	Programi za krepitev prostovoljstva v Prlekiji	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,05	ESS, ESRR Občinski proračuni
		Razvoj učinkovite mreže podpornih institucij in skupin za samopomoč za	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	0,05	ESS, ESRR Občinski proračuni

		različne ciljne skupine ljudi					
	Izgradnja manjkajoče socialne in zdravstvene infrastrukture	Investicije v zdravstvu	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	3,0	ESS, ESRR Občinski proračuni
		Investicije v podporo socialnim programom	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	3,0	ESS, ESRR Občinski proračuni
Razvoj kulture in kulturne dediščine	Ohranjanje in revitalizacija kulturne dediščine	Obnova objektov kulturne dediščine na območju Prlekije	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	10	ESS, ESRR Občinski proračuni
		Postavitev muzejskih zbirk in razstavne infrastrukture	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	3,5	ESS, ESRR Občinski proračuni
	Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti	Spodbujanje kulturne ustvarjalnosti	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	2,1	ESS, ESRR Občinski proračuni
Športna infrastruktura	Izgradnja manjkajoče ustrezne športne infrastrukture	Izgradnja manjkajoče ustrezne športne infrastrukture	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	20	ESS, ESRR Občinski proračuni
	Razvoj športnih programov	Razvoj športnih programov	Občine Prlekije	Prlekija	2014-2020	1,0	ESS, ESRR Občinski proračuni

4. prioriteta ORP Prlekija: OKOLJE IN INFRASTRUKTURA

Četrta razvojna prioriteta je povezana z okoljem in infrastrukturo ter se nanaša na ravnanje z okoljem in na enakomerno pokritost osnovne, za življenje potrebne infrastrukture ter vidikom trajnostnega poseganja v okolje tudi preko izrabe obnovljivih virov energije.

Cilj prve razvojne prioritete:

- trajnostno ravnanje z okoljem ter ustrezna izgradnja infrastrukture za izboljšanje človekovega življenjskega standarda.

1. INVESTICIJSKO PODROČJE – Razvoj javne infrastrukture

Cilji:

- izgradnja in posodobitev prometne infrastrukture za povečanje življenjskega standarda prebivalstva in za povečanje konkurenčnosti gospodarskih panog,
- izgradnja in posodobitev vodovodnega omrežja enakomerno po celotnem območju partnerstva,
- povečanje deleža obnovljivih in naravi prijaznih virov za zadovoljitev potreb po vsakršni energiji,
- iskanje partnerstev za izgradnjo objektov, ki bodo proizvajali energijo iz obnovljivih virov energije,

- spodbujati ekološko gradnjo ter energetske sanacije objektov tako javnega kakor tudi zasebnega sektorja,
- spodbujanje rabe trajnostne energije v javnem sektorju in gospodinjstvih
- vlaganje v objekte za pridobivanje energije iz obnovljivih virov in odpadkov

UKREPI:

- Izboljšanje prometne infrastrukture
- Izgradnja širokopasovnih omrežij
- Celovito ravnanje z odpadki
- Celovito ravnanje z odpadnimi vodami
- Varovanje virov pitne vode in oskrba s pitno vodo
- Obnovljivi viri energije
- Učinkovita raba energije
- Izgradnja javne infrastrukture skupnega pomena
- Obnova in izgradnja infrastrukture v podporo kulturi

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Izgradnja in posodobitev regionalnih in državnih cest
 - o Izgradnja glavne ceste Hajdina – Ormož, odsek Gorišnica – Ormož, odsek Gorišnica – Markovci, Ormož – Središče ob Dravi
 - o Izgradnja obvozne ceste Ljutomer
- Modernizacija cestne infrastrukture (LC in JP) in pločnikov
 - o Modernizacija lokalnih cest in javnih poti v občinah Prlekije
 - o Rekonstrukcija lokalne ceste Razkrižje – Cven
 - o Varna in urejena prometna infrastruktura na meji s Hrvaško
 - o Izgradnja meteorne kanalizacije, pločnikov in javne razsvetljave v stanovanjski coni na Gibini
 - o Izgradnja meteorne kanalizacije, pločnikov in javne razsvetljave proti pokopališču Razkrižje
 - o Izvedba investicijskih vzdrževalnih del in vzdrževalnih del v javno korist na občinskih cestah občine Ormož
 - o Novogradnja in nadgradnja javne razsvetljave z varčnimi sistemi
- Izgradnja širokopasovnih omrežij (Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž, Gornja Radgona, Sveti Jurij ob Ščavnici)
- Zbiranje in ravnanje z odpadki
 - o Kataster komunalne infrastrukture (občina Ormož)
 - o Zbirni centri (Apače, Gornja Radgona, Sveti Jurij ob Ščavnici)
 - o Izgradnja regijske deponije komunalnih odpadkov z regijskim centrom za ravnanje z odpadki v Ormožu
 - o Zbiranje in ravnanje z odpadki – ekološko osveščanje – izobraževanje – informiranje (Občina Apače)
- Izgradnja kanalizacijskega omrežja s ČN
 - o Izgradnja kanalizacijskega sistema s čistilno napravo na območju aglomeracij in strnjenih območij (Ormož – Središče ob Dravi – Sveti Tomaž)
 - o Izgradnja kanalizacijskega omrežja pod 50 PE in malih čistilnih naprav (Občina Apače)
 - o Izgradnja kanalizacije v naselju Mele
 - o Kanalizacija Sveti Tomaž

- Izgradnja kanalizacije na prispevnih območjih centralne čistilne naprave občine Ljutomer
- Izgradnja kanalizacije Lomanoše – Plitvički vrh
- Izgradnja kanalizacije in čistilne naprave v aglomeraciji ID370 Središče ob Dravi
- Izgradnja kanalizacijske naprave in čistilnega sistema na območju Sveti Jurij ob Ščavnici, Jamna, Blaguš, Biserjane in Bolehnečici
- Ureditev odvodnjavanj melioracijskih jarkov v občini Apače
- Širitev kanalizacije in povezave z naselji iz občine Štrigova v Republiki Hrvaški
- Nadgradnja obstoječega kanalizacijskega omrežja s telemetrijo in vzpostavitev nadzornega centra na BČN Razkrižje
- Komunalna ureditev stanovanjskega območja v Ljutomeru
- Izgradnja vodovodnih sistemov
 - Izgradnja vodovodnega sistema Štajngrova – Spodnja Ščavnica
 - Vodovod Gornja Radgona
 - Vodovod Lokavci
 - Izboljšanje izgradnje vodooskrbe na javnem vodovodnem omrežju Ormož
 - Izgradnja sekundarnega vodovoda z menjavo azbestnih cevi (občine Prlekije)
 - Izgradnja sekundarnega vodovoda z menjavo azbestnih cevi (Ormož – Vičanci – Rakovci, Ormož – Hum)
- Izgradnja sistemov za rabo lesne biomase
 - Regionalni biomasni logistični center »BLoCK« (Občina Križevci)
 - LESA Prlekija – lokalna energetska samooskrba (občine Prlekije)
 - Regionalni center za lesno biomaso (Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž)
 - DOLB Križevci
 - DOLB Razkrižje
- Izgradnja sistemov za rabo geotermalne energije
 - Spodbujanje celovite rabe geotermalne energije na območju Prlekije (Ljutomer, Veržej, Ormož, Gornja Radgona, COVE Ljutomer)
 - Daljinski sistem ogrevanja iz vrtine Banovci
 - Geološke raziskave in izvedba vrtin za toplo vodo na območju Občine Razkrižje
- Energetska gradnja in sanacije javnih stavb
 - Energetska obnova javnih objektov (OŠ Razkrižje, ZP Razkrižje, Dom kulture Razkrižje s knjižnico in čitalnico Razkrižje, občinska zgradba Razkrižje)
 - Energetska zasnova občine Apače
 - Obnova podružnične šole Stogovci ter obnova enote vrtca v Stogovcih
 - Izgradnja vrtca v Ljutomeru
 - Izgradnja OŠ, vrtca in telovadnice v Cezanjevcih
 - Notranja obnova OŠ Gornja Radgona
 - Energetska sanacija OŠ Apače
 - Izgradnja objekta Nizkoenergijski vrtec Sveti Jurij ob Ščavnici z vsemi pripadajočimi površinami

- Energetska in notranja obnova OŠ dr. Antona Trstenjaka Negova
- Uvedba energetskega managerja in energetska obnova javnih objektov za občino Ormož
- Dograditev OŠ Veržej
- Energetska sanacija OŠ Sveti Tomaž
- Izgradnja in energetska varčna obnova izobraževalne in vzgojne infrastrukture ter knjižnic (Gornja Radgona, Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž, Sveti Jurij ob Ščavnici)
- Energetska sanacija ZD Ormož in zunanjih ambulant z novogradnjo prizidka ter ureditvijo mansarde (Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž)
- Energetska sanacija in nadzidava prostorov ZD Ljutomer
- Novogradnja tri oddelčnega vrtca Veržej
- Strategija in akcijski načrt upravljanja z javnimi objekti na območju Prlekije
- Spodbujanje rabe obnovljivih virov energije v občini Apače
- Obnova kulturnih domov
 - Obnova in dograditev kulturne dvorane Veržej
 - Celovita obnova kulturnega doma v Gornji Radgoni
 - Adaptacija Doma kulture Ljutomer
 - Godbeni in mladinski dom Ljutomer
 - Upravno, kulturni, turistični center Sveti Tomaž
 - Notranja ureditev Doma kulture Razkrižje
 - Ureditev Kulturno športnega centra ZAVIRJE v povezavi z Ivanovim izvirom; letni in zimski amfiteater za predstave na prostem, dokup zemljišč, ureditev športnih igrišč, parkirišč, športnih objektov, ureditev parka Miru in prijateljstva
- Ureditev mestnih in vaških jeder
 - Ureditev jedra Apač in ostalih vaških jeder
 - Ureditev trga v naselju Grabe (Središče ob Dravi)
 - Celovita ureditev lokalnega središča Sveti Jurij ob Ščavnici
 - Obnova vaškega jedra na Stari Gori z obnovo javnih objektov in turistične infrastrukture
 - Revitalizacija Jurkovičeve ulice v starem mestnem jedru mesta Gornja Radgona
 - Ureditev vaškega jedra Šafarsko (center), Razkrižje (okolica cerkve), Veščica (ob križu), Gibina (pri kapelici), Kopriva – Šprinc (stičišče kapelice, Domačije in kulturnega prireditvenega središča)
- Stanovanjska gradnja
 - Odkup in komunalna ureditev zemljišč za izgradnjo 20 neprofitnih stanovanj (Občina Razkrižje)
 - Izgradnja stanovanjsko – poslovnega objekta za potrebe mladih družin Sveti Jurij ob Ščavnici
 - Odkup in komunalna ureditev zemljišč za individualno stanovanjsko gradnjo za mlade družine z namenom ohranjanja poseljenosti obmejnega območja občine Razkrižje
 - Energetska varčna izgradnja potrebne stanovanjske infrastrukture in vzdrževanje obstoječe (Gornja Radgona, Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž)

- Urejanje pokopališč
 - o Urejanje pokopališča Apače
 - o Urejanje pokopališč v občini Gornja Radgona
 - o Ureditev pokopališča Razkrižje kot kulturno zgodovinskega hortikulturenega spomenika

2. INVESTICIJSKO PODROČJE - Okolje

Cilji:

- uvajanje trajnostnega ravnanja z okoljem,
- povečanje osveščenosti prebivalstva ter povečanje skrbi za okolje,
- ohranitev zavarovanih območij,

UKREPI:

- Upravljanje z vodami
- Zavarovana območja
- Sanacije degradiranih območij

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Revitalizacija jezer
 - o Ureditev Blaguškega jezera
 - o Revitalizacija Negovskega jezera
 - o Ekoremediacije reke Ščavnice z Gajševskim jezerom
- Revitalizacija rek in potokov
 - o Vzpostavitev zelene infrastrukture v občini Apače
 - o Vzpostavitev zelene infrastrukture v občini Razkrižje
 - o Revitalizacija starega rokava reke Ščavnice pri Tothovem mlinu
 - o Revitalizacija starega rokava reke Ščavnice - Otok ljubezni
 - o Obnova rečnega ekosistema nižinskega dela Drave v Sloveniji (renaturacija ormoških lagun)
 - o Razširitev ukrepov bočnega razlivanja rek (Biomura)
 - o Renaturacija reke Mure na območju naselja Podgrad v Gornji Radgoni
- Investicije v zavarovanih območjih
 - o Gradnja infrastrukture za obisk naravnega rezervata Ormoške lagune
 - o Razvoj ponudbe in upravljanja parkov in krajinskih parkov Prlekije
 - o Krajinski park Negova
- Renaturacija območja Občine Apače
- Sanacije plazov na območju Prlekije
 - o Sanacija nestabilnih tal – sanacija plazu Vratji vrh

Preglednica 19: Indikativni seznam projektov za prioriteto okolje in infrastruktura

Investicijsko področje	Ukrep	Projekti	Nosilec	Lokacija projekta	Čas izvedbe	Vrednost projekta (MIO €)	Viri (indikativno)
Razvoj javne infrastrukture	Izboljšanje prometne infrastrukture	Izgradnja in posodobitev regionalnih in državnih cest	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	100	ESRR, KS Občinski proračuni
		Modernizacija cestne infrastrukture (LC in JP) in pločnikov	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	100	ESRR, KS Občinski proračuni
	Izgradnja širokopasovnih omrežij	Izgradnja širokopasovnih omrežij	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	30	ESRR Občinski proračuni
	Celovito ravnanje z odpadki	Zbiranje in ravnanje z odpadki	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	5	ESRR Občinski proračuni
	Celovito ravnanje z odpadnimi vodami	Izgradnja kanalizacijskega omrežja s ČN	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	100	ESRR Občinski proračun
	Varovanje virov in oskrba s pitno vodo	Izgradnja vodovodnih sistemov	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	80	ESRR Občinski proračuni
	Obnovljivi viri energije	Izgradnja sistemov za rabo lesne biomase	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	1	ESRR, Občinski proračuni
		Izgradnja sistemov za rabo geotermalne energije	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	1	ESRR Občinski proračuni
	Učinkovita raba energije	Energetska gradnja in sanacije javnih stavb	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	30	ESRR Občinski proračun
	Izgradnja javne infrastrukture skupnega pomena	Obnova kulturnih domov	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	10	ESRR Občinski proračuni
		Ureditev mestnih in vaških jeder	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	13	ESRR Občinski proračuni
		Stanovanjska gradnja	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	1,5	ESRR Občinski proračuni
		Urejanje pokopališč	Občine Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	1	ESRR Občinski proračuni
Okolje	Upravljanje z vodami	Revitalizacija jezer	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014 - 2020	5	ESRR, MKO, občinski proračuni
		Revitalizacija rek in potokov	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014 - 2020	5	ESRR, MKO, občinski proračuni
	Zavarovana območja	Investicije v zavarovana območja	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014 - 2020	4	ESRR, MKO, občinski proračuni
	Sanacije degradiranih območij	Sanacije plazov	Občine Prlekije	Občine Prlekije	2014 - 2020	15	ESRR, MKO, občinski proračuni
		Renaturacija območja Občine Apače	Občina Apače	Občina Apače	2014 - 2020	2	ESRR, MKO, občinski proračun

5. prioriteta ORP Prlekija: TRAJNOSTNO KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA

INVESTICIJSKO PODROČJE – Kmetijstvo

Cilji:

- Povečati število novih delovnih mest v kmetijstvu in ohraniti obstoječa
- Povečati samooskrbno sposobnost območja
- Povečati delež ekološke pridelave
- Izboljšati organizacijsko strukturo ponudbe kmetijskih pridelkov
- Povečati delež predelave v Prlekiji

UKREPI:

- Povečanje obsega pridelave zdrave hrane
- Povečanje obsega predelave zdrave hrane
- Promocija in trženje zdrave hrane

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Izgradnja namakalnih sistemov in zemljiških operacij
 - o Izgradnja namakalnega sistema Ormož; 3. faza in namakalnih sistemov na širšem območju Prlekije
 - o Izvedba komasacij in agromelioracij na območju k.o. Razkrižje in k.o. Veščica
- Projekt ponovne oživitve sladkorne industrije v Sloveniji (Ormož)
- Povečanje obsega zelenjadarstva v Prlekiji
 - o Pridelava in predelava zelenjave kot nadgradnja projekta izgradnje namakalnega sistema Ormož (Center za skladiščenje, dodelavo in pakiranje zelenjave, KZ Ormož z.o.o.)
 - o Vložena zelenjava s Prlekije (KZ Ormož z.o.o.)
- Trajnostno, sonaravno kmetovanje
 - o Vzdrževanje ekstenzivnih travniških površin v zavarovanih območjih v povezavi s turistično ponudbo in ohranjanje teras v vinogradniških predelih
 - o Povezovanje eko kmetij, investicije v skupne predelovalne obrate in skupno trženje ekoloških pridelkov in živil
 - o Projekt spodbujanja okolju prijazne kmetijske proizvodnje na vodovarstvenih območjih Prlekije z namenom zaščite podtalnice
- Predelava kmetijskih pridelkov, izdelkov in storitev
 - o Projekt razvoja skupnih blagovnih znamk Prlekije ter organizirano trženje izdelkov s kmetij
 - o Povezovanje v skupnosti proizvajalcev in večje investicije v skupne predelovalne kapacitete
 - o Agro pomoč (KZ Ormož z.o.o.)
 - o Organizirana podpora trženju in predelavi pridelkov iz malih kmetij v lokalnem okolju (KZ Ormož z.o.o.)
- Povezovanje eko kmetij, investicije v skupne predelovalne obrate
- Skupno trženje ekoloških pridelkov in živil
- Lokalna samooskrba (javne ustanove) in kratke oskrbne verige

INVESTICIJSKO PODROČJE - Razvoj podeželja

Cilji:

- Razviti ustrezno podporno okolje za razvoj dopolnilnih dejavnosti v kmetijstvu,
- Spodbujati povezovanje kmetijstva s turistično ponudbo,
- Povečati atraktivnost podeželja z namenom ohranjanja poselitve tega,
- Povečati število novih delovnih mest na podeželju.

UKREPI:

- Izvajanje ukrepov v okviru programa LEADER
- Diverzifikacija podeželja

INDIKATIVNI SEZNAM PROJEKTOV:

- Projekti za uresničevanje Lokalne razvojne strategije Prlekija 2014 – 2020
- Krepitev dopolnilnih dejavnosti na kmetijah
 - o Mreženje v kratke oskrbne verige
 - o Rokodelstvo na malih kmetijah
 - o Turistične kmetije
 - o Ohranjanje kmečkega kulturnega izročila
 - o Ponudba kmetij ob vinsko turističnih cestah in tematskih poteh
 - o Mali predelovalni obrati na kmetijah in v vaških skupnostih

Preglednica 20: Indikativni seznam projektov za prioriteto kmetijstvo in razvoj podeželja

Investicijsko področje	Ukrep	Projekti	Nosilec	Lokacija projekta	Čas izvedbe	Vrednost projekta (MIO €)	Viri (indikativno)
Trajnostno kmetijstvo	Povečanje obsega pridelave zdrave hrane	Izgradnja namakalnih sistemov in zemljiških operacij	Kmetijska gospodarstva in družbe ter zadruga	Prlekija	2014 - 2020	2,35	ESKRP
		Projekt ponovne oživitve sladkorne industrije v Sloveniji (Ormož)	Združenje pridelovalcev sladkorne pese v Sloveniji	Prlekija	2014 - 2020	2,25	ESKRP, gospodarstvo
		Povečanje obsega zelenjadarstva v Prlekiji	Kmetijska gospodarstva in družbe ter zadruga	Prlekija	2014 - 2020	0,3	ESKRP
		Trajnostno, sonaravno kmetovanje	Kmetijska gospodarstva in družbe ter zadruga	Prlekija	2014 - 2020	0,3	ESKRP
	Povečanje obsega predelave zdrave hrane	Predelava kmetijskih pridelkov, izdelkov in storitev	Kmetijska gospodarstva in družbe ter zadruga	Prlekija	2014 - 2020	1,3	ESKRP
		Povezovanje eko kmetij, investicije v skupne predelovalne obrate	Kmetijska gospodarstva	Prlekija	2014 - 2020	0,2	ESKRP
	Promocija in trženje zdrave hrane	Skupno trženje ekoloških pridelkov in živil	Kmetijska gospodarstva in družbe ter zadruga	Prlekija	2014 – 2020	0,3	ESKRP
		Lokalna samooskrba	Kmetijska	Prlekija	2014 -	0,2	ESKRP

		(javne ustanove) in kratke oskrbne verige	gospodarstva in javne ustanove		2020		
Razvoj podeželja	Izvajanje ukrepov v okviru programa LEADER	Projekti za uresničevanje Lokalne razvojne strategije Prlekija 2014 – 2020	Organizacije in posamezniki iz Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	3	LEADER, občinski proračuni, gospodarstvo, NVO, posamezniki
	Diverzifikacija podeželja	Krepitev dopolnilnih dejavnosti na kmetijah	Organizacije in posamezniki iz Prlekije	Prlekija	2014 - 2020	5	LEADER, občinski proračuni, gospodarstvo, NVO, posamezniki

Preglednica 21: Skupna vrednost načrtovanih projektov ORP Prlekija v obdobju 20014-2020

PRIORITETA	INVESTICIJSKO PODROČJE	Vrednost projektov po investicijskih področjih v MEUR	Vrednost projektov po prioritetah v MEUR	Delež v %
DVIG KONKURENČNOSTI GOSPODARSTVA	Razvoj podjetništva	10,9	13,30	2,23
	Socialno podjetništvo	2,4		
TRAJNOSTNI TURIZEM	Trajnostni razvoj turizma	13,6	13,60	2,29
RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV	Izobraževanje in usposabljanje	4,80	49,05	8,25
	Razvoj in krepitev aktivnih politik dela	0,80		
	Izboljšanje zdravstvenega stanja in socialnega standarda prebivalstva	6,85		
	Razvoj kulture in kulturne dediščine	15,60		
	Športna infrastruktura	21,00		
INFRASTRUKTURA IN PROSTOR	Razvoj javne infrastrukture	472,50	503,50	84,67
	Okolje	31,00		
KMETIJSTVO IN RAZVOJ PODEŽELJA	Trajnostno kmetijstvo	7,20	15,20	2,56
	Razvoj podeželja	8,00		
SKUPAJ			594,65	100

5.5 Financiranje izdelave ORP

Izdelavo Območnega razvojnega programa Prlekija 2014 – 2020 ureja pogodba o izdelavi in financiranju izdelave Območnega razvojnega programa za območje Prlekije za obdobje 20014 - 2020, podpisana med razvojnimi agencijami iz Gornje Radgone, Ljutomera in Ormoža ter občinami Območnega razvojnega partnerstva Prlekije.

6. IZVAJANJE NAČELA PARTNERSTVA SODELUJOČIH INSTITUCIJ V POSTOPKU PRIPRAVE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA ZA OBMOČJE PRLEKIJE

Občine Prlekije so pobudniki in nosilci povezovanja v območno razvojno partnerstvo na območju Prlekije. Ne glede na to, v katero statistično regijo se občine Prlekije umeščajo, se povezujejo na podlagi skupnih interesov.

Občine so pooblastile tri razvojne agencije, ki delujejo na območju Prlekije, da pripravijo strokovna izhodišča, vsebino in metodologijo strateškega in izvedbenega dela Območnega razvojnega programa. Razvojne agencije so ključni dejavnik za kvalitetno pripravo Območnega razvojnega programa.

V postopku nastajanja ORP Prlekija so tri razvojne agencije animirale vse tri sektorje: javnega, zasebnega in civilno družbo, ki so se vključili v oblikovanje prioritet, investicijskih področij, ukrepov in indikativnega seznama izvedbenih projektov Območnega razvojnega programa. V postopku nabora izvedbenih projektov je bilo omogočeno vsem ciljnim skupinam na območju Prlekije, da izrazijo svoje razvojne potrebe.

Ključni dejavnik za uresničevanje Območnega razvojnega programa za območje Prlekije so predstavniki lokalnih skupnosti, katerih naloga je, da preko Regijskega razvojnega sveta in Sveta regij v vsaki od obeh vključenih statističnih regijah uveljavijo interese Prlekije.

To ne odvezuje odgovornosti za uresničevanje območnega razvojnega programa razvojnih agencij in drugih institucij podpornega okolja v Prlekiji. Vse institucije so se dolžne vključevati v uresničevanje ambicioznega razvojnega programa po svojih močeh. Odločilno vlogo pri

izvajanju programa bodo imeli nosilci projektov, ki odgovarjajo za svoj del prevzetih obveznosti. Vsi navedeni tvorijo široko partnerstvo za uresničevanje Območnega razvojnega programa Prlekija 2014 – 2020.

7. UMEŠČANJE OBMOČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA PRLEKIJA V REGIONALNA RAZVOJNA PROGRAMA ZA POMURJE IN PODRAVJE

Območni razvojni program Prlekija je sestavni del Regionalnega razvojnega programa za Pomurje in Regionalnega razvojnega programa za Podravje. Takšen status daje območnim razvojnim programom 3. odstavek 17. člena Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št.20/2011 iz dne 18.3.2011). Umeščanje Območnega razvojnega programa Prlekija v Regionalni razvojni program za Pomurje glede na izkušnje ni samo po sebi umevno, saj je kljub zakonskim določilom potrebno o statusu tega dokumenta prepričevati regijske organe in njihove podporne službe (RRA Mura). Zakonsko opredeljenih določil sklepi regijskih organov vsekakor ne morejo negirati, zato status Območnega razvojnega programa Prlekija ni sporen.

Območni razvojni program Prlekija je nastajal po principu »od spodaj navzgor« in zato odraža pregled potreb vseh sektorjev območja Prlekije. Indikativni sezname projektov, razvrščeni v pet razvojnih prioritet omogočajo sledljivost od predlagateljev projektov do skupin sorodnih projektov v investicijskih področjih. Obseg potreb že v fazi programiranja odraža nesorazmerje med načrtovanimi investicijami in realnimi možnostmi, ki izhajajo iz omejitev evropskih virov na eni strani in omejitev absorpcijskih sposobnosti območja na drugi strani. Združevanje projektov na ravni regij v celovite teritorialne naložbe (CTN) oz. angl. Integrated territorial investments (ITI) terja opredeljevanje o prioritetah. Razvojne prioritete so v nekaterih primerih različne na ravni območja Prlekije in na ravneh obeh programskih regij.

Območni razvojni program Prlekija in Regionalni razvojni program za Pomurje ter Regionalni razvojni program za Podravje so metodološko skladni. Vsi navedeni razvojni dokumenti imajo podobne prioritete, cilje in ukrepe za doseganje ciljev. Območni razvojni program je v navajanju potencialnih izvedbenih (indikativnih) projektov nekoliko bolj ekspliciten, ne glede na to, da posamičnih projektov ne opredeljuje v podrobnostih. Vsekakor je na ravni regije potrebno zagotoviti vključenost Območnega razvojnega programa Prlekija v združenih kompleksnih programih oz. projektih, ki bodo sledili metodologiji Celostnih teritorialnih naložb. Poleg teh je smiselno tudi izvajanje druge medsektorske sheme, ki jo je državam članicam EU

predlagala Evropska komisija. Gre za Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost (angl. Community Led Local Development) ali skrajšano CLLD. Izvajanje CLLD je smiselno na ravni območnih razvojnih partnerstev. CLLD pristop pomeni razširitev izvajanja programa LEADER iz domene enega sektorja (kmetijstvo in razvoj podeželja) na več sektorjev. Ta pristop omogoča usklajeno financiranje ključnih celostnih projektov območja iz več evropskih strukturnih skladov hkrati. Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost je potrebno izvajati kot ukrep na ravni države. Izvajanje tega ukrepa lahko prinese območnim partnerstvom, zlasti Območnemu razvojnemu partnerstvu Prlekija veliko dodano vrednost in pomembno izboljšanje socialno ekonomskega položaja območja Prlekije.